

MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KORUMA ALANLARINDA ALAN YÖNETİMİ KAPSAMINDA
TARİHİ YARIMADA**

**Anabilim Dalı: Şehir ve Bölge Planlama
Programı: Kentsel Koruma ve Yenileme**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Şehir Plancısı Hayri KARPUZ**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Kevser ÜSTÜNDAĞ

ŞUBAT 2009

T.R.
MİMAR SİNAN FINE ARTS UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

**HISTORICAL PENINSULA IN THE CONTEXT OF SITE MANAGEMENT
IN CONSERVATION AREAS**

Master Thesis
Hayri KARPUZ

Department: Urban and Regional Plannig

Programme: Urban Conservation and Renovation

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Kevser ÜSTÜNDAĞ

FEBRUARY 2009

Hayri KARPUZ tarafından hazırlanan KORUMA ALANLARINDA ALAN YÖNETİMİ KAPSAMINDA TARİHİ YARIMADA adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Kevser Üstündağ

Tez Yöneticisi

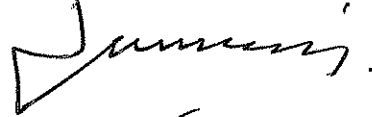

Bu çalışma, jürimiz tarafından Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: : Yrd. Doç. Dr. Kevser Üstündağ

Üye :Doç. Dr. Deniz İncedayı

Üye :Yrd. Doç. Dr. Dilek Erden Erbey

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	ix
1. GİRİŞ	1
1.1 ÇALIŞMANIN AMACI.....	3
1.2 ÇALIŞMANIN KAPSAMI	3
1.3 ÇALIŞMADA İZLENEN YÖNTEM	4
2. KORUMA KAVRAMI	5
2.1 KORUMA	5
2.2 KORUMA ANLAYIŞININ TARİHSEL GELİŞİMİ	8
2.3 TÜRKİYEDE KORUMA YAKLAŞIMLARI	16
3. TARİHİ ALANLARDA YÖNETİM.....	27
3.1 TARİHİ ALANLARDA YÖNETİM PLANI, TANIMLARI, İLKELERİ.....	28
3.1.1 Yönetim Planlaması	28
3.1.2 Yönetim Planı	33
3.2 TARİHİ ALANLARIN YÖNETİMİ KONUSUNDA DÜNYA MİRASI KOMİTESİNİN DANIŞMA ORGANLARI VE TEMEL ÇALIŞMALAR.....	37
3.3 TARİHİ ALANLARIN YÖNETİMİ KONUSUNDA DÜNYA MİRASI KOMİTESİNİN DANIŞMA ORGANLARI.....	38
3.3.1 ICCROM(Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Düzenleme Çalışmaları Merkezi)	39
3.3.2 ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)	39
3.3.3 IUCN(Dünya Koruma Birliği (önceki adı ile Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği))	40
3.4 TARİHİ ALANLARIN YÖNETİMİ KONUSUNDA TEMEL ÇALIŞMALAR	41
3.4.1 “Dünya Mirası Alanları İçin Yönetim Rehberi”, ICCROM.....	41
3.4.1.1 "Dünya Mirası Alanları İçin Yönetim Rehberi"ne Göre Yönetim Planı Hazırlama Süreci	42
3.4.2 Tarihi Çevrelerin Yönetimi, ICOMOS-UK.....	45
3.4.2.1 “Tarihi Çevrelerin Yönetimi” Çalışmasına Göre Yönetim Planının Hazırlanma Süreci.....	46
3.4.3 "Koruma Alanları İçin Yönetim Planlaması Rehberi", IUCN.....	48
3.4.3.1 "Koruma Alanları İçin Yönetim Planlaması Rehberi"ne Göre Yönetim Planı Hazırlama Süreci	49
3.5 YÖNETİM PLANININ HAZIRLANMASI	53
3.5.1 Alanın Tanımlanması ve Analizi, Alanın Önemi ve Değerlerinin Belirlenmesi	55
3.5.2 Yönetim Çerçevesinin ve Yönetim Politikalarının Oluşturulması	58
3.5.3 Uygulama, İzleme, Değerlendirme Ve Eğitim Süreçlerinin Tanımlanması.....	62
4. TARİHİ ALANLARDA YÖNETİM PLANI UYGULAMALARI	66
4.1 LİVERPOOL ŞEHİRİ ALAN YÖNETİM PLANI	66
4.1.1 Liverpool Yönetim Planı'nın Hazırlanma Amacı.....	67
4.1.2 Liverpool Yönetim Planının Evreleri.....	68
4.1.2.1 Alanın Tanıtılması, Adaylık Kriterleri ve Dünya Mirası Alanı Evresi	68
4.1.2.2 Tehditler, Fırsatlar, Yönetim ve Politika Evresi	74

4.1.2.3 Uygulama, İzleme ve Dökümantasyon Evresi.....	75
4.2 BATH ŞEHİRİ ALAN YÖNETİM PLANI	75
4.2.1 Bath Şehri Yönetim Planı'nın Amaç ve Hedefleri	78
4.2.2 Bath Şehri Yönetim Planı'nın Evreleri	78
4.2.2.1 Alanın Tanımlanması ve Kültürel Değer ve Öneminin Belirlenmesi Evresi .	78
4.2.2.2 Değerlendirme ve Koruma Politikalarının Belirlenmesi Evresi	79
4.2.2.3 Uygulama, İzleme ve Gözden Geçirme Evresi.....	81
4.3 TÜRKİYE TOPLUMSAL GELİŞİM VE KÜLTÜR MİRASI PROJESİ, PAMUKKALE SİT ALANLARI YÖNETİM PLANI.....	82
4.3.1 Pamukkale Sit Alanları Yönetim Planı Amaç ve Hedefleri	85
4.3.2 Pamukkale Sit Alanları Yönetim Planı'nın Evreleri.....	86
4.3.2.1 Alanın Tanımlanması, Mevcut Durumun Değerlendirilmesi, Alanın Analizi, Bölgenin Önemi ve Karşılaştırmalı Çalışmalar Evresi.....	86
4.3.2.2 Koruma Politikaların Oluşturulması Evresi.....	88
4.3.2.3 Uygulama, İzleme ve Gözden Geçirme Evresi.....	90
5. TARİHİ YARIMADA YÖNETİM PLANI ÖNERİSİ	92
5.1 GİRİŞ	92
5.2 TARİHİ YARIMADA YÖNETİM PLANI ORGANİZASYON YAPISI.....	96
5.2.1 Alan Başkanı ve Yönetim Ekibi	97
5.2.2 Danışma Kurulu	98
5.2.3 Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu	98
5.2.4 Denetim Birimi	99
5.3 TARİHİ YARIMADA YÖNETİM PLANI HAZIRLAMA AMAÇ VE İLKELERİ	100
5.4 TARİHİ YARIMADA YÖNETİM PLANI	101
5.4.1 Alanın Tanımlanması	103
5.4.1.1 Konum ve Sınırlar	103
5.4.1.2 Ulaşım Ağı İçindeki Yeri ve Çevre İlişkileri.....	103
5.4.1.3 Tarihi Yarımada'nın Dönemler İçindeki Gelişimi	104
5.4.1.3.1. İlk Yerleşmeler	104
5.4.1.3.2. Byzantion Dönemi	104
5.4.1.3.3. Constantinus Dönemi.....	107
5.4.1.3.4. Osmanlı Dönemi.....	112
5.4.1.3.5. Cumhuriyet Dönemi.....	120
5.4.1.4 Tarihi Yarımada Planlama Çalışmaları	124
5.4.1.5 Alanın Mevcut Koruma Statüsü.....	131
5.4.1.6 Niçin Değerli Olduğunun Saptanması ve Değerlerinin Belirlenmesi	141
5.4.1.7 Tarihi Yarımada Doğal, Fiziksel, Sosyal ve Ekonomik Analizler.....	142
5.4.1.8 Değerlendirmeler.....	146
5.4.2 Koruma ve Yönetim Politikalarının Belirlenmesi	148
5.4.3 Uygulama, İzleme ve Gözden Geçirme	151
5.4.3.1 Uygulama.....	151
5.4.3.2 İzleme ve Gözden Geçirme.....	156
6. SONUÇ	157
KAYNAKLAR.....	163

TABLO LİSTESİ

Tablo 3.1. Yönetim Planı Hazırlama Aşamaları.....	30
Tablo 3.2. Yönetim, Uygulama ve Planlama Döngüsü.....	35
Tablo 3.3. Yönetim İlkeleri	35
Tablo 3.4. Yönetim Planı Akış Şeması	37
Tablo 3.5. Mirası Alanları İçin Yönetim Rehberi'ne Göre Yönetim Planı İçeriği.....	45
Tablo 3.6. Tarihi Çevrelerin Yönetimi çalışmasının Yönetim Planı Süreci.....	48
Tablo 3.7. IUCN'nin Rehberi'ne göre Yönetim Planlaması Süreci	53
Tablo 3.8 Yönetim Planı İçerik Taslağı	55
Tablo 5.1 Tarihi Yarımada'da UNESCO Dünya Miras Listesine Girmiş Alanlar	93
Tablo 5.2. Yönetim Planı Organizasyon Şeması	97
Tablo 5.3. Yönetim Planı Organizasyon Şeması ve Sorumluluk Analizi	100
Tablo 5.4 Tarihi Yarımada Yönetim Planı Evre ve Süreç Tablosu	102
Tablo 6.1 Tarihi Yarımada Koruma Eylem Programı.....	158
Tablo 6.2 Tarihi Yarımada Tasarım Eylem Programı.....	159
Tablo 6.3 Tarihi Yarımada Yönetim Eylem Programı.....	160
Tablo 6.4 Tarihi Yarımada Fiziksel Erişim Eylem Programı.....	161
Tablo 6.5 Tarihi Yarımada Ziyaretçi Yönetimi Eylem Programı.....	162

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 4.1 Liverpool Dünya Mirası Alanı Yerleşim Planı.....	68
Şekil 4.2. Liverpool Dünya Mirası Alanı Tampon Alanı	69
Şekil 4.3. Liverpool Yönetim Planının Bölgeleme Çalışması.....	70
Şekil 4.4 Pier Head Alanı.....	71
Şekil 4.5 Albert ve Wapping Tersaneleri.....	71
Şekil 4.6. Stanley Tersanesi	72
Şekil 4.7 Kale Caddesi/Dale Caddesi/Old Hall Caddesi.....	72
Şekil 4.8 William Brown Caddesi	73
Şekil 4.9 Duke Caddesi.....	74
Şekil 4.10. Bath Şehri	79
Şekil 4.11 Somerset	79
Şekil 4.12 Circus Binaları	79
Şekil 4.14 Pamukkale.....	87
Şekil 4.16 Pamukkale'den Görünüm	87
Şekil 5.1. Byzantion ve Konstantinopolis'in Gelişimi.....	105
Şekil 5.2 Byzantion'un Konumu	106
Şekil 5.3. Konstantinopolis Planı (450 – 1453).....	109
Şekil 5.4. Fetih Sonrası Yarımada Planı (1453 – 1520)	114
Şekil 5.5. 1520 – 1603 Arası Yarımada Planı	115
Şekil 5.6. 1603 – 1730 Arası Yarımada Planı	116
Şekil 5.7. 1730 – 1789 Arası Yarımada Planı	118
Şekil 5.8. 1789 – 1839 Arası Yarımada Planı	120
Şekil 5.9. 1923 – 1950 Arası Yarımada Planı	121
Şekil 5.10. 1950 – 1960 Arası Yarımada Planı	124
Şekil 5.11. Prost Planı	126
Şekil 5.12. Sur İçi Nazım İmar Planı	128
Şekil 5.13. Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı	130
Şekil 5.15. Arkeolojik Park Alanı ve Çevresi	137
Şekil 5.16. Süleymaniye Cami ve Külliyesi.....	138
Şekil 5.17. Süleymaniye'de Sivil Mimari Örnekler	139
Şekil 5.18. Pentokrator Kilise Manastırı.....	140
Şekil 5.19. Kara Surları.....	141
Şekil 5.20 Tarihi Yarımada Envanter Paftası	142
Şekil 5.21. Tarihi Yarımada Envanter Paftası.....	142
Şekil 5.22. Tarihi Yarımada Eş Yükselti Paftası	143
Şekil 5.23. Tarihi Yarımada Yöneliş Paftası	143
Şekil 5.24. Tarihi Yarımada Jeoloji Paftası	143
Şekil 5.25. Tarihi Yarımada yerleşime uygunluk Paftası	144
Şekil 5.26. Tarihi Yarımada Arazi Kullanımı	144
Şekil 5.27. Tarihi Yarımada Kat Yüksekliği Paftası	144
Şekil 5.28. Tarihi Yarımada Bina Cinsi Paftası	145
Şekil 5.29. Tarihi Yarımada Bina Durumu Paftası.....	145
Şekil 5.30. Tarihi Yarımada Mülkiyet Paftası	145
Şekil 5.31. Tarihi Yarımada Ulaşım Paftası.....	145

KORUMA ALANLARINDA ALAN YÖNETİMİ KAPSAMINDA TARİHİ YARIMADA

**(Yüksek Lisans Tezi)
Hayri KARPUZ**

**MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Şubat 2009**

ÖZET

20. yüzyılın ikinci yarısına kadar tek yapı ölçeğine dayanan koruma anlayışında özellikle 1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü ile birlikte alan koruma yaklaşımı benimsenmiş, UNESCO'nun yanında ICOMOS, ICCROM ve Avrupa Konseyi'nin yoğun çabaları sonucu koruma anlayışındaki gelişim 1980'li yıllardan sonra hız kazanmıştır. Bu dönemden sonra korumanın fiziksel boyutunun yanında sosyal ve ekonomik boyutu da önem kazanmıştır.

UNESCO Dünya Mirası Merkezi'nin Dünya Mirası Listesinde yer alma koşullarından biri olarak yönetim planı talep etmesi ile birlikte, koruma alanları için bir yönetim planının hazırlanması zorunluluk haline gelmiştir. Bu tez çalışmasında çağdaş koruma anlayışının bir ürünü olarak yönetim planı kavramı doğrultusunda, hazırlama ve uygulama boyutunda yaşanan sorunları dikkate alarak, koruma alanlarının etkin bir şekilde yönetimi için yönetim planlama sürecinin belirlenmesi hedeflenmektedir.

Çalışmada ilk olarak koruma kavramının geçirmiş olduğu tarihsel gelişim süreci incelenmiş, dünya ve ülkemizdeki değişim süreçleri takip edilmiş, ikinci bölümde yönetim planlarının günümüz koruma anlayışları içerisindeki yeri değerlendirilmiş ve tarihi alanların yönetimi için yapılan temel çalışmalar incelenerek tarihi alanlarda alan yönetim planının hazırlanması süreçleri değerlendirilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde Dünya'da ve Türkiye'de başarı ile sonuçlanan yönetim planları incelenerek yönetim planı hazırlama sürecinin mekâna bağlı olmaksızın bazı genel çerçeveler doğrultusunda hazırlandığı sonucuna varılmıştır. Son olarak belirlenen yönetim planı süreci ve incelenen örnekler dikkate alınarak Tarihi Yarımada için bir yönetim planı önerisi geliştirilmeye çalışılmıştır.

Bilim Kodu :
Anahtar Kelimeler :Koruma, Alan Yönetimi, Yönetim Planı, Tarihi
Yarımada,İstanbul
Sayfa Adedi :166
Tez Yöneticisi : Yrd. Doç. Dr. Kevser ÜSTÜNDAĞ

**HISTORICAL PENINSULA IN THE CONTEXT OF SITE MANAGEMENT
IN CONSERVATION AREAS
(Master Thesis)
Hayri KARPUZ**

**MİMAR SİNAN FINE ARTS UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
February 2009**

SUMMARY

Until the second half of the 20th century, the conservation approach that is based on single structures was effective but with the 1964 Venice Convention, site conservation approach was adopted and not only with the UNESCO's, but also ICOMOS, ICCROM and Europe Council's great efforts, improvement in conservation approach gained speed after 1980's. After this period, social and economic dimensions of conservation became important as well as the physical dimension of it. Also it was observed that, in parallel to planning process, the role of participation in conservation was also increased.

With the UNESCO World Heritage Center's demand for having site management plans as one of the requirements for World Heritage List, preparing site management plans for conservation areas became an obligation. In this study, it is aimed to define the site management plan preparing process -which is accepted as a production of a modern conservation approach- for a better and efficient management of conservation areas, regarding the problems in preparing and implementing processes. In the study, first of all the historical evolution process of conservation approach is analyzed, the changing regimes of conservation in our country and in the world is defined. In the second part, the role and the affect of the site management plans in the current conservation approaches is evaluated and the major works for historical site management are analyzed to assess the preparing process of historical site management plans. In the third part of the study, the successful examples of site management plans from Turkey and other countries are examined and it is understood that, site management plan preparing process is depend on some generally accepted formulations regardless of space. At last, it is tried to develop a proposal for Historical Peninsula site management plan according to the specified preparing process of site management plans and the analyzed examples.

Science Code :

Key Words :Conservation, Site Management, Site Management Plan,
Historical Peninsula, İstanbul

Page :166

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Kevser ÜSTÜNDAĞ

1. GİRİŞ

20. yüzyılın ikinci yarısına kadar tek yapı ölçeğine dayanan koruma anlayışında özellikle 1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü ile birlikte alan koruma yaklaşımı benimsenmiş, UNESCO'nun yanında ICOMOS, ICCROM ve Avrupa Konseyi'nin yoğun çabaları sonucu koruma anlayışındaki gelişim 1980'li yıllardan sonra hız kazanmıştır. Bu dönemden sonra korumanın fiziksel boyutunun yanında sosyal ve ekonomik boyutu da önem kazanmıştır. Ayrıca planlama süreçlerine paralel olarak koruma yaklaşımlarında katılımın rolünün de arttığı görülmüştür.

Türkiye'de koruma alanında yaşanan tüm bu gelişmeler yakından takip edilmeye çalışılmış ve bu bağlamda yasal düzenlemeler yapılmaya çalışılmış, çağdaş koruma yaklaşımı benimsenmeye çalışılmıştır. 1973 yılında çıkarılan Eski Eserler Yasası ve 1983 yılında çıkarılan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası uluslararası yaklaşımları benimsemeye önemli adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. 2004 yılında çıkarılan 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile koruma yaklaşımının yasal boyutunda büyük yenilikler gerçekleştirilmiştir.

5226 sayılı yasanın getirdiği yeni kavramlar arasında yer alan "alan yönetimi" ve "yönetim planı" kavramları ve onu takiben 2005 yılında yayınlanan Alan Yönetimi ve Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, koruma alanlarının çağdaş yaklaşımlarla planlanması açısından önemli gelişmelerdir. Alan yönetimi ve yönetim planı hazırlanması süreci konusunda hala daha eksiklikler görülse de, konunun yasal bir zemine oturtulmuş olması açısından konu ile ilgili kanun ve yönetmelikler büyük önem taşımaktadır.

Buna rağmen yönetmelikle belirlenen konuların yeterince açıklayıcı olmayışları ve alan üzerin yaşanan çeşitli yetki karmaşaları ve erk mücadeleleri ülkemizde Tarihi

Yarımada'nın ve dolayısıyla yönetim planı konusunun karmaşıklığını korumasına olanak sağlamaktadır.

Dünya Miras Merkezi/ICOMOS ortak heyeti'nin 8-13 Mayıs 2008 tarihinde İstanbul dünya mirası alanındaki tarihi yerlere yaptığı geziler sonucunda İstanbul Dünya Miras alanına giren Tarihi Yerlerin büyük ve karmaşık varlıklar olduğu kanısı hakim olmuştur. Bu varlıkların, şehir içi yozlaşma ve ihmal gibi büyük problemlerle karşı karşıya oldukları, söz konusu varlıkların çoğunun miras listesine alındıkları tarihten itibaren yakın bir zamana kadar ciddiyetle dikkate alınmadıkları sonucu tüm heyet tarafından ortak görüş olarak raporlaştırılmış ancak bunun yanında alanda, UNESCO/ICOMOS ortak izleme heyetinin 2006 yılında gerçekleştirdiği geziden bu yana yönetim yapısında önemli gelişmelerin de yaşandığına dikkat çekmiştir. 2007 yılının sonunda hayata geçirilen gelişmeler için heyet, bunların yönetim ve koordinasyon ile ilgili problemleri çözmede ne kadar etkili olacağı konusunda herhangi bir değerlendirmede bulunamamıştır. Heyet, belediyelerin Dünya Mirası değerleri ve standartları konusunda tam bir farkındalığa sahip olmamasının ve gerek ulusal otoritelerle gerekse diğer paydaşlarla tam bir işbirliği kuramamasının veya kurmaya yanaşmamasının söz konusu varlıkların ne şekilde korunacağı ve yönetileceği konusunda ortak bir vizyon geliştirmeye engel teşkil ettiği yönündeki görüşünü de Yerel yönetime ve alanda ilgili kurum ve kuruluşlara iletmiştir. (Dünya Miras Merkezi/ICOMOS Ortak Heyeti'nin 8-13 Mayıs 2008 Tarihinde İstanbul Dünya Mirası Alanındaki Tarihi Yerlere Yaptığı Geziye İlişkin Rapor, 2008)

Sonuç olarak; yönetim planları koruma alanı yöneticilerine alanın korunması, geliştirilmesi ve devam ettirilmesi için rehberlik yapan dokümanlar durumundadır. Bu anlamda UNESCO, ICCROM ve ICOMOS gibi oluşumları da yasal ve hukuksal yaptırımları bulunmamaktadır. Bu kuruluşlar rehber niteliği taşıyan yol göstericilerdir. Bu bağlamda hazırlanan tez çalışması da "Yönetim Planını Hazırlama" sürecinde rehberlik etmek ve buradan çıkarımla Türkiye'de yaşanan yönetim planı kavramı ile ilgili karmaşayı giderip konuya katkıda bulunmayı amaçlamakta, Tarihi Yarımada gibi eşi benzeri bulunmaya bir alana rehberlik ederek bir yönetim planı hazırlama önerisini geliştirmektedir.

1.1 ÇALIŞMANIN AMACI

Yönetim planlarının önem kazandığı günümüzde yönetim planları koruma alanı yöneticilerine alanın korunması, geliştirilmesi ve devam ettirilmesi için rehberlik yapan dokümanlar durumundadır. Bu anlamda UNESCO, ICCROM ve ICOMOS gibi oluşumları da yasal ve hukuksal yaptırımları bulunmamaktadır. Bu kuruluşlar rehber niteliği taşıyan yol göstericilerdir. Bu bağlamda hazırlanan tez çalışması da “Alan Yönetimi Planını Hazırlama” sürecinde rehberlik etmek ve buradan çıkarımla Türkiye’de yaşanan yönetim planı kavramı ile ilgili karmaşayı giderip konuya katkıda bulunmayı amaçlamakta, Tarihi Yarımada gibi eşi benzeri bulunmayan bir alana rehberlik ederek bir yönetim planı hazırlama önerisini geliştirmektedir.

1.2 ÇALIŞMANIN KAPSAMI

Çalışma altı ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde konuya giriş, çalışmanın amacı, tezin kapsamı ve çalışmada izlenen yöntem belirtilmiştir.

İkinci bölümde koruma kavramının tarihsel süreç içerisinde yaşadığı evrim incelenmiş ve değişimin Dünya’da ve ülkemizdeki sonuçları araştırılmıştır.

Üçüncü bölümde tarihi alanlarda yönetim, yönetim planları tanım ve ilkeleri, tarihi alanların yönetimi için yapılan temel çalışmalar ve tarihi alanlarda alan yönetim planının hazırlanma süreçleri incelenmiştir.

Dördüncü bölümde Dünya’da ve Türkiye’de başarı ile uygulanmış yönetim planları incelenmiş ve bir sonraki bölüm için altlıklar oluşturulmuştur.

Beşinci bölümde üçüncü ve dördüncü bölümlerde elde edilen veriler kapsamında Tarihi Yarımada için bir yönetim modeli oluşturma çalışması yapılmıştır

Son bölümde olan değerlendirme ve sonuç bölümünde ise tüm bu çalışmalar sonucunda Tarihi Yarımada’da bir yönetim modelinin oluşturulmasının bir rehber niteliği taşıdığı ifade edilerek, etkin bir koruma anlayışı için bu çalışmanın bir rehber niteliği taşıyabileceği hususunda görüş bildirilmiştir.

1.3 ÇALIŞMADA İZLENEN YÖNTEM

Kapsamlı bir literatür taraması yapılmış, tarihi çevre, koruma yaklaşımları, koruma kavramları üzerine genel bir araştırma çalışması yapılmıştır. Ayrıca korumanın tarihsel süreçte geçirdiği evreler incelenmiş olup yönetim planının neden gerekli olduğu hususunda örnekler araştırılarak, alan yönetiminin gerekliliğini vurgulayan birimler incelenmiştir.

Bir sonraki kısımda Yönetim planının amaç ve hedefleri belirlenmiş, kavram konusunda araştırmalar yapılmış ve UNESCO, ICCROM, ICOMOS ve IUCN'nin konuyla ilgili rehberleri incelenmiş ve yönetim planı evreleri belirlenmiştir.

Dünya'dan Liverpool ve Bath şehirlerinde uygulanan yönetim planları ile Türkiye'de Pamukkale'de uygulanan yönetim planı çalışmaları incelenmiş, ayrıca konu ile ilgili uzman ve çalışanların fikirlerine başvurulmuş ve çeşitli mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Tarihi Yarımada'nın mevcut yapısı, tüm analizleri, niçin değerli olduğu ve tüm değerlendirmeleri yapılmış, araştırılmış ve saptanmıştır.

Son olarak ise yapılan tüm çalışmalar sonucunda Tarihi Yarımada için bir yönetim planı önerisi geliştirilmiştir.

2. KORUMA KAVRAMI

2.1 KORUMA

İnsanın fiziksel çevresinde, geçmişten günümüze kalmış değerler bulunmaktadır. Çevre, doğanın ve insanın ürettiklerinin izlerini taşır. Tarih ve kültür, fiziksel çevrede kendini, sokak dokularında ve yerleşim bölgelerinde büyük-küçük ölçeklerde gösterir. Tarihi çevre ise yerleşim bölgelerinde tarih öncesinden günümüze kadar geçen zaman sürecinde yaşamış insan topluluklarının ortaya koyduğu medeniyetlerin birikimi ve ürünüdür. O toplulukların yaşadıkları dönemlerin sosyal, ekonomik, kültürel, mimari ve diğer tüm özellikleri fizik mekânda oluşturan kent ve kent kalıntılarıyla, çeşitli tarihi olayların cereyan ettiği alanlar ve tespiti yapılmış tüm yapay ve doğal özellikleri olan korunması gereken alanlardır (KTVK Kanunu, 1983).

İnsanların kendilerinden önceki nesillere ait kültürel ve tarihsel değerleri yaşatma ve gelecek kuşaklara iletme çabaları ilk çağdan bu yana bilinçli ya da bilinçsiz çeşitli aşamalardan geçmiş; önceleri özellikle taşınır eski eserleri içeren korunacak kültürel değerler kavramı, daha sonra taşınmaz eski eserleri de kapsamına almış, bugün tarihsel çevre değerlerini korumak ve gelecek kuşaklara iletmek en önemli amaç olmuştur.

Çağdaş koruma anlayışı, geçmişten günümüze ve geleceğe aktarılacak her türlü kültür mirasının ve çeşitliliğe temel olacak unsurların korunmasını amaçlamaktadır.(Tülin Özgan, tez, s.160)

Tarihi çevredeki tüm değerlerin muhafaza edilerek gelecek kuşaklara aktarılması koruma ile sağlanabilir. Koruma en basit ifadeyle muhafaza etmektir. Kentsel anlamda ise koruma, tarihi alanların, dokuların, yapıların ve doğal alanların muhafaza edilmesidir. Daha ayrıntılı bir tanımla, kentlerin belli kesimlerinde yer alan tarihsel ve mimari değeri yüksek yapıtlarla anıtların ve doğal güzelliklerin kentte; bugün yaşayanlar gibi gelecek kuşaklarında yararlanması için her türlü yıkıcı,

saldırgan ve zararlı eylemler karşısında güvence altına alınması biçiminde tanımlanır (Keleş, 1998).

Geçmişteki müzecilik anlayışına koşut olarak gelişen koruma kavramı, günümüzde kültürel varlıkların çağdaş yaşamla ekonomik ve işlevsel yönden bütünleştirilmesi, toplum için yararlı bir işleve uyarlanması ve sağlıklılaştırılması şeklinde yorumlanmakta, yalnız anıtsal eski eserlerin onarımı ve olduğu gibi saklanması şeklinde değil bir bölgenin önemli ya da önemsiz tüm öğelerini kapsayacak şekilde geçmişi ile devamlılığını sağlayacak bir yönetim şekli olarak değerlendirilmektedir. Koruma Kavramı Bir yapıtı anlamaya, tarihini ve anlamını tanımaya, maddi olarak korunmasını sağlamaya ve gerektiğinde restore ederek değerlendirmeye yönelik tüm işlemleri içerir. Dünya Mirası Sözleşmesi'nin birinci maddesinde tanımlandığı gibi, kültür mirası; anıtları, yapı gruplarını ve siteleri içerir.(NARA, 1994)

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3. maddesinde "Koruma ve Korunma"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleri olarak tanımlanmaktadır.

Koruma, yapıların, kültürel değerlerin, doğal kaynakların ve diğer kabul edilmiş kaynakların geleceği için geçmişten süregelen değerleri güven altına alma ve muhafaza etme eylemi olarak tanımlanmaktadır.(British Standart Institute, 1998)

Koruma geçmişte olduğu gibi yalnız eski eserlerin onarımı ve olduğu gibi saklanması değil, bir bölgenin, parçaları da dahil olmak üzere, geçmişi ve devamlılığını sağlayan bir bütün olarak değerlendirilmesidir. Buna bağlı olarak kentsel koruma, "Toplumun geçmişteki sosyal , ekonomik koşullarını, kültürel değerlerini yansıtan fiziksel yapısının günümüzün değişen sosyal ve ekonomik koşulları altında yok olmasına engel olmak ve çağdaş toplumla, çağdaş gelişmelerle bütünleşerek yaşamasını sağlamak" olarak tanımlanmaktadır.(Gülersoy, 2003)

Kentsel koruma, tarih bilincinin geliştirilmesi ve ulusal benliğin oluşturulması açısından önem taşımaktadır. Tüm bunlara bağlı olarak kentsel korumaya yönelik başlıca hedefler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.(Tekeli, 1987)

- İçinde yaşanılan çevrenin tarihsel geçmişe ait sunduğu simgeler, bireyin sağlıklı olarak toplumsallaşabilmesi için önemli birer araçtırlar. Geçmişin göstergelerini taşıyan bir çevrede yaşayarak toplumsallaşan birey, kültürün sürekliliği bilincine kolaylıkla erişerek, bir tarih bilincine ulaşmaktadır;
- Ulusal benliğin ve kimliğin yaratılması ve sürdürülmesinde koruma önemli bir araç durumundadır;
- Korunacak değerler, sahip oldukları tarihsel önemlerinin yanı sıra, sanatsal, kültürel ve çevresel değerleri açısından da özellikli olan varlıklardır;
- Ekonomik açıdan, özellikle turizm amaçlı düzenlemelerle farklı kültürlere mensup kişilerin beğenisini kazanmak açısından önem taşımaktadır.

Korumanın, evre kalitesini korumaya yönelik bir eylem olduğu da söylemler arasındadır. Korumacılıkta sürdürülebilir bir evre yaratmak da korumanın temel hedefleri arasında yer almaktadır. Bu anlayışı içermeyen koruma bakış açısının sadece bir çeşit bağnaz tutuculuğa, tarihin gerçekliğini yadsımak için tarihin bıraktığı nesnelere tutunma sürecine dönüştüğü savunulmaktadır. Bunu anlamadan gerçekten etkili ve başarılı bir korumacılık eylemini sürdürmenin eksik kalacağı belirtilmektedir (ztrk, 2007)

Korumanın temel amacı kültürel ve fiziksel mirasın sonraki nesillere aktarılması olarak belirlenmektedir. Fiziksel çevrenin ve kültürel mozaik in korunan öğeleri, hızla değişen dünyada, kişilerin ve toplumların kimliklerini belirleyen düşünsel ve duygusal ipuçlarına ve yabancılaşmaya karşı tutunacak değerler taşımaktadır.(Fitch, 1982 Aktaran: Ayrancı,2007)

Küreselleşme ve bir rnekleşme baskısıyla karşı karşıya olan ve kültürel kimlik arayışlarının kimi zaman saldırgan bir milliyetçilik ve azınlık kltrlерinin yok sayılması yoluyla sürdürüldüğü bir dünyada, kültür mirasının korunması uygulamalarında da, özgünlüğün dikkate alınmasıyla en büyük katkı, insanlığın ortak belleğinin tüm yönlerine sayėı göstermek ve onu aydınlatmak biçiminde kendini göstermiştir.(NARA, 1994)

Kültür ve kültür mirası çeşitliliği, tüm insanlık için, yeri doldurulamaz bir duygu ve düşünce zenginliği oluşturmaktadır. Temel bir özellik olarak kabul görmesi gereken

bu çeşitliliğin, yalnız korunması değil, geliştirilmesi de insanlığın gelişimi için büyük önem taşımaktadır.(NARA, 1994)

İngiltere için hazırlanan Planlama Politikası Rehberi'nde koruma kavramının önemi aşağıdaki gibi açıklanmaktadır.

“Geçmişten gelen fiziksel kalıntılara, kültürel mirasımızın merkezi olması ve ulusal kimliğimizi algılamamıza yardımcı olmasının yanında, hatıraları için değer verilmelidir. Geçmişten gelen fiziksel kalıntılar günümüz ve geçmişimizi algılamamıza katkıda bulunan yeri doldurulmaz kayıtlardır.”

Dünyadaki koruma yaklaşımlarına bakıldığında, korumaya karşı ilginin giderek arttığı görülmekte ve koruma bilinci gelişmektedir. Korumanın tek yapı ölçeğinde ele alınmayıp, Koruma imar planları düzenlenerek tarihi çevrenin korunmasına yönelik planlı bir yapılanmaya geçilmesi, konuya halkın ilgisinin giderek yoğunlaşması, koruma ile ilgili yasa ve yönetmeliklerin günün çağdaş koşullarına göre düzenlenmesi gibi koruma konusundan gelişmeler yaşanmaktadır.

2.2 KORUMA ANLAYIŞININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Koruma anlayışı ilkçağlarda ve Hıristiyanlığın yayılma döneminde daha çok dinsel etkilere bağlı olarak gelişim göstermiştir. Ortaçağda ise koruma anlayışı daha çok işlevsel ve siyasal nedenlere bağlı olmuştur. Rönesans'ta ise koruma Papa'nın Roma devri kalıntılarını kapsayan koruma emirnamelerinin etkisiyle şekillenmiştir. 18. Yy'a gelindiğinde Fransız İhtilalinin yıkımlarına tepki olarak doğan koruma düşüncesi, kısa zamanda Avrupa'ya yayılmıştır.(Zeren Gülersoy, 2003)

Onsekizinci yüzyılın ikinci yarısı ve on dokuzuncu yüzyılın başlarında mimari eserleri korumaya yönelik ilk yasalar hazırlanmış, “tarihsel anıt” fikri şekillenmeye başlamıştır. Sanayi devrinin etkisiyle tarihi çevrenin ve doğal çevrenin yok olma tehdidiyle karşı karşıya kalması doğal çevrenin yanında tarihi çevreye olan ilgiyi de arttırmış ve bunun sonucunda çevre koruma düşüncesi belirgin olarak ortaya çıkmıştır.(Zeren Gülersoy, 2003)

20. yy'dan sonra mimari eserlerin korunması daha büyük önem kazanırken, anıtsal yapıları koruma kapsamına alan sistemli yasalar çıkarılmaya başlanmıştır. Sınıflandırılan ve yasal koruma altına alınan yapıların korunması ve denetlenmesini sağlamak üzere kurulan komisyonların yetkileri arttırılmıştır. 1930'lardan sonra koruma anlayışında yeni yaklaşımlar benimsenmiş, yapılan uluslar arası toplantılarla koruma sorunlarına çevre ölçeğinde ortak çözüm önerileri getirilmeye çalışılmıştır. (Zeren Gülersoy, 2003)

1931 yılında korumanın yöntemlerinin belirlenmesini amaçlayan ve koruma konularında ilk ciddi girişim olarak kabul edilen Atina Tüzüğü'nün ortaya konulduğu "1. Uluslararası Tarihsel Anıtların Korunması ile İlgili Mimarlar ve Teknisyenler Kongresi" düzenlenmiştir. Bu tüzüğün ortaya koyduğu temel ilkeler kapsamında anıtsal yapıların tarihsel kimliklerine saygı gösterilmesi gerekliliği ve anıt eserlerin çevresiyle birlikte ele alınması düşüncesi vurgulanmıştır.(Atina Kartası, 1931)

1933 yılında yine Atina'da Congrès International d'Architecture Moderne yani Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi düzenlenmiştir. Kongre kapsamında; "Bir şehrin yaşamı, kendine özel kişiliğini kazandıran ve yavaş yavaş benliğini ortaya koyan, yollar ve yapılar gibi, maddi eserlerle yüzyıllar boyunca oluşan sürekli bir olaydır. Bunun için geçmişin değerli tanıkları, ilk önce, tarihi ve duygusal değerleri için, ardından insanın yaratıcılık gücünün en yüksek düzeyde bir araya geldiği, göze görünen meziyetlerini taşıdıkları için saygı görmelidir. Bu eserler, insanlığın miraslarındandır; onları elinde bulunduranlar veya korumakla görevlendirilmiş olanlar; bu soylu mirası geleceğin yüzyıllarına buldukları gibi ulaştırmak için haklı görünen her şeyi yapmak sorumluluğu ile yükümlüdürler" (CIAM, 1933 Aktaran: Ayrancı,2007) fikri benimsenmiştir.

1964 yılında yapılan 2. Uluslararası Tarihsel Anıtların Mimarlar Ve Teknisyenleri Kongresinde korunacak değerlerin kavramsal değişimi Venedik Tüzüğü'nün 1. Maddesinde belirtilmektedir. Venedik Tüzüğü'nün birinci maddesine göre;

"Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da

kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsamaktadır.”

Venedik tüzüğünün birinci maddesi korunacak değerın anıt ölçüğünden çevre ölçğine geçişini vurgulamanın yanında kentsel ya da kırsal yerleşmeler için de “anıt” kavramının kullanılabilceğine dikkat çekmektedir.

Venedik Tüzüğünün yayınlanmasından bir yıl sonra, 1965 yılında ICOMOS kurulmuştur. Amacı, tarihi anıtlar ve sitlerin korunması, muhafaza edilmesi ve değerlendirilmesine yönelik teoriler, yöntemler, teknikler ile ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmek olan Uluslararası ve hükümetler dışı bir organizasyon olan ICOMOS; (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konsey, International Council on Monuments and Sites) 1965 yılında Varşova’da kurulmuştur.(icomos.org.tr)

ICOMOS’un kuruluşunun arka planında 1964’de Venedik’te yapılan 2.Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi’nin sonuç bildirgesi olarak kabul edilen, Tarihi Anıtların ve Yerleşmelerin Korunması İçin Uluslararası Tüzük, yani, Venedik Tüzüğü ile bu konuda sürekli çalışacak uluslararası bir konseyin kurulması tavsiye kararı yatmaktadır. (icomos.org.tr)

Bu tarihten sonra anıt ve sitlerin bakım-onarımı, korunması ve değerlendirilmesi uygulamalarında kullanılan kuram, yöntem ve bilimsel tekniklerin geliştirilmesine çalışan bir kurum olan ICOMOS Dünya Mirası konusunda yol gösterici olarak tanımlanmıştır.

Tarihi alanların korunmasında etkili olan UNESCO’da aynı dönemde Dünya Mirası listesini yayımlayarak olayların uluslararası zemine oturtulmasında etkili olmuştur. Bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal siteleri dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini sağlamak amacıyla UNESCO’nun 17 Ekim 21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris’te toplanan 16. Genel Konferansında sorunun

uluslararası bir sözleşme konusu yapılmasına karar verilmiş ve 16 Kasım 1972'de Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme kabul edilmiştir.

Kültürel mirasın ve doğal mirasın sadece geleneksel bozulma nedenleriyle değil, sosyal ve ekonomik şartların değişmesiyle kültürel ve doğal mirasın daha da tehlikeli çürüme ve tahrip olgusuyla gittikçe artan bir şekilde yok olma tehdidi altında olduğunu kabul eden UNESCO, Kültürel ve Doğal mirasın herhangi bir parçasının bozulmasının veya yok olmasının, bütün dünya milletlerinin mirası için zararlı bir yoksullaşmaya neden olacağını düşünmekte ve bu bağlamda 1972 yılında yayınlanan Dünya Mirası Sözleşmesi ile devlet yönetimlerinden Dünya Mirasının korunmasının sağlanmasını talep etmektedir. Dünya Mirası alanlarının koruma durumunun tayini ve izlenmesi için adaylık dosyaları, koruma durumu raporları ve periyodik raporlar olarak üç ana sistem belirlenmiştir. (UNESCO, Dünya Mirası Sözleşmesi, 1972)

1975 yılında Avrupa Konseyi tarafından “Geçmişimiz İçin Bir Gelecek” sloganı ile başlatılan “Avrupa Mimari Miras Yılı” kampanyası Amsterdam Bildirgesi ile sonuçlanmıştır. Bildirge, Avrupa’ya özgü mimari mirasın korunması konusunda ayrıntılı tavsiyeleri içermektedir.

Amsterdam Bildirgesinin, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin 1954 tarihli Avrupa Kültür Sözleşmesi’ne göndermelerde bulunduğu dikkat çekmektedir.

Amsterdam Bildirisi’nde yer alan ilkelerin başlıcaları şöyle özetlenebilir;

1. Mimarlık mirasının korunması kentsel ve bölgesel planlamanın başlıca amaçlarından birini oluşturmaktadır.
2. Bütünleşik koruma, hem yerel yönetimlerin sorumlu davranmalarını hem de yurttaşların katılımını gerektirir.
3. Bütünleşik koruma politikasının başarısı, toplumsal etmenlerin de hesaba katılmasını gerekli kılar.
4. Bütünleşik Koruma, hukuki, parasal ve yönetsel önlemlerle desteklenmek zorundadır.
5. Bütünleşik koruma, restorasyon ve canlandırma için uygun yöntem ve beceriler geliştirmeyi zorunlu kılar.

Tüm bunlara ek olarak; Amsterdam Bildirgesi'nde, dünya kültür mirasının korunmasına ilişkin olarak şu saptamalara da yer verilmiştir;

- Avrupa Mimarlık Mirası kavramı, yalnız anıtlardan ibaret değildir. Eski kentlerdeki yapıları, doğal ve insan elinden çıkmış varlıkları, kırsal alanların da özelliklerini de kapsamaktadır.
- Mimari miras, yerine başka bir şey konulamayacak olan ruhsal, kültürel, toplumsal ve ekonomik bir mal varlığını anlatır.
- Tarihsel Merkezler ve Sit Alanları, toplum yapısında ahenk ve denge sağlar.
- Mimarlık mirasının eğitimdeki rolü büyüktür.
- Bu mirasın tehlike altında olduğu görülmektedir.
- Bütünleşik Koruma, bu tehlikeleri önleyebilecek bir planlama yöntemidir.
- Avrupa Mimari Mirası, Avrupa kıtasının ortak mal varlığını oluşturur.(Keleş, 2003)

“Avrupa Mimari Miras Yılı” kampanyası koruma yaklaşımında yeni bir dönüm noktası olmuştur. Kampanyanın başlangıç tarihi olan 1973'te Zürih toplantısında korunacak alanlarının ve korumanın tanımı yapılmaya çalışılmış, koruma sorunları üzerine durulmuştur. Toplantıda ayrıca artan teknolojik gelişme ve ekonomik baskı altındaki bu alanların korunmasında, kent dokusunun tarihsel, arkeolojik ve mimari etüdü ile birlikte, ekonomik ve siyasal araştırmaların verilerini de değerlendiren “bütünleşik koruma” yaklaşımına gereksinim olduğu görüşü savunulmuştur. (Ayrancı, 2007)

Kültürel öneme sahip yerlerin (Kültürel miras alanları) korunması ve yönetimi açısından bir rehber niteliğinde olan ve Avustralyalı ICOMOS üyelerinin bilgi ve deneyimlerine dayanan Burra Tüzüğü 1979 yılında Avustralya'da kabul edilmiştir. Korumanın amacının alanın kültürel değerlerinin yitirilmemesi ve onun güvenliği, bakımı ve geleceğinin düşünülmesi olarak tanımlayan tüzük korumanın on ilkesini tanımlamaktadır.

Kentsel ve kırsal çevreleri geliştirme vs böylece Devletlerin ve bölgelerin ekonomik, sosyal ve kültürel açılarından kalkınmasına katkıda bulunma yoluyla, gelecek nesillere bir kültürel kaynaklar sistemi devredilmesinin önemini göz önünde bulundurarak

mimari mirasın korunması ve bu korunmanın yaygınlaştırılması hususunda ortak bir politikanın ana ilkeleri bakımından bir anlaşmaya varılmasının önemini kabul eden Avrupa Konseyi 1985 yılında Avrupa Mirasının Korunması Sözleşmesini benimsemiş, korunacak kültür varlıklarının; tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, toplumsal ve teknik bakımlardan dikkate değer olmaları gerektiğine dikkat çekmiş, kültür varlıklarının bugünün ve geleceğin kuşakları için esin ve yaratıcılık kaynağı olduğunun üstünde durmaktadır.(Avrupa Konseyi, 1985)

Türkiye'nin de 1989'da onayladığı bu sözleşmenin 3. Maddesine göre, "taraf devletlerden her biri, mimari mirasın korunması için yasal önlemleri almayı, bunları korumayı taahhüt eder." 4. Madde ise, "Taraflar, mimari mirasın, çevre kirliliği nedeniyle fiziksel yönden bozulmasını önlemek için önlem alırlar" denmektedir.(Keleş, 2003)

Endüstrileşmeyi izleyen kentsel değişimlerin etkisiyle tarihi kentler ve kentsel alanlar tehdit altına girmiş; ihmal edilmiş hatta yok edilmişlerdir. Kültürel, sosyal ve hatta ekonomik kayıplara neden olan ve geri dönüşü olmayan bu durum karşısında ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) Venedik Tüzüğü'nü tamamlamak üzere, tarihi kentler ve alanlara ilgili 1987 yılında Washington tüzüğünü benimsemiştir. Bu tüzükle tarihi kentlerin ve alanların korunması ile ilgili ilkeler, hedefler ve yöntemler tanımlanmaktadır. Tüzük tarihi kent ve bölgelerdeki özel ve kamusal yaşam alanları arasında uyum sağlamayı ve bu alanlarda mütevazı boyutlarda da olsa, var olan ve insanlığın belleğini oluşturan kültürel değerlerin korunmasını desteklemeyi hedeflemektedir. Washington Tüzüğü'nün ilk ilkesi ekonomik ve sosyal gelişme politikalarına ve bütünlük yaklaşımının gerekliliğine dikkat çekmektedir. Tarihi kentlerin ve diğer tarihi kentsel alanların korunması; ancak Sosyo-ekonomik gelişme her düzeydeki kent-bölge planlaması politikaları ile bir bütün oluşturduğunda etkili bir biçimde gerçekleştirilebilir. (ICOMOS, 1987)

Washington tüzüğü diğer anlaşma ve toplantılardan farklı olarak disiplinler arası çalışma ve katılım gibi konular üzerinde de karar birliğine varmış olması nedeniyle de tüm süreç içerisinde önemli bir yeri tutmaktadır. Tüzük, koruma programının başarısının kentlinin katılım ve görev almalarıyla mümkün olabileceğini; bu nedenle de halkın katılımının desteklenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca Tarihi kent

ve kentsel alanların korunması için yapılacak planlama çalışmaları öncesinde disiplinler arası araştırmaların yürütülmesi gerekliliğini ortaya koymakta, Koruma planlarının arkeoloji, tarih, mimarlık, teknikler, sosyoloji ve ekonomi bileşenlerini gözetmesi gereğini vurgulamaktadır. (ICOMOS, 1987)

Avrupa Konseyi tarafından yayınlanan “Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu’nda kentsel mirasın; insanların kentlerde yaşamışlıklarının alışmışlıklarının ve kişisel tarihlerinin izleri olduğu; insanların geçici olan yaşamda kalıcılık duygusuyla geleceğe hazırlanmalarını sağladığı; ortak geçmiş ve gelecek bilincinin içeriğini oluşturan kültürel referans olduğu; geçmiş, günümüz ve gelecek arasında önemli bir bağ oluşturduğu; kentin geçmişini ebedileştirerek aynı zamanda günümüz ve gelecek kuşaklara kimlik aşılayarak bütünlük duygusu verdiği ve toplum duygusunu oluşturduğu, bu nedenle de korunması gerektiğini açıklamaktadır.(Avrupa Konseyi, 1993 Aktaran Ayrancı, 2007)

UNESCO, ICCROM ve ICOMOS’un işbirliğiyle 1964 tarihli Venedik Tüzüğü’nün ruhunda tasarlanan, yine bu tüzüğü temel alarak onun kavramsal bir uzantısını oluşturan, günümüzde, hemen hemen tüm toplumda kültür mirasının tuttuğu önemli yeri göz önünde bulunduran Nara Özgünlük Konferansı 1-6 Kasım 1994 günlerinde Japonya’nın Nara kentinde düzenlenmiştir. Küreselleşme ve birörnekleşme baskısıyla karşı karşıya olan ve kültürel kimlik arayışlarının kimi zaman saldırgan bir milliyetçilik ve azınlık kültürlerinin yok sayılması yoluyla sürdürüldüğu bir dünyada, kültür mirasının korunması uygulamalarında özgünlüğün dikkate alınması fikri bu konferansta Nara Özgünlük Belgesinin kabul edilmesiyle benimsenmiştir. (Nara, 1994)

Birleşmiş Milletler, 2002 yılını Kültürel Miras yılı olarak seçmiş ve Dünya Mirası Komitesi, kuruluşunun 30. yılını Budapeşte’de kutlamıştır. Bu kapsamda Dünya Mirası üzerine Budapeşte Deklarasyonu 28 Haziran 2002 de yayınlanmıştır.

Bu deklarasyonun ana maddeleri;

- Dünya Kültürel ve Doğal Mirasını Koruma Konvansiyonu’na (UNESCO, 1972) henüz katılmamış ülkeleri davet etmek;

- Koruma-geliştirme-sürdürülebilirlik çerçevesinde sosyal ve ekonomik kalkınmayı ve halkların yaşam kalitesini arttırmayı sağlamak; Dünya Mirasına zarar verenlerin insan ruhuna ve dünyaya zarar verdiklerini anlatmak;
- Toplulukların her düzeyde Dünya Mirasını koruma ve yönetimi ile ilgili aktif katılımlarını sağlamak;
- Dünya Mirası Listesi'ni geliştirmek;
- Toplum bilincini yükseltmek ve iletişimle Dünya Mirası'na destek sağlamak; olarak belirlenmiştir.

Budapeşte Deklarasyonunda günümüz çağdaş koruma anlayışına dayanılarak, Dünya Mirası Alanları koruma yaklaşımı ortaya konmuştur. Dünya mirası tüzüğü ise 1977 yılından itibaren periyodik olarak “Operational Guidelines” adıyla yayınlanan rehberler ile Dünya mirası alanlarının korunmasında yol göstermektedir. Rehberlerle düzenlenen adaylık dosyalarında, aday alanın koruma durumu ile ilgili ayrıntılı bilgiler ve alanın korunması için uygun yasal, bilimsel, teknik, yönetsel ve finansal ölçütler talep edilmektedir. 1997 yılından itibaren ise yönetimlerden, tüm bunların yanında yönetim planında bir kopyasının adaylık dosyasının içinde yer alması istenmektedir.

Dünya Miras Merkezi'nin 2004 yılında hazırladığı bölgesel periyodik raporlarda ise tüzüğün uygulanmasında ortaya çıkan bazı problemlere dikkat çekilmiştir. Bunlar:

- Yönetimlerde kurumsal süreklilik olmayışı sonucu kurumsal bellek ve kapasitenin kaybı;
- Yeri doldurulmaz evrensel değer, anlam, orijinallik ve bütünlük kavramının algılanamayışı;
- Mevcut Dünya Mirası Alanları için yönetim planı olmayışı;
- Dünya Mirası kavramı ve Dünya Mirası yönetim döngüsünün tüm bileşenleri hakkında eğitim gereksinimi olmayışı olarak sıralanmıştır.(UNESCO World Heritage Center, 2007 Aktaran: Ayrancı, 2007)

Tüm bu gelişmeler sonucunda koruma anlayışı çağdaş bir zemine oturmuş, koruma-gelişme dengesinin gerekliliği ve kaçınılmazlığı konusu netlik kazanmıştır. Yaşanan gelişmeler bireylerin ve toplumların “koruma” kavramına bakışını değiştirmiş, bu da insanların gözünde korumanın öneminin ve değerinin artmasını sağlamıştır.

Günümüz koruma yaklaşımları planlamanın geçirmiş olduğu değişimler ile paralellikler göstermekte, mekânın fiziki özellikleri kadar sosyal ve ekonomik boyutlar ile de düşünülmesi gerekliliği de koruma kavramının konuları arasına girmektedir. Ayrıca katılım, şeffaflık gibi konular da korumanın sürdürülebilirliği açısından önem kazanmıştır.

Bu noktada yönetimlerin tarihi alana yaklaşım şekilleri yönetim planları ile belirlenmekte ve bu bağlamda planın değerlendirmeleri ve uygulamadaki başarıları alanın kültürel değerlerini koruma altına alınmaktadır. Planı tamamlanan bir belge olmaktan çıkarıp süreç olarak ifade eden yönetim planlarının, gerek koruma-gelişim dengesinin sağlanması, gerekse farklı grupların katılımının sağlanmasında oldukça başarılı olduğu görülmektedir.

2.3 TÜRKİYEDE KORUMA YAKLAŞIMLARI

Günümüzde uluslar arası platformlarda tarihsel çevre koruması tek anıt korumasından başlayarak çağdaş işlevlerle bütünleşerek korumayı amaçlayan bir anlayışa ulaşmıştır.

Türkiye’de koruma, gelişmiş ülkelerdeki koruma gelişimini daima geriden takip etmiş; mimari ve kentsel kültür mirasının korunması amacıyla kamu müdahalesini düzenleyen, yönlendiren önemli yasal mevzuatı oluşturmaya çalışmış ve sonuçta da ülke bütününde, bölge, kent ölçeğinde yetki dağılımını sağlayıcı tedbirler alınması aşamasına gelmiştir.

Türkiye’deki politik ve ekonomik değişim dönemleri incelendiğinde çıkarılan temel yasaların bu dönemlerle çakıştığı, son yıllarda ise artık Avrupa’da uygulanan çağdaş koruma düzeyine ulaşmaya başladığı görülmektedir.

Kültürel değerlerin korunması ile ilgili ilk yasal düzenlemeler Osmanlı İmparatorluğu zamanında gerçekleşmiştir. 18. Yüzyıla dayanan koruma yaklaşımı, eski dönemden kalan her insan eserini eski eser olarak tanımlamış ve taşınır eski eserlerle birlikte taşınmaz eski eserleri de koruma kapsamına almıştır.(Zeren, 1984)

İlk olarak 1869 yılında Asar-ı Attika nizamnamesi adı ile yayınlanan Eski Eserler Tüzüğü'nü 1874'te ikinci, 1884'te ise 3. Nizamname izlemiştir. Son nizamname 1906 yılında yayınlanmış ve Osmanlı döneminin son koruma mevzuatı olarak tarihe geçmiştir. Üçüncü Asar-ı Attika nizamnamesinde Yunan ve Roma kalıntılarını kapsayan eski eser tanımı, sanat değeri olan yapı, heykel gibi mimarlık öğelerini de içine alacak şekilde genişletilirken, son nizamname ile Türk İslam Sanatı, görsel sanatlar, menkul ve gayrimenkul eserlerinin de korumaya alınması kabul edilmiştir.(Zeren, 1981)

“Güzel kent” anlayışının yönlendirdiği kent planlaması çalışmalarının gündeme girmesi 1910'larda anıtların çevrelerinin açılarak tüm görkemleriyle ortaya çıkarılmalarını amaçlayan Haussmann yaklaşımı ile başlayan görüş, Türkiye'de de egemen olmuştur. Anıtları yeni açılan meydanların ortasında yalnız bırakan anlayış hem geleneksel kent dokusunu bozmuş, hem de bazı ikincil anıtların yıkılmasına neden olmuştur. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyetin kurulması ile birlikte de, koruma konusunda yeni ve çağdaş ilkelerin ortaya çıkma süreci başlamıştır. Cumhuriyetin ilk dönemlerine Osmanlı geleneklerinden kopma ve çağdaşlaşma çabası ile birlikte mimari değerleri kapsamına alan koruma anlayışına, Türk tarihinin kültürel kökeni bulma çabaları hakim olmuştur. 1950'li yıllardan itibaren hızlı kentleşme sonucu yıkıma uğrayan eski eserleri koruma, 1960'larla birlikte ise devletin tarih ve kültür değeri olan eserleri korumakla yükümlü tutulması çabaları görülmüştür.(Zeren, 1984)

1951 yılında “Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu”(GEEAYK) kurulmuş ve 1964 yılında GEEAYK tarafından Uluslararası Venedik Tüzüğü kabul edilmiştir.

Türkiye'nin Venedik Tüzüğü'nü kabulünün ardından koruma anlayışı ve uygulama biçimlerinde değişimler yaşanmaya başlanmıştır. Çünkü Venedik Tüzüğü; anıt

kavramını tek bina ölçeğinden çıkarıp belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir alanı da içine alacak biçimde yeniden tanımlama yoluna gitmiştir. Ayrıca tüzük yalnızca büyük sanat eserlerini değil, zamanla kültürel anlam kazanmış basit eserleri de kapsamaktadır.

1973 yılında yürürlüğe giren 1710 sayılı “Eski Eserler Yasası” ile koruma konusunda çağdaş değerler benimsenmeye başlamıştır. 1710 sayılı yasa ile yeni tanımlar, kısıtlamalar getirilmiş ve koruma yaklaşımı yasallaştırılmıştır. Yasada yer alan “sit” ve “koruma alanı” tanımlarının yanında, bir alan ya da yapının eski eser kimliği kazanması için gerekli sürecin tanımlanması, GEEAYK’a tescil ve onarım kararlarını alma yetkisi verilmesi, imar planlarının yapımında GEEAYK’ın görüşünün alınma zorunluluğu ve bu planların korumayı sağlamak amacıyla değiştirilebileceği gibi birçok ilk yer almaktadır.(Zeren, 1981)

1710 sayılı “Eski Eserler Yasası”nın “sit” tanımını getirmesi ve korumanın gerektirmesi hâlinde imar plânlarının değişebileceği hükmünü içermesi, imar plânlarındaki koruma vurgusunun giderek çoğalmasını öngörmüştür. 1975 yılında gerçekleştirilen “Avrupa Mimarî Miras Yılı” etkinlikleri ve bu etkinlikler sonucunda kabul edilen “Amsterdam Deklarasyonu”nda belirlenen ilkeler, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü bünyesinde, “Tespit ve Tescil” ve “Koruma Plânlaması” birimlerinin kurulmasını gerektirmiştir. Bu nedenle, 1975 yılı, Türkiye’de ilk programlı, belli amaçlara yönelik ve kuralları konmuş bir envanter çalışmasının başlangıç yılı olarak kabul edilebilir. 1980’li yıllardan sonra, belgeleme çalışmalarına ağırlık verilmiş ve bu çalışmalar sonucunda belirlenen yapı ve alanlarla ilgili bilgiler, imar plânlama hizmetlerinde kullanılmak için, başta İller Bankası olmak üzere, ilgili kuruluşlara verilmiştir. (www.kultur.gov.tr)

1980’li yıllar “modernite projesinin” aşındığı (Tekeli, 1998) ya da yeniden yapılanmanın başlangıç noktası ve yabancılaşmanın yaşandığı bir dönem olarak karsımıza çıkmaktadır. 1980 yılı, Türkiye’nin bir kırılma noktası yaşadığı yılların başlangıcı sayılabilir. Bunu izleyen yıllardaki liberal ekonomi anlayışı, tüm kurumlarda etkisini göstermiştir. Türkiye yeni bir Anayasa ile yönetilmeye başlanmıştır. 1982 Anayasasında bir önceki Anayasa’da olduğu gibi, koruma konusunda hükümler yer almış, koruma yasal yaptırımlarla, kamu yararı adına

gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. 1982 Anayasa'sının 63. Maddesi; Devletin tarih ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlayacağı, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alacağı belirlenmiştir.

Bu amaçla kentsel koruma çalışmalarında yetersiz kalan 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu, 21 Temmuz 1983 yılında yürürlükten kaldırılmış, yerine 2863 Sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla korunması gerekli taşınmaz kültür ve doğa varlıkları yeniden saptanmış ve GEEAYK kaldırılmıştır. 1987 yılında ise bu yasanın bazı maddelerindeki değişikliğe ilişkin 3386 sayılı yasa yürürlüğe girmiştir. Tüm bu sürecin sonrasında ise 2004 yılında çıkan 5226 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması" hakkında kanun kabul edilmiştir.

2863 sayılı yasa ile "Anıt" kavramı değiştirilerek, yerine "Kültür Varlıkları" tanımlaması getirilmiştir. Yasada tek yapı ölçeğindeki korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ve sitler olarak iki kavram ön plana çıkmaktadır. Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa bağlı 1989 yılında Resmi Gazetede yayımlanan yönetmeliğin 1. Maddesi uyarınca;

"Taşınmaz kültür varlıkları", tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yeraltında veya su altındaki korunması gerekli taşınmaz varlıkları, "Taşınmaz tabiat varlıkları" ise jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde, yeraltında veya su altında bulunan taşınmazları ifade etmektedir.

Tarih öncesi ve sonrası devirlerin izlerini taşıyan taşınır ve taşınmaz varlıkların tümü; dönemin sosyal, kültürel, bilimsel, dinsel özelliklerini yansıtan, tarihsel bir olay ya da kişiyle doğrudan bağlantılı olan yapılar, özel bir mimari stil yaratan yapılar, güzel sanatlarla ilgili yapıların niteliğini taşırlar.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'ndaki diğer bir kavram olan "Sit" ise; Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yasadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent kalıntılarını, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerleri ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanları ifade etmektedir. Bu

tanımlamalara göre sit alanı, yalnız tarihi yapıların bulunduğu yöreler değildir. Doğal güzelliklerin, herhangi bir tarihi olayın cereyan ettiği yerlerin, daha önce insanların yaşadığı fakat günümüze kalıntıları kalmış bölgelerin hepsini içine almaktadır.

2863 sayılı yasa ile birlikte koruma eylemi, tek yapı ölçeğinden çıkarak kentsel çevre boyutuna geçilmiştir. 3386 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Kanununda ise tek yapı ve objelerin korunması ile ilgili ayrıntılı tanımlamalara da yer verilmiştir. Bununla birlikte sit alanlarının kentsel ölçekteki bir planla korunacağı vurgulanmış ve bu planın da “Koruma Amaçlı İmar Planı” olacağı ifade edilmiştir. 2863 sayılı yasa uyarınca "Koruma Amaçlı Planların" Belediyeler tarafından yapılması gerekmektedir. Ancak, gerekli görüldüğünde Belediyeler Kültür Bakanlığı'ndan teknik ve parasal yardım alabilmektedir. Bazı kentlerde (İstanbul vs.) koruma amaçlı planlama çalışmaları, yerel yönetimlerin kendi bünyelerinde oluşturdukları birimler aracılığı ile yapılmış ve halen yapılmaktadır. Bu planlama çalışmaları esnasında, yerel yönetimler teknik yönden yetersiz oldukları için ihale etme ya da proje yarışması açarak koruma amaçlı planları elde etmektedirler. Kentsel sit alanlarında yapılan koruma amaçlı imar planları, kent imar planı ile bütünleşmek zorundadır. Bu güne kadar, kent uygulama imar planları ile koruma imar planının bütünleştirilmesi ve eş zamanlı hazırlanması sağlanamamıştır.

27 Temmuz 2004 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 5226 sayılı kanun, başta kendi olmakla birlikte 2003 yılından günümüze kadar gerçekleştirilen yasal düzenlemeler birçok konuda ilk olmuştur. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve korumayla ilgili diğer bazı yasalarda çok önemli değişiklikler getirmiştir. Türkiye’de koruma yaklaşımının, tek anıt koruma ölçeğinden kentsel alan koruması ölçeğine ulaşması uzun bir sürece yayılırken, uluslararası koruma modellerine uygun bir norma ulaşması 5226 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yasa ile bugüne kadar sözü edilmemiş yönetim alanı, yönetim planı, bağlantı noktası gibi yeni tanımlamalar oluşturulmuş, koruma planlaması içinde eylem alanlarının ve önceliklerinin belirlenmesi olanaklı hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu kanun koruma çalışmalarında, “Katılımcı Alan Yönetimi Modeli” ile yeni kaynak imkânı sağlaması, örgütlenme modelleri üretmesi, planlama etapları ile uygulamada görev alacak sorumlulukların

belirlenmesi ve kullanıcı katılımı sağlanarak sürdürülebilir bir yönetim modeli elde etmeye çalışması açısından bugüne kadar çıkarılan koruma yasalarından ayrılmakta ve uluslar arası normlara uygun bir korumayı sağlayıcı nitelikte görülmektedir. Yasa koruma uygulamalarında aynı zamanda; Belediyelerin, valiliklerin ve ilgili kurumların yanı sıra, söz konusu alanla ilgili meslek odalarını, sivil toplum kuruluşlarını ve plandan etkilenen hemşerilerin katılımını da sağlamaktadır. Özellikle bünyesinde koruma birimi kurarak tescilli yapılara bakım izni yetkisi ile belediyelerin korumadan sorumlu olmasının sağlanması daha önceki uygulamalardan çıkan karmaşayı en aza indirecek nitelikte olmuştur. Büyükşehir belediyeleri, valilikler, Bakanlıkça izin verilen belediyeler bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere sanat tarihi, mimarlık, şehir planlama, mühendislik, arkeoloji gibi meslek alanlarından uzmanların görev alacağı koruma, uygulama ve denetim büroları kurulması sağlanmıştır. Bu bürolar koruma bölge kurulları tarafından uygun görülen koruma amaçlı imar planı, proje ve malzeme değişiklikleri ile inşaat denetimi de dahil olmak üzere uygulamayı denetlemekle yükümlü olmuşlardır. Bu yasa aynı zamanda, korumanın gönüllü kuruluşlardan destek alması, vakıf ve derneklerin, akademik düzeyde bir katılımın sağlanması yolunu açması bakımından da oldukça önemlidir. Bu yasanın sağladığı dayanakla, koruma aşamalarında, Üniversitelerin bünyesinde yer alan çeşitli bölümlerde görevli öğretim elemanlarının karar ve uygulamalarda katılımcı olarak yer alması sağlanabilecektir.

5226 sayılı ” Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” sırasıyla; Koruma Amaçlı İmar Planı Tanımı ve Yapım Sürecine, Yerel Yönetimlere Verilen Yetki ve Görevler ile Örgütlene, Kurul Üyelikleri, Kurul Toplantıları ve Kararlarına, Mali Kaynaklar ve İstisnalara, Yapı Esaslarına, Cezalara ilişkin çeşitli yenilikler getirmiştir.

Kanunda ilk olarak Koruma amaçlı İmar Planı'nın tanımı ve yapımı ile ilgili olarak değişiklikler yapılmıştır. Daha önce yasada tanımlanmayan koruma amaçlı imar planı; Kanun uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimari, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına

dayalı olarak; hali hazır haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklılaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile planlama kararları, tutumları, plan notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar planlarının gerektirdiği ölçekteki planlar olarak tanımlanmıştır.

Kanunda ayrıca koruma amaçlı imar planının müellifi şehir plancısı olmak üzere hangi gruplar tarafından hazırlanacağı, planın ne kadar süre içerisinde hazırlanması gerektiği ve halk katılımının ne şekillerde sağlanabileceği hususlarında da bir takım kararlar alınmıştır.

5226 sayılı kanun ile yeniliklerden biri de Koruma, Uygulama ve Denetim Bürolarının (KUDEP) kurulması olmuştur. Koruma, uygulama ve denetim bürolarında Kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere sanat tarihi, mimarlık, şehir planlama, mühendislik, arkeoloji gibi meslek alanlarından uzmanlar görev alacaktır. Bu amaçla 2007 yılı başında İstanbul Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Koruma, Uygulama ve Denetim Müdürlüğü kurulmuştur.

Düzenleme ve uygulamalarda yer almadığı için ulusal ve uluslararası platformlarda eleştirilere konu olan yönetim alanı ve yönetim planı kavramları 5226 sayılı kültür ve tabiat varlıkları koruma kanunu ile çeşitli kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanuna eklenmiştir. Kanunda; Yönetim alanı; sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahalarının doğal bütünlüğü içerisinde etkin bir şekilde korunması, yaşatılması, değerlendirilmesi, belli bir vizyon ve tema etrafında geliştirilmesi, toplumun kültürel ve eğitsel ihtiyaçlarıyla buluşturulması amacıyla, planlama ve koruma konusunda yetkili merkezi ve yerel idareler ile sivil toplum kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamak için oluşturulan ve sınırları ilgili idarelerin görüşleri alınarak Bakanlıkça belirlenen yerler olarak tanımlanmıştır. Yönetim planı ise; yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme

projesini, kazı planı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar planını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen planlar biçiminde tanımlanmıştır. Yönetim alanı sınırlarında yer almamakla birlikte, arkeolojik, coğrafi, kültürel ve tarihi nedenlerle veya aynı vizyon ve tema etrafında yönetim ve gelişiminin sağlanması bakımından bu yer ile irtibatlandırılan kültürel varlıklar da “bağlantı noktası” olarak nitelendirilmiştir.

Alan Yönetimi İle Anıt Eser Kurulunun Kuruluş Ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik 27 Kasım 2005 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Yönetmeliğin amacı; ören yerleri, sit alanları ve etkileşim sahaları ile bağlantı noktalarının kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütlerinin koordinasyonunda sürdürülebilir bir yönetim planı çerçevesinde korunması ve değerlendirilmesini sağlamak, yönetim alanlarının belirlenmesi, geliştirilmesi, yönetim planlarının hazırlanması, onaylanması, uygulanması ve denetlenmesi ile alan yönetimini gerçekleştirmek üzere görev alacak danışma kurulu, alan başkanı, eşgüdüm ve denetleme kurulu, denetim birimi ve anıt eser kurulunun görev, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Bu Yönetmelik; sit alanları, ören yerleri ve etkileşim sahaları ile bağlantı noktalarının yönetim alanlarının belirlenmesi, yönetim planlarının hazırlanması, onaylanması, uygulanması ve denetlenmesi ile alan yönetimini gerçekleştirmek üzere görev alacak danışma kurulu, alan başkanı, eşgüdüm ve denetleme kurulu, denetim birimi ve anıt eser kurulunun görev, yetki ve sorumluluklarının belirlenmesine ilişkin usul ve esasları kapsamaktadır.

Alan Yönetimi İle Anıt Eser Kurulunun Kuruluş Ve Görevleri İle Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin hedefleri;

Alan sınırlarının tarihi, sosyal, kültürel, coğrafi, doğal, sanatsal bir bütünlük içerisinde etkileşim sahaları ve tarihi, kültürel, sosyal, coğrafi ve sanatsal nedenlerle ilişkili bulunduğu bağlantı noktalarının alanın korunması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi bakımından doğru tespit edilmesinin sağlanması

Koruma, erişim, sürdürülebilir ekonomik kalkınma ihtiyaçları ile yerel toplumun ilgisi arasında uygun bir denge oluşturmanın yollarının yönetim planı ile gösterilmesi.

Alanın değerini arttırarak uluslar arası bir seviyeye çıkarmak için genel stratejiler, yöntemler ve araçların geliştirilmesi, mali kaynakların belirlenmesi ve yaratılması, kültür turizmini geliştirmek amacıyla uluslar arası işbirliği ve paylaşımı yaratacak etkinlik ağının kurulması, belirli bir bölge içinde birbirleriyle ilişkilendirilerek sektör oluşturma potansiyeli bulunan sit alanlarında bölgesel kültür sistemlerinin gelişimi için uygulama planlarının yaratılması, yönetim alanlarının korunması ve değerlendirilmesinde kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, gönüllü kişi ve kuruluşlar ile yerel halkın işbirliğinin sağlanması, sit alanları ve ören yerleri ile etkileşim sahalarının bakım, onarım, restorasyon, restitüsyon işlerinin yapılması, teşhir, tanzim ve çevre düzenlemesi ile birlikte alan yönetim amaçları doğrultusunda uluslar arası koruma prensipleri ve sözleşme hükümleri çerçevesinde korunarak yaşatılmasının yanı sıra kullanım ve gelişim ilkelerinin ve sınırlarının belirlenmesi ve kültür varlıklarının yönetiminde, koruma alanında, tasarım ve uygulamada, uzmanlık ve ekipmanda yüksek standartların kullanılması olarak belirlenmiştir.

Sonuç olarak;

Koruma yasaları, tek obje korumasından başlayarak giderek tek yapı ve sonrasında kentsel ölçeğe doğru yayılan bir gelişim süreci göstermiştir.

Bu gelişim sürecinde;

- XX. Yüzyılla birlikte koruma ile ilgili kurumsal ve hukuksal altyapının oluşumu başlamış, koruma konusunda kurumsallaşmanın ilk adımının atılması ile “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu” (GEEAYK) kurulmuş,
- 1950’li yıllar ile kent planlamasının boyutu genişlemiş ve bunun sonucu olarak da akademik çevrelerde tartışılmaya başlanmıştır.
- 1970’li yıllarla birlikte koruma kavramı ölçeği genişleyerek sit alanı ölçeğine ulaşmış ve akademik duyarlılıklarla “Eski Eserler Yasası” çıkarılarak,

Türkiye’deki taşınmazların saptama, belgeleme ve tescil işlemleri yapılmaya başlanmış,

- 1980’li yıllarla birlikte planlama ve korumada aktif rol üstlenecek kurumsallaşma başlamış, kentsel koruma ölçeğinde akademik çevreler bilimsel olarak uygulamaya katılmış ve dolayısıyla, koruma çalışmaları uluslar arası çalışmalarla paralellik göstermeye başlamıştır. Bu amaçla, “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası” çıkarılmış ve bu yasa ile Koruma Amaçlı İmar Planı kavramı ön plana çıkarılarak sit alanlarının ayrı bir planla yönlendirilmesi sağlanmıştır.
- 2000’li yıllarla birlikte planlama ve korumada aktif rol üstlenecek kurumsallaşma ve akademik çevrelerin bilimsel olarak uygulamaya katılımı devam etmiş, belediyeler de uluslar arası işbirliği ile kentlerin korunmasında öncü olmaya başlamış ve bu göstergelerin ışığında koruma 2004 yılından itibaren de 5226 sayılı yeni yasa ile daha sağlam temellere oturtulmaya çalışılmıştır.

20. yüzyılın ikinci yarısına kadar tek yapı ölçeğine dayanan koruma anlayışında özellikle 1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü ile birlikte alan koruma yaklaşımı benimsenmiş, UNESCO’nun yanında ICOMOS, ICCROM ve Avrupa Konseyi’nin yoğun çabaları sonucu koruma anlayışındaki gelişim 1980’li yıllardan sonra hız kazanmıştır. Bu dönemden sonra korumanın fiziksel boyutunun yanında sosyal ve ekonomik boyutu da önem kazanmıştır. Ayrıca planlama süreçlerine paralel olarak koruma yaklaşımlarında katılımın rolünün de arttığı görülmüştür.

Türkiye’de koruma alanında yaşanan tüm bu gelişmeler yakından takip edilmeye çalışılmış ve bu bağlamda yasal düzenlemeler yapılmaya çalışılmış, çağdaş koruma yaklaşımı benimsenmeye çalışılmıştır. 1973 yılında çıkarılan Eski Eserler Yasası ve 1983 yılında çıkarılan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası uluslararası yaklaşımları benimsemeye önemli adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. 2004 yılında çıkarılan 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile koruma yaklaşımının yasal boyutunda büyük yenilikler gerçekleştirilmiştir.

5226 sayılı yasanın getirdiği yeni kavramlar arasında yer alan “alan yönetimi” ve “yönetim planı” kavramları ve onu takiben 2005 yılında yayınlanan Alan Yönetimi ve Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, koruma alanlarının çağdaş yaklaşımlarla planlanması açısından önemli gelişmelerdir. Alan yönetimi ve yönetim planı hazırlanması süreci konusunda hala daha eksiklikler görülse de, konunun yasal bir zemine oturtulmuş olması açısından konu ile ilgili kanun ve yönetmelikler büyük önem taşımaktadır.

3. TARİHİ ALANLARDA YÖNETİM

Tarihi koruma alanları için yönetim planlaması daha çok tarihi miras kavramı ile gündeme gelmiştir. UNESCO Dünya Miras Merkezi'nin, Dünya Mirası listesindeki alanlar için yönetim planı hazırlanması talebi üzerine bu alandaki çalışmalar yoğunluk kazanmıştır.

Tarihi alanlarda yönetim bir coğrafyaya ait olan kültürel miras varlıklarının sürdürülebilirliği için çalışan merkezi ya da yerel tüm kişi ve kuruluşlar arasındaki koordinasyonun sağlanması esasına dayanmaktadır. Geleneksel koruma yaklaşımı ile karşılaştırılmaması gerekmektedir. Geleneksel yaklaşımlardan farklı olarak yerel ve sivil inisiyatife daha fazla görev ve sorumluluk yüklemekte, kültürel mirasın yalnızca mevcut durumu ile değil, geleceğe ilişkin projeksiyonlardaki yeri ile de ilgilenmektedir. Bunun yanı sıra taşınmaz kültür varlıklarının sürekli olarak izlenmesi ve durumlarının rapor edilmesini de içermektedir.

Tarihi Anıtların ve Yerleşmelerin Korunması ve Onarımı için yapılan Uluslararası Venedik Tüzüğü (1964) ve 5. Uluslararası Anıtlar ve Sit Alanları Konseyi sonucunda alınan kararlarla Milli Anıtlar ve Sit Alanları Konseyi tarafından 19 Ağustos 1979'da Güney Avustralya – Burra'da oluşturulan, daha sonra 23 Şubat 1981, 23 Nisan 1988 ve 26 Kasım 1999'da hazırlanan Burra Tüzüğü'nün koruma ilkeleri bölümünde, "Koruma ve Yönetim" başlığı altında yer alan maddelerde alan yönetiminin koruma için önemi vurgulanmaktadır. Tüzüğe göre;

- Kültürel değere sahip yerler korunmalıdır.
- Korumanın amacı, kültürel güzellikleri kaybolmadan barındırabilmektir.
- Koruma, tarihi yerlerin yönetiminin önemli bir görevidir.
- Kültürel güzelliklere sahip yerler dikkatle korunmalı ve risk altında tutulmamalıdır.

Dünya Miras Merkezi her alanın yönetim planı ve evrensel değerini nasıl korunacağını belgeleyen bir yönetim sistemi olması gerektiğini vurgulamaktadır. Ayrıca yönetim sisteminin amacının alanın şimdiki ve gelecek nesiller için etkin

korunmasının sağlanması olduğu, üzerinde durulmaktadır.(UNESCO Dünya Mirası Merkezi, 2005 Aktaran: Ayrancı, 2007)

Tarihi alanın yönetimi, alanın önem ve değerlerinin detaylı analizleri sonucunda ortaya konulmasına dayanmaktadır. UNESCO'ya göre tarihi alanlarının yönetimi öncelikli olarak aşağıdaki maddeleri içermektedir.

- Alanda kültürel değer olarak bilinen her şeyin alan içerisinde korunduğu hususunda emin olunması gerekmektedir.
- Alanın durumunu temel alan özel rehberler hazırlanmalıdır.
- Alan içerisindeki tüm kültürel kaynakların envanterlerinin eksiksiz olarak hazırlanılması gerekmektedir.
- Uygun nitelik ve deneyimde profesyoneller tarafından düzenli denetimler yapılmalı ve resmi raporlar hazırlanmalıdır.
- Yıllık çalışma programı içindeki önceliklerine uygun olarak kaynak projelerinin formülasyonuna yol gösterici stratejik koruma planı taslağı hazırlanmalıdır.
- Yapılan tüm işlerde koruma etiğine, UNESCO'nun uluslararası tavsiyelerine ve Venedik Tüzüğü gibi temel rehberlere saygı gösterilmelidir.

3.1 TARİHİ ALANLARDA YÖNETİM PLANI, TANIMLARI, İLKELERİ

3.1.1 Yönetim Planlaması

Yönetim planlamasının birçok tanımı bulunmaktadır. Temel olarak planlamanın bir altkümesi olarak tanımlanan alan yönetimi 20. Yüzyılın ortalarından itibaren, gelişmiş dünya ülkelerinde, alan koruma için uygulanmaya başlamış ve alanın nasıl yönetileceği konusunda günümüzde ve gelecekte yöneticilere ve diğer ilgililere rehberlik eden bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Yönetim planlaması süreci

planlama, tanımlama ve yönetim konularında koruma alanı yöneticilerine yardımcı olmaktadır.

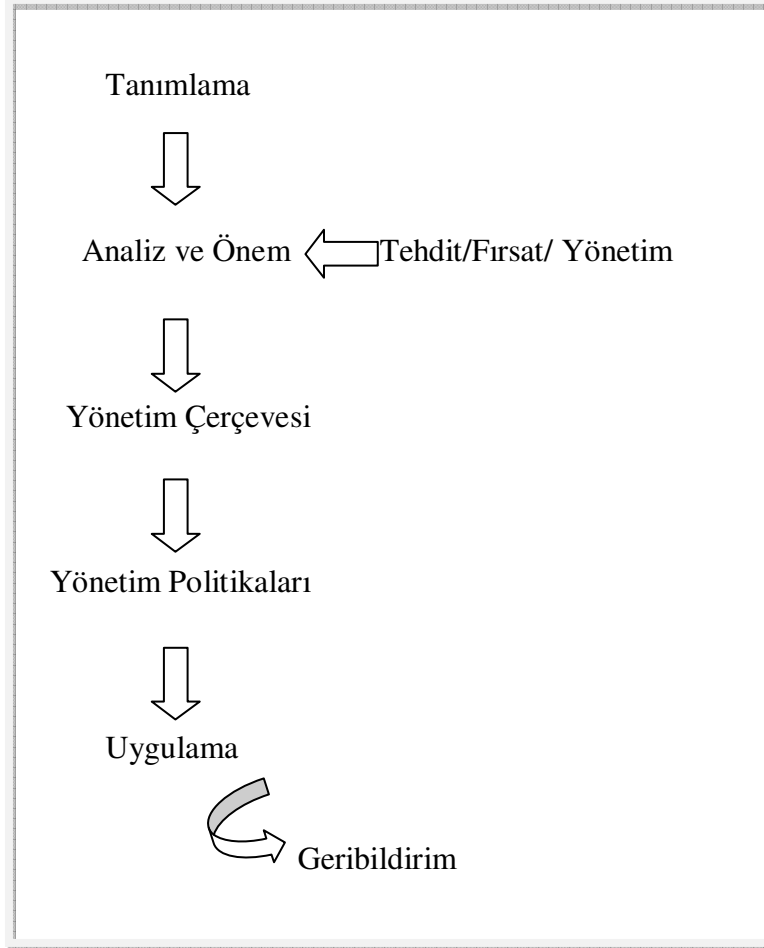
Bu tanıma göre plan üretimi ile sonlanmayan yönetim planı, denetim sürecinde devam eden uygulamalar, planın geçerliliğinin test edildiği yerler olarak adlandırılmaktadır. Denetim ve izlemede edinilen deneyimler, yönetsel amaç ve politikaların uygunluğunu bir daha gözden geçirmek için kullanılmakta ve bu geribildirim sonucunda plan revize edilmektedir.(Thomas L, Middleton, J. And Philips, A., 2003, Aktaran, Ayrancı, 2007)

Prof. Dr. Nuran Zeren Gülersoy'a göre, Koruma alanlarındaki planlama ve alan yönetimi, kültürel mirasın korunması için gerekli olan stratejik planlamanın dışında, kentin gelişimi içinde yeniden tanımlanan koruma alanlarına bütünleşik bir yeniden canlandırma (revitalizasyon) kazandırır. Koruma politikalarının bölgesel politikalarla bağdaşmamasından ortaya çıkan yasal altyapı için zemin hazırlar. Merkezi ve yerel yönetim arasında varolan eşgüdümsüzlükten doğan araç ve kaynak kullanımının sağlıksızlığını giderir.

Alan yönetim planının en önemli bileşenlerinden biri katılımcılıktır, dolayısıyla koruma alanı içinde varolan halkı bilinçlendirerek ortak bir çözüm arayışına girmek yönetim planının asli sebeplerinden biridir. Yönetim planları, Dünya Mirası Alanları için yol gösterici rehberdir. Alanın kullanıcı ve ziyaretçileri için strateji belirleyen, bilgilendirme amaçlı, yasal hükmü olmayan bir plandır. Kültürel değerleri yasal, yönetsel, mali metotlarla koruyan, eylem planları içeren, rehberlik eden bir belgedir.(Kentsel Sit Alanlarında Alan Yönetimi Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2008)

Dr. Aylin Orbaşı'ya göre; Yönetim Planı'nın Amacı Tarihi alanın önem ve değerinin korunması, yasal düzenlemenin yerinde olması, idari olanakların var olması ve birimlerin ortak çalışmasını sağlamaktır. Yönetim planı bir süreçtir. Bu sürecin bir başı veya bir sonu yoktur.

Dr. Orbaşı Çalışma Çerçevesi ve yönetim planı hazırlama aşamalarını;

Tablo 3.1.Yönetim Planı Hazırlama Aşamaları

şeklinde tanımlamaktadır.

Dr. Orbaşı'ya göre yönetim planının amaçları;

- Tarihi alanın önem ve değerlerini korumak.
- Tarihi alanın korunmasını sağlayacak yasal düzenin yerinde olması.
- Yönetim planının yürürlüğe girmesi için idari olanakların yerinde olması.
- Tarihi alanı etkileyen birimlerin ortak çalışmasıdır.(Kentsel Sit Alanlarında Alan Yönetimi Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2008)

Dr. Orbaşı yönetim planlamasının adımlarını şu beş maddede gruplamaktadır.

1. Tanımlama

- Alanın yeri
- Alanın önemi, sınırları ve etki alanları
- Alanla ilgili bilgilerin toplanması
- Alana ait somut değerler (fiziksel değerler)
- Alana ait somut olmayan değerler
- Alana ait değerlerin sıralanması (Mimari, tarihî, kültürel, sanatsal, teknik, görsel, sosyal, ekonomik, kullanım, eğitimsel, politik değerler...)

2. Yönetim Değerlendirmesi

- Alanın fizikî durumu
- Alana olan tehditler, etkiler (Rüzgâr, deprem...)
- Alanda olan kısıtlamalar (Yasal, ekonomik...)
- Alanın olanakları (Tanınmışlık, finansal olanaklar...)

3. Yönetim Çerçevesi

- Alana uygun, gerçekçi bir yaklaşım
- Global bir bakış
- Strateji ve politikalar
- Alt birimlerin belirlenmesi
- Çeşitli ilgi grupları arası anlaşma

4. Yönetim Politikaları

- Arkeoloji
- Koruma, restorasyon
- Tasarım, yapılaşma (Estetik, çevre koruma etkileri, tarihi alana etkileri)
- Kentsel yönetim
- Altyapı
- Toplumsal katılım
- Ziyaretçi yönetimi ve tanıtım (Önem, açıklık, güzergâh, emniyet, yönlendirme ve bilgilendirme levhaları, ulaşım ve otopark, ziyaretçi hizmetleri, kalite kontrol...)

Yukarıda sıralanan politikalar artırılabilir ya da biri diğerinin önüne çıkabilmektedir.

5. Uygulama Planı

- Hangi politika?
- Bu politikanın işlevi?
- Sorumluluk kimin?
- Ne zaman?
- Finansal kaynağı nedir?
- Sürdürülebilirlik kriterlerini karşılıyor mu?

Uygulama aşamasında kurumlar arasındaki eşgüdüm çok boyutlu olmalıdır ve kentte var olan yönetim yapısıyla işbirliği modelini geliştirmek uygulama planının içerdiği sorulara cevap verebilmesi adına önem teşkil etmektedir.(Kentsel Sit Alanlarında Alan Yönetimi Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2008)

Alan Yönetimi ile Anıt Eser ve Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanının Belirlenmesine ilişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Alan Yönetiminin hedefleri,

- Alan sınırlarının tarihi, sosyal, kültürel, coğrafi, doğal, sanatsal bir bütünlük içerisinde etkileşim sahaları ve tarihi, kültürel, sosyal, coğrafi ve sanatsal nedenlerle ilişkili bulunduğu bağlantı noktalarının alanın korunması, geliştirilmesi ve değerlendirilmesi bakımından doğru tespit edilmesinin,
- Koruma, erişim, sürdürülebilir ekonomik kalkınma ihtiyaçları ile yerel toplumun ilgisi arasında uygun bir denge oluşturmanın yollarının yönetim planı ile gösterilmesinin,
- Alanın değerini arttırarak uluslar arası bir seviyeye çıkarmak için genel stratejiler, yöntemler ve araçların geliştirilmesi, mali kaynakların belirlenmesi ve yaratılmasının,
- Kültür turizmini geliştirmek amacıyla uluslar arası işbirliği ve paylaşımı yaratacak etkinlik ağının kurulmasının,
- Belirli bir bölge içinde birbirleriyle ilişkilendirilerek sektör oluşturma potansiyeli bulunan sit alanlarında bölgesel kültür sistemlerinin gelişimi için uygulama planlarının yaratılmasının,
- Yönetim alanlarının korunması ve değerlendirilmesinde kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, gönüllü kişi ve kuruluşlar ile yerel halkın işbirliğinin,

- Sit alanları ve ören yerleri ile etkileşim sahalarının bakım, onarım, restorasyon, restitüsyon, teşhir, tanzim ve çevre düzenlemesi ile birlikte alan yönetim amaçları doğrultusunda uluslar arası koruma prensipleri ve sözleşme hükümleri çerçevesinde korunarak yaşatılmasının yanı sıra kullanım ve gelişim ilkelerinin ve sınırlarının belirlenmesinin,
- Kültür varlıklarının yönetiminde, konservasyon alanında, tasarım ve uygulamada, uzmanlık ve ekipmanda yüksek standartların kullanılmasının

sağlanması olarak tanımlanmaktadır.

Hedeflere bağlı olarak, yönetim planlamasının sonucu da koruma alanının daha etkili yönetilmesi olarak tanımlanmaktadır. Feilden ve Jokilehto'ya (1993) göre yönetim planlaması; yönetimin sürekliliğini sağlamakta, etkili yönetimi teşvik etmekte, güvence vermekte ve rehberlik sağlamaktadır. Bu tanımlamaya göre yönetim planlamasının yararları;

- Daha açık bir anlayışa dayanan yönetim kararlarına, amacına ve ilişkili önemli değer ve kaynaklarına güvence vermek,
- Günlük operasyonlar ve uzun dönemli yönetim için çatının oluşumunda rehberlik sağlamak,
- Yönetimin sürekliliğini sağlamak,
- Yönetimin geçerliliğini tanımlamaya yardımcı olarak daha etkili yönetimi teşvik etmek (Ayrancı, 2007) olarak sıralanmaktadır.

3.1.2 Yönetim Planı

Planlama sürecinin bir ürünü olan yönetim planı, yönetim yaklaşımının belgelenmesi ve karar alınmasını temel alarak, gelecek yönetim için yol gösterici olmaktadır. Yönetim planının tüm koruma alanını kapsamı ve yönetim tarafından nelerin gerçekleştirileceği, planlama kararlarının nelere dayandırıldığı bilgilerinin içermesi gerekmektedir.

Yönetim planları gelecekteki tüm planlama çalışmalarını ve uygulamayı yönlendirecek stratejik bir kılavuzdur. Alanın gelecekteki planlamasına yönelik kararlar alınırken imar planları, ilke kararları, uluslararası bildireler ve kararlar bir araya getirilerek, ortak bir planlama anlayışı ortaya koymak gerekmektedir.

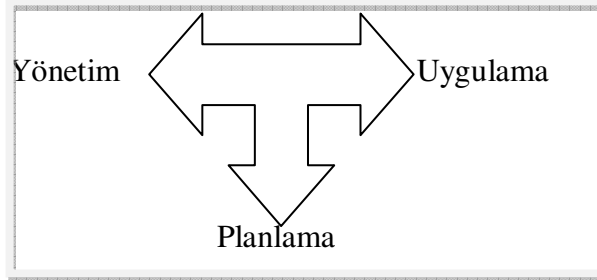
Yönetim planları, daha önce farklı idarelerce hazırlanmış planları bir araya getirdiği ve bir eylem planı çerçevesinde uygulamaya koymayı hedeflediği için stratejik uzlaşmanın temellerinin atıldığı dokümanlardır. Yönlü çalışmaların gerçekleştirilebilmesi, yönetim planının uzlaşma ve koordinasyon içerisinde hazırlanması ve uygulanması ile mümkün olacaktır.

Kısa bir tanımla: Yönetim planları, yönetim çerçevesinin ve gerekli yasal düzenlemelerin yapabilmelerini sağlamak için gerekli kuralları koyarak, metodolojik bir yaklaşımı ortaya koyan temel dokümanlardır. Uygulanabilirlik, küresel bakış ve birleştirilmiş politikalar ile yönetim stratejisi oluşturulmalıdır. Yönetim planları bir anlamda yönetim politikalarının oluşturulduğu dokümanlardır.

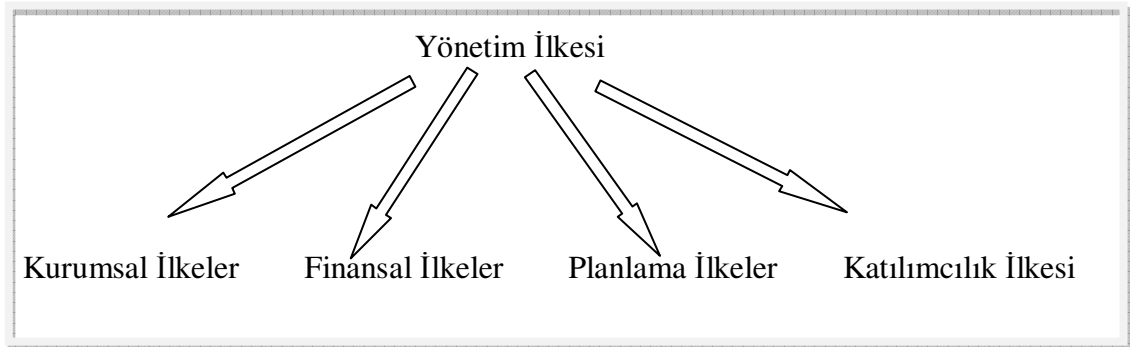
Yönetim planı farklı kaynaklar tarafından aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır;

- Yönetim planları Dünya Miras Alanları için yol gösterici rehberlerdir. (UNESCO, Dünya Mirası Merkezi, 2006)
- Tarihi çevre için yönetim planı, kentsel, kırsal, doğal ve arkeolojik sitler için yapılması istenen ve o alanın hangi kaynaklar, uzmanlar ve program ile nasıl korunacağını tanımlayan belgelerdir.(Ahunbay, 2005)
- Yönetim alanının korunmasını, yaşatılmasını, değerlendirilmesini sağlamak amacıyla, işletme projesini, kazı planı ve çevre düzenleme projesi veya koruma amaçlı imar planını dikkate alarak oluşturulan koruma ve gelişim projesinin, yıllık ve beş yıllık uygulama etaplarını ve bütçesini de gösteren, her beş yılda bir gözden geçirilen planlardır.(5226 sayılı kanun, 2005)
- Yönetim Planı alanın kullanıcı ve ziyaretçilerinin gereksinimleri doğrultusunda Dünya Miras alanlarının korunması için strateji belirleyen, yasal açıdan emredici bir özellik taşımayan alanın yönetimi ile ilgili kararlar hakkında bilgilendirme amaçlı tavsiye verici bir taslaktır.(Lodge and Terrace, 2006 Aktaran: Ayrancı, 2007)
-
- Yönetim planı yazılı, yayımlanmış ve kabul edilmiş bir doküman olarak, bölgeyi veya alanı ve yönetim için fırsatları ve sorunları tanımlamaktadır. (Eurosite, 1999)

- Yönetim planı, belirlenen zamanda koruma alanında uygulanacak yönetim yaklaşımı ve hedeflerini ortaya koyan bir taslaktır. (Thomas, L., Middleton, J., Phillips, A., 2003 Aktaran: Ayrancı, 2007)
- Koruma Alanlarında Yönetim Planı; bir strateji planıdır, bütünleşik koruma ve revitalizasyon ilkelerini içerir. Yasal altyapı çok önemlidir çünkü yönetim planı bu mevcut yasal altyapıyı kullanır. Yönetişim ve kaynak aktarımı konuları ve katılım, Alan yönetimi planının hayata geçirilmesi için çok önemlidir. Yönetim ilkesini kurumsal, finansal, planlama ve katılımcılık ilkelerinin bileşimi oluşturmaktadır. Temel gelişme felsefesini ortaya koyan, problem çözen, yöneten ve hedeflerini gerçekleştiren bir stratejiler bütünüdür. Alan özelliklerini ve yönetim hedeflerini ortaya koyan esnek-uyumlu bir rehber özelliği taşır.

Tablo 3.2. Yönetim, Uygulama ve Planlama Döngüsü

Tablo 3.3. Yönetim İlkeleri

Tüm bu yönetim planı açılımlarının birleştiği nokta yönetim planının, alanı ve yönetim hedeflerinin detaylı bir biçimde tanımlayan bir rehber olup, hazırlanıp tamamlanan bir plan olmaktan çok sürekli revize edilen bir süreç olduğudur.

Genellikle yönetim planlarının beş yıllık dönemler için hazırlanması tavsiye edilmektedir. Hükümet, politika ve fon değişiklikleri, projenin tamamlanması yeni yönetim planlarının hazırlanmasını kaçınılmaz kılmaktadır.

Bu tanımlamalara göre başarılı bir yönetim planı için; (Thomas, L., Middleton, J., Phillips, A., 2003 Aktaran: Ayrancı, 2007)

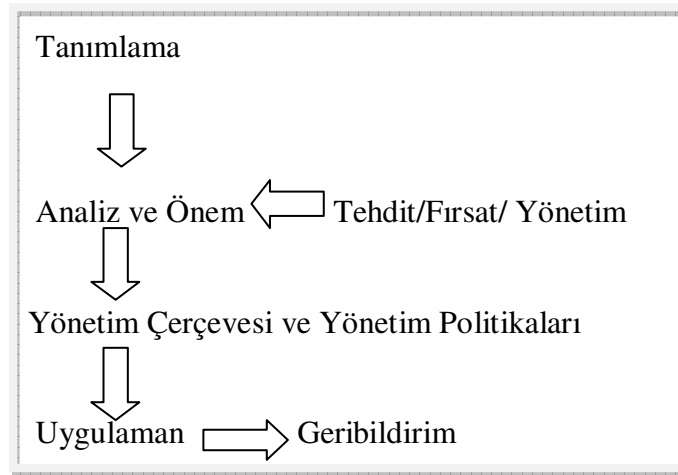
- Plan, yapımı ile sona ermemekte, uygulama ve ötesine devam etmektedir.
- Bütünsel bir bakış açısı olarak planlama sürecinde açık ve kapsamlı bir biçimde çok geniş bir dizi sorunları, bakış açılarını ve fikirleri dikkate almaktadır. Belirli bir alana uygulandığında bütün süreçleri ve onunla birlikte ortaya çıkan sorunları içerebilmesi gerekmektedir. Sürecin nasıl bütünleşeceği, nasıl tanımlanacağı ve son kararların nasıl alınacağına bağlı olmaktadır.
- Yönetim planları gelecekle ilgili olup eylemin gelecekteki alternatif gidişlerini tanımlamakta ve şimdiki kararların sebep olduğu bağlantılı nedenler ve etkileri incelenmektedir.
- Tehditler ve imkânlarla ve problem çözümleriyle ilgili düşünmek için bir mekanizma sağlamaktadır.
- Sistemik olan yönetim planı, birçok planlama uygulamasında olduğu gibi önceden tanımlanan bir dizi basamakla çalışmaktadır. Bu basamaklar süreci biçimlendirerek mantıksal yaklaşıma teşvik etmektedir.
- Değer yargıları içermekte olan yönetim planı, koruma alanının ne olduğu, nasıl olması gerektiği ve değişen iç ve dış koşullarda istenilen durumlara nasıl ulaşılabileceğini tanımlayan bir süreçtir.
- Devamlı bir süreç olarak tanımlanan yönetim planı, asla durağan olmadığı gibi değişen koşullara ve hedeflere göre de ayarlanmalıdır.

Yönetim planları, hazırlandıkları alanların sorunlarına özgü öneriler ve hedefler belirlese de, bu planların önerileri pek çok farklı alana uyarlanabilir. Bu durumda; başarı için öncelikle göz önünde bulundurulması gereken önemli noktalar şu şekilde sıralanabilir;

- Finansal riski en aza indirerek, güvenli yatırım sorununu ilk yerleşecekler için çözebilmek,
- Üst ölçek planlar ve programlar ile yönetim planı içerisinde yer alan projeleri örtüştürebilmek,

- Kısa zamanlarda katalizör olarak tabir edebileceğimiz bölgelerde projeleri tamamlayarak bu alanların yaşamaya, çalışmaya ve ziyaret etmeye değer yerler olduğunu gösterebilmek,
- Güven ortamını sağlayabilmek için, uzun vadede sonuçlandırılacak projelerden kaçınmak,
- Tüm planlama stratejisinin ve projelerin birbirlerini destekleyen bütüncül bir yaklaşımla yürütülmesini sağlayabilmek.

Tüm yönetim planı tanımlarını dikkate alarak bir yönetim planı akış şeması oluşturduğumuzda;

Tablo 3.4. Yönetim Planı Akış Şeması

Yönetim planı akış şemasının tanımlama, tehdit ve fırsatların değerlendirildiği analiz ve önem, yönetim çerçevesi ve yönetim politikaları, uygulama ve geribildirim süreçlerini içerisine aldığı görülmektedir.

3.2 TARİHİ ALANLARIN YÖNETİMİ KONUSUNDA DÜNYA MİRASI KOMİTESİNİN DANIŞMA ORGANLARI VE TEMEL ÇALIŞMALAR

Tez çalışmasının bu kısmında tarihi alanlarının yönetimi hususunda Dünya Mirası Komitesinin danışma organları olan, ICCROM, ICOMOS ve IUCN hakkında genel bir bilgi paylaşımı sonrasında yine bu danışma organlarının hazırlamış oldukları “rehberler” ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. İlk olarak ICCROM’un “Management Guidelines for World Heritage Site” (1993) adlı, Dünya Mirası Alanları İçin Yönetim Rehberi incelenmiş olup, ikinci olarak ICOMOS’un “Management of the

Historical Environment” (2005) adlı, Tarih Çevrelerin Yönetimi çalışması ele alınmıştır. Son olarak ise IUCN’nin “Guidelines for Management Planning of Protected Areas” adlı, Koruma Alanları İçin Yönetim Rehberi ele alınmıştır.

Tezin bu kısmında yapılan tüm çalışmalar Dünya Mirası Komitesinin danışma organları olan ICCROM, ICOMOS, IUCN’nin rehber niteliğindeki çalışmalarından, UNESCO’nun “Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention” adlı, Dünya Mirası Konvansiyonunun Uygulanmasına Yönelik İşlevsel İlkeler çalışmasından ve bu konu ile ilgili yazılmış tez çalışmaların yararlanılarak yazılmıştır.

3.3 TARİHİ ALANLARIN YÖNETİMİ KONUSUNDA DÜNYA MİRASI KOMİTESİNİN DANIŞMA ORGANLARI

Dünya Mirası Komitesinin Danışma Organları ICCROM (Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Düzenleme Çalışmaları Merkezi), ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi), ve IUCN Dünya Koruma Birliği’dir.

Danışma Organlarının rolleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Kendi uzmanlık alanlarında *Dünya Mirası Konvansiyonunun* uygulanması konusunda tavsiyelerde bulunmak;
- Komite belgelerinin, toplantı gündeminin hazırlanması ve Komite kararlarının uygulamaya konulması konularında Sekreteryaya yardım etmek;
- Temsilci, Dengeli ve Güvenilir bir Dünya Mirası Listesi için Global stratejinin, Global Eğitim Stratejisinin, Periyodik Raporlamanın geliştirilmesi ve uygulanmasına ve Dünya Mirası Fonunun etkin kullanımının artırılmasına yardımcı olmak;
- Dünya Mirası varlıklarının muhafaza durumunun izlenmesi ve Uluslararası Yardıma yönelik talepleri incelenmek;

- ICOMOS ve IUCN olması durumunda, Dünya Mirası Listesine kaydedilmek üzere aday gösterilen varlıkların değerlendirilmesi ve Komiteye değerlendirme raporlarını sunulmak;
- Danışman olarak Dünya Mirası Komitesi ve Bürosu toplantılarına katılmaktır.

3.3.1 ICCROM(Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Düzenleme Çalışmaları Merkezi)

ICCROM (Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Düzenleme Çalışmaları Merkezi) genel merkezi İtalya-Roma'da yerleşik uluslararası hükümetler arası bir kuruluştur. UNESCO tarafından 1956 yılında kurulan ICCROM'un yasal fonksiyonları taşınabilir veya taşınmaz kültürel mirasın muhafazasını güçlendirmek için araştırmalar gerçekleştirmek, dokümantasyon yapmak, teknik destek, eğitim ve kamu bilinçlendirme programları gerçekleştirmektir.

Konvansiyonla bağlantılı olarak ICCROM'un özel rolü aşağıdakileri kapsamaktadır:

- Kültürel miras konusunda eğitim için öncelikli ortak olmak,
- Dünya Mirası kültürel varlıklarının muhafaza durumunu izlemek,
- Taraf Ülkelerin yönelttiği Uluslararası Yardım taleplerini incelemek ve kapasite oluşturma faaliyetleri için girdi ve destek sağlamaktır.

3.3.2 ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)

ICOMOS (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) genel merkezi Fransa-Paris'te olan bir sivil toplum kuruluşudur. 1965 yılında kurulan Konseyin rolü mimari ve arkeolojik mirasın muhafazasına yönelik teori, metodoloji ve bilimsel teknikler uygulanmasını teşvik etmektir. Çalışmaları, Anıtlar ve Sitlerin Korunması ve Restorasyonuna ilişkin 1964 yılı Uluslararası Tüzüğün ilkelerine dayanmaktadır(Venedik Tüzüğü).

Konvansiyonla bağlantılı olarak ICOMOS'un özel rolü aşağıdakileri kapsamaktadır:

- Dünya Mirası Listesine kaydedilmek üzere aday gösterilen varlıkları değerlendirmek,
- Dünya Mirası kültürel varlıklarının muhafaza durumunu izlemek,
- Taraf Ülkelerin yönelttiği Uluslararası Yardım taleplerini incelemek ve kapasite oluşturma faaliyetleri için girdi ve destek sağlamaktır.

3.3.3 IUCN(Dünya Koruma Birliği (önceki adı ile Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği))

IUCN – Dünya Koruma Birliği (önceki adı ile Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği) 1948 yılında kuruldu ve milli idareleri, STÖ'lerini ve bilim adamlarını dünya çapında bir ortaklıkla bir araya getirdi. Misyonu doğanın bütünlüğü ve çeşitliliğini korumak için tüm dünyada toplumları etkilemek, teşvik etmek ve yardım etmek ve ayrıca doğal kaynakların her türlü kullanımının adil ve ekolojik açıdan sürdürülebilir olmasını sağlamaktır. IUCN'nin genel merkezi İsviçre-Gland'dadır.

Konvansiyonla bağlantılı olarak IUCN'nin özel rolü aşağıdakileri kapsamaktadır:

- Dünya Mirası Listesine kaydedilmek üzere aday gösterilen varlıkları değerlendirmek,
- Dünya Mirası kültürel varlıklarının muhafaza durumunu izlemek,
- Taraf Ülkelerin yönelttiği Uluslararası Yardım taleplerini incelemek ve kapasite oluşturma faaliyetleri için girdi ve destek sağlamaktır.

3.4 TARİHİ ALANLARIN YÖNETİMİ KONUSUNDA TEMEL ÇALIŞMALAR

3.4.1 “Dünya Mirası Alanları İçin Yönetim Rehberi”, ICCROM

1993 yılında Feilden ve Jokilehto tarafından hazırlanan ve ICCROM tarafından yayımlanan "Management Guidelines for VWorld Heritage Sites" çalışması, Dünya Mirası Alanlarının Yönetimi için temel rehber olarak kabul edilmektedir.

Rehberde önce temel prensipler özetlenmekte ve temel alınan 1972 UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi'nin genel politikaları ele alınarak koruma konusunda genel değerlendirme yapılmaktadır. Daha sonra Dünya Mirası alanının ve kaynak projelerin yönetimi, bakım programı, kadro ve personel hizmeti ile ilgili temel ölçütler belirlenmektedir. Son olarak da Dünya Mirası Şehirleri ile ilgili planlama prosedürler belirlenmekte ve ziyaretçi yönetimi ile ilgili temel bilgiler ortaya konulmaktadır.

Dünya mirası alanları için yönetim rehberi'ne göre; Alan yönetiminde öncelik alandaki kültürel kaynakların korunması ve mümkün olduğu şekilde, ilgi çekici özelliğinin artırılması olarak belirlenmiştir. Alanın bakımı ve korunması esas alındığı zaman, alan eğitim, araştırma, turizm ve istihdam gibi diğer amaçlar için de kullanılabilir hale geldiği vurgulanmaktadır.

Feilden ve Jokilehto' ya göre yönetim planının demografik büyüme ve gerileme, ekonomik faktörler, taşıt trafik tahminleri ve endüstriyel bölgeleme gibi uygulanan ulusal ve yerel planları da dikkate alması gerekmektedir. Bunlara ek olarak yönetim planının, disiplinler arası takımlar tarafından yapılan araştırma ve raporlara da dayandırılması üzerinde durulmaktadır.

Çalışmada, yönetim planının temel amacı olarak belirlenen, alanın kültürel kaynaklarını korumak ve gelecek nesillere aktarmak için akademisyenlere, profesyonellere ve sanatçılara sorumluluk verilerek tarihsel, sanatsal ve bilimsel yeteneklerinin etkin olarak harekete geçirmelerinin sağlanması gerektiği

belirtilmektedir. Ayrıca yönetim planı sürecinde karşılaşılan sorunların, uzmanlar arasında tartışmaya açılmasının, alanın önemini arttıran yaratıcı çözümleri doğurmak açısından önemli ve gerekli olduğu, fakat uzun zaman gerektiren bir süreç olduğu da vurgulanmaktadır.

Yönetim planı süreci içindeki en önemli faaliyetin, yapılan müdahaleden önce, sonra ve müdahale sırasında kaynağın sistemli bir biçimde kayıt altına alınması ve belgelenmesi olduğu belirtilmiştir.

Rehberde ele alınan bir diğer konu da envanter oluşturulmasıdır. Buna göre, envanterin, kaynağın tanımıyla, tarihsel gelişimindeki önemli dönemlerle ve konumuyla ilgili özet bilgi içermesi ve bu gibi temel bilgilerin kaynaklara başvurularak zenginleştirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca uydu fotoğrafları, hava fotoğrafları, fotogrametri doğal ve kültürel alanlar için kantitatif envanter oluşumunda çok önemli yardımcı elemanlar olduğu ve kullanılan yöntemin alanın özelliklerine bağlı olarak değiştiği de vurgulanmaktadır.

3.4.1.1 "Dünya Mirası Alanları İçin Yönetim Rehberi"ne Göre Yönetim Planı Hazırlama Süreci

Yönetim planlaması sürecine, yönetim planının amacının, tüm kadronun planın önemini ve gerekliliğini anlayacağı şekilde ifade edilmesi ile başlanmalıdır. Bunun dışında yönetim planı sürecinde:

- Kültürel kaynağın değerine saygı duyan, kullanıcıların ihtiyaçlarını dikkate alan ve yerel iklimsel kısıtlayıcılarla uyumlu, temel bakım seviyesi tanımlanmalıdır.
- Merkezi ve yerel yönetimin aldığı kararlar doğrultusunda, tüm alanı etkileyen planlama düzenlemelerinin bir taslağı hazırlanmalıdır.
- Alanı etkileyen diğer planlar ve kanunlar yönetim planı içinde tanımlanan "Alan Komisyonu" tarafından dikkate alınmalı ve tüm yönetim, koruma, gelişim veya araştırma şeması içine entegre edilmelidir.
- Genel yönetim planı alanın işletmesi ve bakımında gerekli olan personeli ve görevlerini tanımlamalıdır.

- Yönetim planı olanakları geliştirmek için ayrı bir bütçe başlığında öneriler içermelidir.

Bu bağlamda, "dünya mirası alanları için yönetim rehberi"ne göre yönetim planı hazırlama aşamaları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

- Alanla ilgili ilk inceleme
- Alanın tanımı ve sınırların belirlenmesi
- Alandaki değerlerin saptanması
- Kaynakların değerlendirilmesi
- Hedeflerin formülasyonu ve tehditlerin dikkate alınması
- Projelerin açıklanması
- Çalışma programı ve yıllık planlar
- Uygulama
- Belgeleme, rapor hazırlama ve denetleme/gözden geçirme
- Bilgi ve verinin saklanması
- Alan tanımının revizyonu ve tekrar değerlendirilmesi
- Revize edilmiş hedeflerin formülasyonu ve tehditlerin tekrar dikkate alınması
- Gelecekteki projelerin belirlenmesi
- Revize edilmiş çalışma programı ve yıllık planlar

Yönetim planının üretilmesi, seçilmesi ve onaylanması için ise öncelikle aşağıdaki hazırlık aşamalarının tamamlanmış olması gerekmektedir:

- Alanın önemi ve değeri belgelenmiş ve belirlenmiştir;
- Planın hedefleri açık bir şekilde tanımlanmıştır;
- Konuyla ilgili uzmanların görüşleri dikkate alınmıştır;
- Eylemin alternatif gidişatı ve etkisi üzerinde çalışılmış ve belgelenmiştir

"Dünya Mirası Alanları İçin Yönetim Rehberi'ne Göre Yönetim Planı İçeriği;

Çalışmaya, göre, planlama sisteminin başarıyla işletilebilmesi, tutarlı bir şekilde yorumlanabilecek bir sistemin oluşturulabilmesi ve kapsamlı bilginin kolay değerlendirilebilmesi için yönetim planının standart bir içeriğinin olması gerekmektedir. Alanla ilgili yönetim faaliyetlerinin standardizasyonu aynı zamanda

yönetimin planlanması ve Dünya Mirası alanlarının grup olarak gelişiminin izlenmesi açısından da büyük önem taşıdığı vurgulanmıştır.

Standart içeriğin başka bir avantajının da, gerektiği zaman istatistiksel ve diğer bilgilerin çıkartılmasında sağladığı göreceli kolaylık olduğu belirtilmiştir. Rehberde tavsiye edilen içeriğin üç ana bölümü:

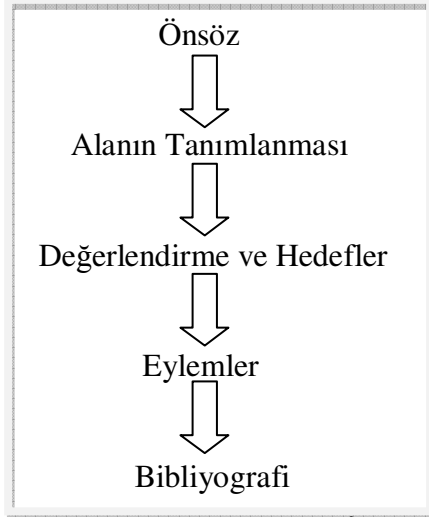
- Alan tanımı;
- Değerlendirme ve hedefler;
- Politikalar
- Alanın durumunu özetleyen önsözdür.

"Alanın Tanımlanması" olarak adlandırılan birinci bölümde alanının konumu, tanımı ve ayrıcalıkları ilgili genel bilgi, bu bilgileri destekleyici haritalar, grafikler ve fotoğraflar ile birlikte verilmektedir. Daha sonra alan ile antropolojik, etnografik, arkeolojik, tarihi, sanat tarihi, mimari, teknik, bilimsel konuları içine alan kültürel bilgi ve iklim, hidroloji, jeoloji, jeomorfoloji, sismoloji, toprak ve insan kaynaklı tehlikeleri içine alan çevresel bilgiler yer almaktadır. Son olarak arazi kullanımı, kaynak kullanımı; mülkiyet bilgileri, kamu yararı ve ekonomik çıkarlar ve turizmi destekleyen bilgilere yer verilmektedir.

"Değerlendirme ve Hedefler" bölümünde ise ilk olarak, alanın koruma statüsünün belirlenmesi ve alanın özelliklerinin ve potansiyellerinin değerlendirilmesi yer almaktadır.

Üçüncü bölüm olan "Geniş Kapsamlı Alan Yönetimi İçin Politikalar" bölümünde alan ile ilgili projelerin tanımlanması, başlık ve sınıflandırmasının yapılması, proje defterinin hazırlanması süreci yer almaktadır. Bu bölümü iş programı başlığı altında yıllık çalışma planı, yıllık plan ile orta ve uzun dönemli planların ilişkisi, işlerin maliyetleri ve evrenmesi takip etmektedir.

Çalışmaya göre yönetim planı, "Bibliyografya" bölümü ile tamamlanmaktadır. Yönetim planı içindeki her bölüm sonunda bölüm ekleri, kaynak listesi ve tadilat listesi yer almaktadır.

Tablo 3.5. Mirası Alanları İçin Yönetim Rehberi'ne Göre Yönetim Planı İçeriği

3.4.2 Tarihi Çevrelerin Yönetimi, ICOMOS-UK

Çalışma "İlkeler" ve "Yönetim Stratejisi olarak iki bölüm halinde ele alınmaktadır. İlk bölümde temel ilkeler, yönetim stratejileri ve kimlerin katılacağı konuları değerlendirilmektedir. İkinci bölümde ise yönetim stratejisinin geliştirilmesi; alanın tanımlanması, kültürel değer ve öneminin değerlendirilmesi; sit alanını etkileyen baskılar ve değişim güçleri; koruma politikasının açıklanması; seçeneklerin değerlendirilmesi; genel yönetim, eylem ve sürekli bakım için planlama; uygulama; izleme ve gözden geçirme; araştırma ve belgeler; proje bütçeleri, maliyetler, iş planları; projelerin hazırlanması başlıkları, yönetim planı süreci içinde ele alınmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde ICOMOS' un Araştırma ve Belgeleme Komitesi tarafından derlenen ilkelerin tüm ülkeler için uygulanabilir olmasına dikkat edilmiştir. Belirlenen ilkeler yeri doldurulamayacak değerler olarak tanımlanan tarihi çevrenin korunmasını sağlamaya yöneliktir. Çalışmaya göre yönetim planının temel ilkeleri belirlenirken aşağıdaki ölçütler dikkate alınmaktadır:

- Tarihi çevre bir yerin özel karakterine ve değerine katkıda bulunur, değişik
- kültürel, sanatsal, bilimsel, çağrışımsal değerleri içerir.
- Tarihi çevrenin tanınması toplumun ve gelecek kuşakların tarihlerini, kültürel değerlerini ve buldukları yerin tarihini anlamalarına yardım edecektir.
- Tarihi çevrenin fiziksel özellikleri yenilenemez kaynaklardır. Tarihi, kültürel değer ve anlamlarını yitirmeden kullanımlarını sürdürülebilmeleri için bu çevreler günümüz gereksinimlerini karşılayabilecek, ayrıca gelecekte baş gösterebilecek isteklerin de karşılanmasına olanak verecek şekilde yönetilmelidir.
- İnsanlara yaşam ve çalışma ortamı sunan tarihi çevreler, doğal ve insanlardan gelen zararlı etkilere maruzdur. İnsanların gereksinim ve isteklerine cevap verirken, değişim baskılarıyla karşı karşıya kalabilirler. Tarihi çevreyi korumak, değişim sürecinde yararı arttırmak ve sürdürülebilir kılmak için, onun değer ve önemini anlamak gerekmektedir. Yorumlamak, sunum ve eğitim bu anlamayı artırır.
- Tarihi çevre kamu ve özel yarar için korunan bir değerdir; koruma yerel gelenek ve yasa yardımıyla gerçekleştirilir. Değişime ayak uydurmak, yerel ilgililerle, uygun yerel ve ulusal yöneticilerle erken bir aşamada ilişki kurulmasını ve görüşmeyi gerektirir.

3.4.2.1 “Tarihi Çevrelerin Yönetimi” Çalışmasına Göre Yönetim Planının Hazırlanma Süreci

İngiltere ICOMOS'un "Tarihi Çevrelerin Yönetimi" adlı çalışmasının ikinci bölümünde ise yönetim planının hazırlanması için rehber belirlenmiştir.

Çalışmada, ilk olarak alanın tanımlanması, kültürel değerlerin ve öneminin belirlenmesi yer almakta, tarihi çevrenin evriminin anlatılmasıyla, alanın tanımlanmış ve değerinin ortaya konulmuş olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca alanın ayrıntılı analizlerinin yapılması ve bu çalışma sonucunda alanın mevcut durumunun detaylı bir biçimde ortaya konulması gerektiğine de değinilmiştir.

Yönetim planının hazırlanması çalışmasında ikinci aşamada, alanın durumu ve uyarlanma yeteneğinin belirlenmesi çalışmalarına yer verilmiş, çalışmada tarihi çevrenin önemi kadar, karakteri ve korunma durumunun da alanın yeniden

kullanabilir olup olmadığı konusunda karar verilmesinde, önemli etkileri olduğu konusunda çeşitli vurgu noktalarına yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü kısmında koruma politikalarının açıklanmasına değinilmiş ve koruma politikasının temel ilkesi koruma ve geliştirme gereksinimi olarak belirlenmiştir. Ayrıca koruma politikasının ayrıntılı ve alanın bütün önemli yönlerini kapsayacak şekilde olması gerektiği vurgulanmıştır.

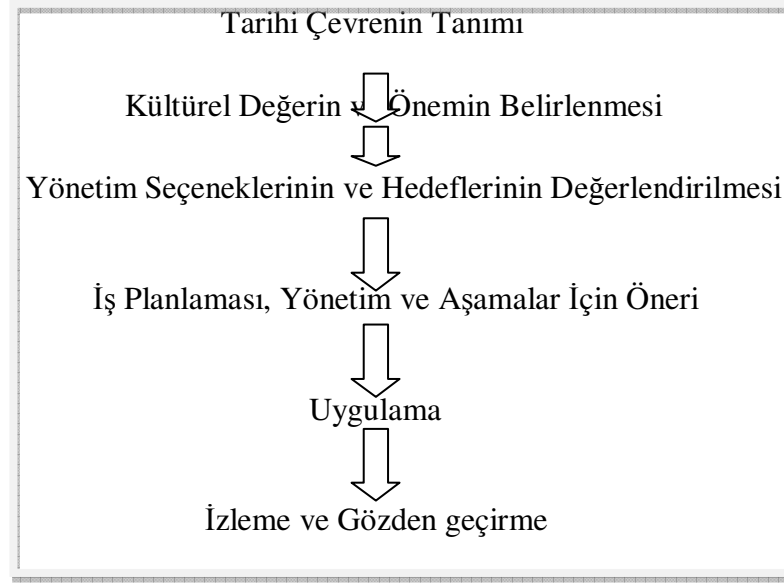
Seçeneklerin değerlendirilmesi olarak adlandırılan bölümde ise, seçenekler irdelenmekte, uygulanabilir olanlar ayrılmakta ve üzerine iş planları kurulacak olanlar seçilmektedir. Daha sonra tercih edilen seçeneğin ayrıntılı olarak geliştirilmesi istenecektir.

Çalışmanın uygulama aşamasında, yönetim planının nasıl ve kim tarafından uygulanacağını belirtmesi gerektiğine ve uygulamanın denetimi için var olan birtakım gereksinimlere değinilmektedir. Bu bağlamda uygulamayı denetleyecek uzman ekibin sürekliliğinin önemi de vurgulanmaktadır.

Yönetim planı hazırlanmasındaki diğer önemli aşamalar ise izleme ve gözden geçirme aşamaları, proje bütçeleri, maliyetler ve iş planlarının hazırlanması aşamaları olarak belirlenmiştir.

"Tarihi Çevrelerin Yönetimi" Çalışmasına Göre Yönetim Planının İçeriği;

"Tarihi Çevrelerin Yönetimi" çalışması örnek yönetim planı içeriğinin belirlenmesi ile son bulmaktadır. Çalışmada sıralanan ilkeler ve belirlenen yönetim planı hazırlama sürecine bağlı olarak incelenen diğer rehberlerin içerikleri ile benzerlik gösterecek şekilde alanın tanımlanması, kültürel değer ve öneminin belirlenmesi, yönetim seçeneklerinin değerlendirilmesi ve hedeflerin belirlenmesi aşamalarını takip etmektedir. Daha sonra iş planlaması için önerilerin geliştirilmesi ve uygulama aşamaları ile devam eden süreç, izleme ve gözden geçirme aşamaları sonrasında yapılan revizyonlarla başa dönmektedir.

Tablo 3.6. Tarihi Çevrelerin Yönetimi çalışmasının Yönetim Planı Süreci

3.4.3 "Koruma Alanları İçin Yönetim Planlaması Rehberi", IUCN

IUCN önderliğinde Thomos, Middleton ve Philips tarafından "Guidelines for Management Planning of Protected Areas" adlı, Koruma Alanları İçin Yönetim Planı Rehberi 2003 yılında hazırlanmıştır. Çalışma daha çok doğal koruma alanları ile ilgili olmakla beraber tüm koruma alanları için de rehber olabilecek şekilde tasarlanmıştır.

Çalışmada ilk olarak tanımlar ve genel kavramlar açıklanmış, daha sonra başarılı bir yönetim planı hazırlanma ve uygulanması için gereksinimler ortaya konulmuş ve yönetim planlama süreci belirlenmiştir. Son olarak da katılımın önemi ve yönetim planlamasının uluslararası boyutu tanımlanmış ve planlama yaklaşımı özetlenmiştir.

Koruma Alanları İçin Yönetim Planlaması Rehberi'nde, temel olarak planlamanın daha genel disiplininin altkümesi olan alan yönetiminin, 20. yüzyılın ortasından itibaren gelişmiş dünya ülkelerinde, alan koruma için uygulanmaya başlandığı belirtilmekte olup, alan yönetiminin günümüzde ise alanın nasıl yönetileceği konusunda yöneticilere ve diğer ilgililere rehberlik eden bir araç olduğu vurgulanmaktadır.

Çalışmada yönetim planı koruma alanının önemini ve değerlerini tanımlayarak, açık bir şekilde yönetim hedeflerini belirleyip, uygulanacak eylemi gösteren özlü belge

olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca yönetim planının beklenmedik olaylara karşı esnek olma özelliği de vurgulanmıştır.

Koruma alanları için hazırlanan yönetim planının tüm koruma alanını kapsamaması ve yönetim tarafından nelerin gerçekleştirileceği, planlama kararlarının nelere dayandırıldığı bilgilerini içermesi gerekmektedir.

3.4.3.1 "Koruma Alanları İçin Yönetim Planlaması Rehberi"ne Göre Yönetim Planı Hazırlama Süreci

Çalışmada yönetim planı hazırlık aşamasının, planlama sürecinin en önemli aşamalarından biri olduğu vurgulanmaktadır. Rehberde, hazırlık aşamasında belirlenmesi gerekenler;

- Yönetim amaç ve hedeflerinin tanımlanması ve tanımlanan amaç ve hedeflerin tüm katılımcılar tarafından anlaşılmasının sağlanması;
- Planlama sürecinde izlenecek adımların ve kullanılacak yöntemin belirlenmesi;
- Planın kimlere hitap edeceğinin belirlenmesi;
- Alanın bir bütün olarak ele alınması;
- Disiplinler arası bir yaklaşımın kullanılması;
- Planlama takımının oluşturulması;
- Detaylı bir şekilde çalışma programı hazırlanması ve bu programa uyulması;
- Uzmanlar, hükümet çalışanları gibi planlama takımında olmayan insanların da katılabileceği sürecin belirlenmesi olarak sıralanmaktadır.

Çalışmada, planlama sürecinin önemli adımlarından biri de ikinci aşama olan bilgi toplama aşaması olarak belirlenmiştir. Bilgi toplama aşamasında, alanı ilgilendiren uluslararası anlaşmaların ve tüzüklerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Belirlenen "Yönetim Seçenekleri" arasından seçim yapılabilmesi için fazla miktarda bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu yüzden bilgi toplarken daha önce yapılmış çalışmalara ulaşılması ve fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutu olan önceki çalışmaların da değerlendirilmesi ayrıca önem taşımaktadır. Çalışmada, alanla ilgili

bilgi toplanırken dikkat edilmesi gereken başlıklar; alanın sahip olduğu doğal kaynaklar ve durumları; alanın sahip olduğu kültürel kaynaklar ve durumları; alandaki estetik değerler olarak belirlenmiştir. Bunların yanında, sosyo-ekonomik çevre, altyapı hizmetlerinin mevcut ve önerilecek kullanımlara yeterliliği, ziyaretçilerin özellikleri ve alan üzerindeki etkileri, bu konuların gelecekteki durumları ile ilgili tahminler ve çevredeki araziler ile ilgili gelecekteki arazi kullanımı ve planlama kararları önemli bilgi başlıkları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışmada, bilgi toplama aşamasında önemli olan bir diğer konunun da alanın tanımlanması olduğu belirtilmiştir. Tanımın; alanın karakteristik özelliklerini, alanı etkileyen dış etkenleri ve gelecekte etkili olabilecek faktörleri kapsamaması gerektiği ve ayrıca olayların güncel etkilerini anlattığı gibi nasıl değıştiklerini de açıklaması gerektiği vurgulanmıştır. Rehberde, alanın tanımında yer alması gereken bilgiler aşğıdaki gibi sıralanmıştır:

- Konum,
- Yüzölçümü,
- Koruma alanı yönetim kategorisi,
- Hukuki durumu, sit alanları ve İlgili yasalar,
- Mülkiyet, doluluk durumu, erişim, kısıtlamalar,
- Yönetim birimlerinin ve yerel yönetimin adresleri,
- Teşkilat yapısı,
- Mevcut arazi kullanımı,
- Alana ve alandan yapılan hizmetler,
- Ana ulaşım yolları,
- Tarihsel geçmişı (arazi kullanımı ve peyzaj tarihi, arkeoloji, yapılar),
- Biyolojik bilgi,
- Fiziksel yapı,
- Kültürel yapı,
- Sosyo - ekonomik yapı.

Çalışmada yönetim planı hazırlanmasında üçüncü aşama olarak "Değerlendirme" aşaması gösterilmektedir. Değerlendirmenin amacı, koruma alanının Öneminin ortaya konulması ve anlaşılması olup, yönetim planının bu aşamasında alanın sahip

olduğu değerler, bu değerlerin topluma faydaları ve neden koruma alanı olarak tanımlandığı belirlenmektedir.

Çalışmaya göre yönetim planının hazırlanmasında dördüncü aşama, sınırlayıcılar, fırsatlar ve tehditlerin belirlenmesidir. Bu bölümde koruma alanının yönetim hedefleri belirlenmeden önce, yönetimindeki sınırlayıcı faktörler ve alanın sahip olduğu değerlere yönelik tehditler tanımlanmaktadır.

Rehberde alanla ilgili sınırlayıcıların sadece doğal çevreden kaynaklanmayacağı, doğal çevreden başka kısıtlayıcılarında bulunabileceğini belirtmiştir. Çalışmada başta yasal zorunluluklar ve mülkiyet durumu olmakla birlikte:

Yasal zorunluluklar;

- Mülkiyet durumuyla ilgili sınırlar;
- Önceki kullanımlar;
- Sağlık ve güvenlik faktörleri;
- Yönetimsel sınırlar;
- Alanda daha önce gerçekleştirilen eylemler;
- Komşulara ve turistlere karşı olan yükümlülükler;
- Diğer politikayla ilgili faktörlerin de alanla ilgili diğer sınırlayıcılar olduğuna

değinilmiştir.

Sınırlayıcılardan sonra tehditler ve fırsatlarında net bir şekilde tanımlanıp, yönetim planına dahil edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Çalışmada yönetim planı hazırlama sürecinin bir sonraki aşaması, yönetim vizyonu ve hedeflerinin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir. Hedefler yönetim planının etkili olmasındaki en önemli faktör olarak tanımlanmaktadır. Hedefler belirlendikten sonra ise bu hedeflerin nasıl gerçekleştirileceği üzerinde çalışılmaktadır. Bir hedefe ulaşmanın birden fazla yolu olabileceği için, bu aşamada yapılması gerekenler, tüm alternatiflerin ortaya konulması ve içlerinden en uygun olanların seçilmesi olarak belirlenmiştir.

Plancının amaç ve hedefler doğrultusunda, alternatifleri belirlerken hangi alternatifin hedefi en iyi şekilde yansıttığını değerlendirmesi ve bunun yanında; alternatifin işleyip işlemeyeceği, planların ekonomik açıdan mümkün olup olmadığı,

alternatiflerin politikacılar ve halk tarafından ne kadar kabul edilebilir olduğu ve plandan kimin karlı kimin zararlı çıkacağı konularında oldukça dikkatli olması gerekmektedir.

Rehberde yönetim planlaması sürecine halk katılımının sağlanması sahiplenme hissini arttırmak ve alanın korunmasına destek sağlamak amacıyla yararlı olurken, bunların yanında;

- Alanın korunmasına destek sağladığı
- İnsanların yönetimle ilgili konulardaki değişikliklerden haberdar olmalarını ve bu değişiklikleri etkileyebileceklerini hissetmelerini sağladığı;
- Korumayla planlama arasında olduğu kadar gelişimle planlama arasında da bağlantı kurulmasını sağladığı ve
- Alanın yönetimiyle ilgili görüşlerin, çekincelerin ve fikirlerin paylaşılabilmesi için iletişim mekanizmasının oluşmasını sağladığı belirtilmiştir.

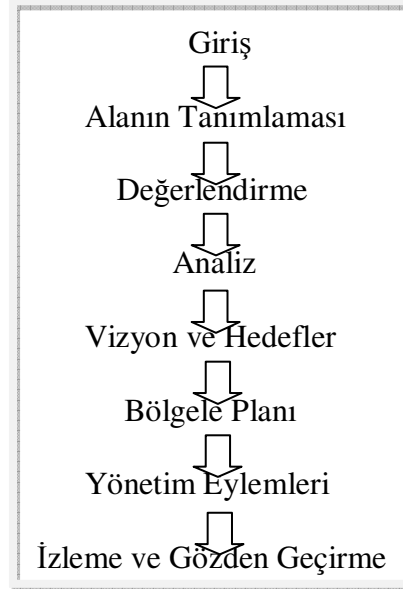
Rehberde yönetim planı içinde en önemli aşamalardan biri olarak tanımlanan izleme sürecinde; planın-etkili bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı ve hedeflere bağlı kalınıp kalınmadığı, yönetim etkilerini ve yönetim eylemlerinin doğru bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmedikleri kontrol edilmektedir.

İzleme sürecinden sonraki aşama olan değerlendirme aşamasında ise yönetim planının yeniden gözden geçirilmesi veya güncellenmesi ile ilgili kararların alındığı belirtilmektedir. Bu aşamada, planlar için yasal olarak, genellikle beş, yedi veya on yıllık zaman dilimleri belirlenmiştir.

Bu aşamanın en önemli kısmı, izleme yönteminden elde edilecek geri beslemenin yeni plan taslağına rehberlik etmesidir.

"Koruma Alanları İçin Yönetim Planlaması Rehberi"ne Göre Yönetim Planı İçeriğı; Çalışmada önerilen yönetim planı içeriğı sırasıyla; giriş, alanın tanımlanması, alanın değerlendirilmesi, konular ve sorunların analizi, vizyon ve hedeflerin belirlenmesi, bölgeleme planının hazırlanması, yönetim eylemlerinin belirlenmesi ve son olarak izleme-gözden geçirme olarak belirlenmiştir.

Giriş bölümünde Yönetim planının amacı ve kapsamı hakkında bilgi verilmekte, alanın tanımlanması kısmında alandaki değerlerin ve alanın kullanımı tanımlanmaktadır. Alanın Değerlendirilmesi alanın neden önemli olduğunun tanımlandığının ve niçin önem teşkil ettiğinin açıklandığı bölüm olarak karşımıza çıkarken, konular ve sorunların analizi kısmında ise, fırsatlar ve tehditler ile alanın güçlü ve zayıf yönleri belirlenmektedir. Tüm bu sürecin sonunda Yönetim planının vizyonu ve ona bağlı hedefleri belirlenmekte, farklı yönetim bölgeleri olması durumunda ie bölgeleme planı ile farklı yönetsel alanların sınırları belirlenmektedir. Son olarak yönetim eylemleri, iş planı, kadro ve bütçe belirleme çalışmaları yapılarak yönetim planının uygulanmasının nasıl takip edilebileceği ve gözden geçirilip revize edilebileceği konularında politikalar belirlenmektedir.

Tablo 3.7. IUCN'nin Rehberi'ne göre Yönetim Planlaması Süreci

3.5 YÖNETİM PLANININ HAZIRLANMASI

Yönetim Planı hazırlama süreçleri birbirleriyle koordineli olarak çalışması gereken farklı disiplinlerden uzmanların oluşturduğu takımlar tarafından yürütülmektedir. Bu süreç içerisine mimarlar, şehir plancıları, arkeologlar, tarihçiler, mühendisler gibi farklı disiplinlerden uzmanlar dahil olmaktadır. Yapılan hazırlık sürecinin inter - disiplinler bir zemine oturtulması, gelecekte planın uygulanabilirliği ve plan politikalarının sağlıklı bir şekilde oluşturulabilmesi bağlamında oldukça önem taşımaktadır. Projenin yönetiminde, rasyonel hedefler üretme ve meydana gelebilecek güçlükleri önleme açısından çok disiplinli ekip yaklaşımının, tek

disiplinli veya bireysel yaklaşıma göre daha avantajlı olduğu görüşü savunulmaktadır.

Yönetim planı hazırlanırken üzerinde durulması gereken bir diğer önemli nokta ise planın tutarlı ve sistematik olmasıdır. Yönetim alanına ilişkin hazırlanacak yönetim planının adımları 2005 yılında yayımlanan “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Mevcut durum tespiti, alan analizi, alanın vizyonunun belirlenmesi ve esas politikaların oluşumu, çalışma programı, zamanlama ve projelerin belirlenmesi ve izleme, değerlendirme ve eğitim süreçlerinin tanımlanması olarak tanımlanmaktadır. (Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete Tarihi:27.11.2005 Sayısı:26006)

26006 sayılı yönetmeliğe göre hazırlanacak yönetim planının adımları;

Mevcut durum tespiti, alanın yönetim, işlev ve koruma ihtiyaçlarını belirlemek, ilgili kurum ve kuruluşlarla bağlantı kurmak,

Alan analizi, alanın önemini belirlemek, sorunları tespit etmek, alanın taşıma kapasitesini tespit edip, işlevsel ve yönetsel analizini yapmak,

Alanın vizyonunun belirlenmesi ve esas politikaların oluşumu, alanın geleceğe ait vizyonunu belirleyecek, işletme, yönetim, idari ve finansal modelleri içerecek, ulusal ve uluslararası platformda alanın sunumunu ve tanıtımını sağlayacak yönetim, koruma, kullanma, sunum ve tanıtım, ziyaretçi politika ve stratejilerini belirlemek,

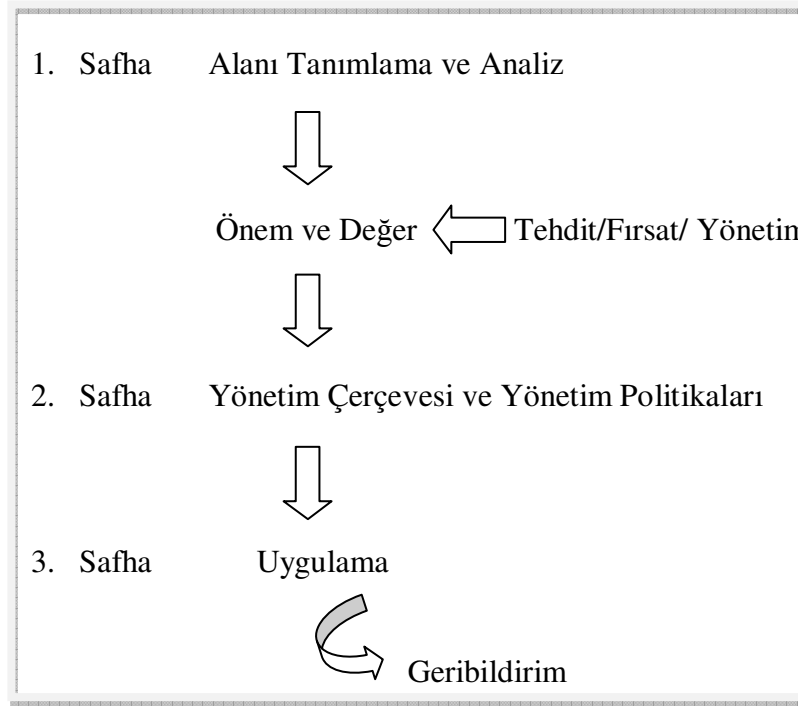
Çalışma programı, zamanlama ve projelerin belirlenmesi, alan yönetiminde yer alacak kurum ve kişilerin görev tanımlarını yapmak ve bunların gerçekleştirilmesine ilişkin çalışma programlarının, bütçe analizlerinin, finans kaynaklarını belirlemek, kısa, orta ve uzun vadede yapılacak işlere ait bir eylem planının oluşturulmasını ve proje tanımlarını yapmak,

İzleme, değerlendirme ve eğitim süreçlerinin tanımlanması, yönetim planının uygulamasını izlemek, değerlendirmek ve bu süreçte yer alacak tarafların eğitimine ilişkin programları hazırlamak, şeklinde tanımlanmaktadır.

Farklı kaynaklar dikkate alınarak yönetim planının hazırlık sürecini;

1. Alanın Tanımlanması ve Analizi, Alanın Önemi ve Değerlerinin Belirlenmesi
2. Yönetim Çerçevesinin ve Yönetim Politikalarının Oluşturulması
3. Uygulama, İzleme, Değerlendirme ve Eğitim Süreçlerinin Tanımlanması

olarak 3 ana safhada inceleyebiliriz.

Tablo 3.8 Yönetim Planı İçerik Taslağı

3.5.1 Alanın Tanımlanması ve Analizi, Alanın Önemi ve Değerlerinin Belirlenmesi

Yönetim Planı hazırlama sürecinde ilk safha olan Alanın Tanımlanması ve Analizi'nde ilk aşama olarak alanın sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. UNESCO Dünya Mirası Merkezi, sınırların tayin edilmesinin etkin korumanın gerçekleştirilebilmesi için temel bir gereksinim olduğunu ifade etmektedir.

UNESCO'ya göre sınırlar, varlığın istisnai evrensel değerinin ve bütünlük ve/veya orijinalliğinin tam ifade edilmesini sağlamak için çizilmelidir. Kriterleri kapsamında aday gösterilen varlıklar için, varlığın istisnai evrensel değerinin doğrudan somut bir ifadesi olarak tüm bu alanları ve özneliklerini ve gelecekteki araştırma olasılıklarının ışığında bu anlayışa katkı sağlayacak veya geliştirecek potansiyel sunan alanları kapsayacak şekilde sınırlar çizilmelidir. Aday gösterilen varlıklar için, sınırlar, Dünya Mirası Listesine kaydedilmeleri için bir temel oluşturacak habitatların, türlerin, süreçlerin ve fenomenlerin mekânsal gereksinimlerini yansıtmalıdır. Sınırlar, varlığın miras olma değerini insan elinin uzanmasının tehlikelerinden ve aday gösterilen alanın dışındaki kaynakların kullanılmasının etkilerinden korumak için istisnai evrensel değere sahip alanın hemen bitişiğindeki yeterince araziye de kapsmalıdır. Aday gösterilen varlığın sınırları, milli parklar veya doğal rezervler, biyosfer rezervleri veya tarihi koruma bölgeleri gibi mevcut veya teklif edilen bir veya daha fazla koruma alanı ile çakışabilir. Koruma için belirlenen bu alanlar birkaç yönetim bölgesi ihtiva ederken, bu yönetim alanlarının yalnızca bir kaçı kaydedilme için gerekli kriterleri karşılamaktadır. (UNESCO,2005)

İlk adım olarak alanın sınırları belirlendikten sonra alanla tampon bölge arasındaki sınırların da kesin bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

UNESCO'nun "Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention" adlı, Dünya Mirası Konvansiyonunun Uygulanmasına Yönelik İşlevsel İlkeler çalışmasının 103-107. Maddelerinde tampon bölgenin gerekliliği, tanımı ve adaylık sürecinde ve sonrasında tampon bölge ile ilgili prosedürleri aşağıdaki gibi tanımlamaktadır. (UNESCO,2005)

- Varlığın gereğince muhafaza edilmesi için gerektiğinde, yeterli bir tampon bölge sağlanmalıdır.
- Aday gösterilen varlığın etkin korunması amacıyla yönelik olarak, bir tampon bölge, varlığın korunmasına ilave bir katman oluşturmak üzere kullanımı ve gelişimine uygulanan tamamlayıcı yasal ve/veya alışagelmış kısıtlamaların olduğu ve aday gösterilen varlığı çevreleyen bir alandır. Bu alan varlığın yakın çevresini, önemli manzaraları ve varlığa ve onun korunmasına bir destek olarak fonksiyonel öneme sahip diğer alanları veya öznelikleri kapsamalıdır. Tampon bölgeyi oluşturan alan her seferinde uygun

mekanizmalar vasıtasıyla belirlenmelidir. Tampon bölgenin boyutu, özellikleri ve yetkili kullanımına ilişkin detaylar ve varlığın ve tampon bölgesinin kesin sınırlarını gösteren bir harita adaylık ile birlikte sunulmalıdır.

- Tampon bölgenin varlığı nasıl koruduğuna ilişkin net bir açıklama da sunulmalıdır.
- Hiçbir tampon bölge teklif edilmediğinde, adaylık neden bir tampon bölgeye gerek olmadığına ilişkin bir beyan içermelidir.
- Tampon bölgelerin normal olarak aday gösterilen varlığın bir parçası olmamasına rağmen, Dünya Miras Listesine varlığın kaydedilmesinin ardından tampon bölge üzerinde yapılan her türlü değişiklik Dünya Mirası Komitesi tarafından onaylanmalıdır.

Alan sınırlarının ve tampon alanların kesin ve net olarak belirlenmesinin ardından “alanın tanımlanması ve analiz” sürecinin içerisinde yer alması gereken ve daha çok içerisinde alana dair analizleri içeren;

- Yüzölçüm,
- Koruma alanı yönetim kategorileri,
- Hukuki durum, sit alanları ve ilgili yasalar,
- Mülkiyet, doluluk durumu, erişim, kısıtlamalar,
- Yönetim birimleri ve yerel yönetimin adresleri,
- Teşkilatlanma yapısı,
- Mevcut arazi kullanımı,
- Ana ulaşım yolları,
- Tarihsel geçmiş,
- Doğal yapı,
- Fiziksel yapı,
- Sosyo-ekonomik yapı

Konularının da eksiksiz bir şekilde çalışılması gerekmektedir.

Yönetim Planı hazırlama sürecinin ilk safhası olan “Alanın Tanımlanması ve Analizi, Alanın Önemi ve Değerlerinin Belirlenmesi”nde alanın önem ve değerinin belirlenmesi adına ikinci adım olarak alanın tarihsel geçmişi-gelişimi incelenmekte

ve bu bağlamda alanın bugünkü biçimine nasıl ulaştığı, alanın yeri doldurulmaz evrensel değerleri ve özgünlüğü, neden Dünya Miras listesi'nde olmayı hakkettiği konularında detaylı çalışmalar yapılmakta, Dünya Miras Listesinde yer alan veya almayan, ulusal ve uluslar arası düzeyde benzer özellikleri taşıyan alanlarla karşılaştırmalı analizler yapılmaktadır. Dünya Mirası Merkezinin 2005 yılında yayımladığı “ Operational Gidelines for the Implementation of the World Heritage Convention” adlı, Dünya Mirası Konvansiyonunun Uygulanmasına Yönelik İşlevsel İlkeler çalışmasında karşılaştırmalı analizlerin, alanın ulusal ve uluslar arası anlamda öneminin ortaya konulması bağlamında gerekli olduğunu belirtmektedir.

Son olarak alanın fiziksel sosyal analizlerinin yapılması alanın mevcut durumunun ortaya konması açısından oldukça önem taşımaktadır. Detaylı analiz çalışmaları sonrasında alanı etkileyen faktörler alanın tehdit ve fırsatlarını oluşturmaktadır. Tehditler ve fırsatlar bölümünde elde edilen bilgiler, alanın gelecekteki koruma durumunun izlenmesi için gerekli olan temel verileri oluşturmaktadır.

3.5.2 Yönetim Çerçevesinin ve Yönetim Politikalarının Oluşturulması

26006 sayılı yönetmeliğinin “Alanın Vizyonunun Belirlenmesi ve Esas Politikaların Oluşumu” olarak adlandırdığı bu evrede Yönetim planı, alanın geleceğe ait vizyonunu belirleyecek, işletme, yönetim, idari ve finansal modelleri içerecek, ulusal ve uluslararası platformda alanın sunumunu ve tanıtımını sağlayacak yönetim, koruma, kullanma, sunum ve tanıtım, ziyaretçi politika ve stratejilerinin belirlenmesini sağlayacaktır. (Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete Tarihi:27.11.2005 Sayısı:26006)

Yönetim planının ikinci safhası olan “Yönetim Çerçevesinin ve Yönetim Politikalarının Oluşturulması” birinci safhada yapılan alana dair fiziki ve sosyal analizlerin değerlendirildiği, analizler doğrultusunda alanın koruma statüsünün ve buna bağlı olarak koruma politikalarının belirlendiği, alanın özellik ve potansiyellerinin değerlendirildiği evre olarak tanımlanmaktadır.

Bu safhada plana uygun, uygulanabilir ve gerçekçi yaklaşımların geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda yasal ve yönetsel altyapının oluşturulması bu evre içerisinde yapılması gereken önemli noktalardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Geliştirilen strateji ve politikaların bir vizyon altında toplanmasının gereği vurgulanarak geliştirilen politika ve stratejilerin birleştirilmiş olması gerekmektedir. Politika ve stratejilerin belirlenmesi süreçlerinde ulusal ve uluslar arası alt ve üst tüm ilgili konu ve başlıklar belirlenmeli ve geliştirilen politikaların ulusal ve uluslar arası düzlemde kabul edilebilir global bakış açılarıyla plana entegre edilmeleri gerekmektedir.

Yönetim planının etkili olup olmaması hedefleri, politikaların ve stratejilerin doğru bir şekilde belirlenmesine bağlıdır. Bu bağlamda hedef, politika ve stratejilerin;

- Uygulanabilir,
- Kesin ve spesifik,
- Gerçekçi ve ölçülebilir,
- Belirli bir zaman aralığını amaç edinebilen, alanın önem ve değerini ortaya koyabilecek kalitede,
- Hedeflenen noktayı ortaya koyabilecek,
- Belirli bir mantığa oturtulmuş senaryosu ve kurgusu oturtulmuş,

olması gerekmektedir.

İngiltere ICOMOS'unun yaptığı çalışmada belirttiği gibi her politika seçeneğinin,

- Tanımlanan sorunlara cevap vermekte etkili olması,
- Gerçekçi, yerel, sosyal ve politik duruma uygun olması
- Bulunabilecek uzmanlıkları, sağlanabilecek maddi olanakları ve ekonomik kısıtlamaları hesaba katması,
- Planı yönetim ve uygulamasıyla ilgili kaynak gereksinimlerini yeterince dikkate alması gerekmektedir.

Etkin bir yönetim sistemi, aday gösterilen varlığın türüne, özelliklerine ve gereksinimlerine ve varlığın kültürel ve doğal bağlamına bağlıdır. Yönetim sistemleri, farklı kültürel bakış açıları, mevcut kaynaklar ve diğer faktörlere göre değişiklik gösterebilir. Bunlar geleneksel uygulamaları, mevcut kentsel veya kırsal

planlama araçlarını ve hem resmi hem de gayri resmi diğer plan kontrol mekanizmalarını bünyesinde barındırabilir. (UNESCO,2005)

Yukarıda bahsedilen çeşitliliği tanıma konusunda, etkin bir yönetim sisteminin ortak unsurları arasında aşağıda verilenler yer alabilir: (UNESCO,2005)

- Tüm paydaşların sahip olacağı varlığa ilişkin tam ve ortak bir anlayış;
- Bir planlama, uygulama, izleme, değerlendirme ve geri bildirim döngüsü;
- Ortakların ve paydaşların dahil olması;
- Gerekli kaynakların tahsis edilmesi;
- Kapasite oluşturma;
- Yönetim sisteminin işleyişine ilişkin güvenilir ve şeffaf bir tanım.

Yönetim stratejilerinin belirlenmesinde dikkat edilmesi gereken konuların başında geniş tarihi alanları yönetmek için daha ayrıntılı yönetim planlarını kapsayabilecek şekilde genel bir yönetim stratejisinin gerekliliği yer almaktadır. Yönetim stratejisinin sorunları tanımlıyor olabilmesi, ulaşılmak istenen uzun vadeli hedefleri ve orta ve kısa vadeli hedeflerle birlikte ortaya koyarak kararların alınabileceği bir çerçeve çiziyor olması gerekmektedir. Yönetim stratejileri içerisinde ayrıntılı eylem planlarının yer alması gerekmektedir. Ayrıca yönetim stratejilerinin belirlenmesinde üzerinde durulan bir diğer konu ise bütün yönetim stratejilerinin ekonomik olarak uygulanabilir olması, genel kabul görmesi ve belirli süreler içerisinde, var olan teknik ve maddi kaynaklarla gerçekleştirilebilir olması gereğidir.

Dr. Aylin Orbaşlı yönetim stratejinin ve politikalarının çerçevesini ve başlıklarını kısaca;

- Arkeolojik
- Koruma ve Restorasyon
- Tasarım ve Yapılaşma
- Kentsel Yönetim
- Altyapı
- Katılım
- Ziyaretçi Yönetimi ve Tanıtım olarak tanımlamaktadır.

Arkeoloji politikaları ve stratejilerinde bilinen, bilinmeyen sit alanlarında, koruma bölgelerinde, kazı çalışması alanlarında geliştirilen arkeolojik yönetim politikaları söz konusudur. Bunlar koruma ve tanıtım dahil, alanı ilgilendiren bütün konuları kapsarlar.

Koruma, restorasyon politika ve stratejilerinde neyi, nereyi korumamız gerektiği, nasıl ve kim tarafından korunması gerekliliği sorularına cevap aranmaktadır. Öncelikli koruma bölgeleri belirlenmekte, yasal yaptırımlar oluşturulmakta, uluslar arası tüzüklere bağlı kalarak küresel politikalar geliştirilmektedir.

Tasarım- Yapılaşma politika ve stratejileri çerçevesinde yeni projeler geliştirilmekte, tasarımın estetik, çevre ve koruma etkileri değerlendirilmekte, yeni yapıların diğer yapılarla uyumluluğu irdelenmektedir.

Kentsel yönetim politikaları ile kente ve kentte yaşayanlara dair stratejiler geliştirilmekte, kentin plan hiyerarşisini sağlamak sureti ile ilerde oluşabilecek kaotik ortamların oluşmasının önü kesilmektedir.

Katılım politikaları çerçevesinde halkın yönetim planları üzerine olan söz sahipliğini arttırarak yerelde yaşayan vatandaşın kendi yaşam çevresi üzerine etkin bir şekilde plana dahil olması amaçlanmakta ve bu bağlamda planın uygulanabilirliği arttırılmaktadır.

Ziyaretçi yönetimi ve tanıtım politikaları ile güzergâh, emniyet, levha ve bilgilendirme, ulaşım, otopark, ziyaretçi hizmetleri, kalite kontrol gibi önemli konulara dair stratejiler geliştirilmektedir. (Kentsel Sit Alanlarında Alan Yönetimi Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2008)

İlgili bütün gruplar tarihi çevrenin değer ve önemi, fiziksel, sosyal, finansal ve ekonomik yararları, kısıtlamaları hakkında bilgi sahibi olur ve gerekli işlem ve bakımlar için etkin maddi destek sağlanabilirse, tarihi çevrenin sürdürülebilirliği artmaktadır. Bunu başarmak için de stratejinin hazırlık aşaması, çözümlenmesi

gereken sorunların teşhisini içeren ve onları çözmek için gerekli desteğin kazanıldığı danışmalı ve eğitilmiş bir aşama şeklinde olmalıdır. (ICOMOS, 2005)

3.5.3 Uygulama, İzleme, Değerlendirme Ve Eğitim Süreçlerinin Tanımlanması

Uygulama safhası, izleme ve gözden geçirme evrelerinin yanı sıra, maliyet ve projelerin hazırlanması sürecini de içine almaktadır. Yönetim planı sonuç değil süreç olarak tanımlandığı için izleme ve gözden geçirme de en az gerçekleştirilen uygulamalar kadar önemlidir.

Uygulama sürecinde hangi politikaların kullanılacağı, plan sorumluluğunu kimin üstleneceği, plan sürecinin zaman açısından planlanması gerekliliği, finansal kaynak bulunması ve planın sürdürülebilirliği uygulama planı yapım ve uygulama aşamaları içerisinde yer alan konulardır.

Uygulama evresinde ilk olarak yönetim planının sorumluluğunu kimin üstleneceğine, yönetim planının nasıl ve kim tarafından uygulanacağına karar verilmektedir. Bu bağlamda uygulama için uzman bir ekibin oluşturulması gerekmektedir. Yönetim planının sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi açısından kadroların sürekliliğinin sağlanması oldukça önemlidir.

Kültür varlığını üzerine politikaları anlamak, sorunları keşfedilmek ve anlayabilmek, iş ve uygulama programını belirlemek, insanları ve görevleri organize etmek, uygun görev paylaşımlarını sağlayabilmek, işin uygulanmasını ve izlenmesini koordine etmek uygulamayı yürüten ekip tarafından kullanılması ve planda ayrıntılı olarak irdelenmesi gereken noktalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda politikalar, iş planları, organizasyon, koordinasyon, belgeleme ve gözden geçirme aşamaları tümüyle uygulama ekibi tarafından yürütülmektedir.

26006 sayılı yönetmeliğin “Çalışma programı, zamanlama ve projelerin belirlenmesi” olarak belirlediği uygulama safhası alan yönetiminde yer alacak kurum ve kişilerin görev tanımlarının yapılması ve bunların gerçekleştirilmesine ilişkin

çalışma programlarının, bütçe analizlerinin hazırlanması ile finans kaynaklarının, belirlenmesi, kısa, orta ve uzun vadede yapılacak işlere ait bir eylem planının oluşturulması ve proje tanımlarının yapılması olarak tanımlanmaktadır. (Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete Tarihi:27.11.2005 Sayısı:26006)

Yönetim planı bir süreçtir. Bu sürecin bir başı veya bir sonu yoktur. Bu bağlamda İzleme, gözden geçirme ve değerlendirme aşamaları en az uygulama süreci kadar önem taşımaktadır.

26006 sayılı yönetmelik, izleme değerlendirme ve eğitim süreçlerinin tanımlanması olarak adlandırdığı bu aşamayı, yönetim planının uygulanmasının izlenmesi, değerlendirilmesi ve bu süreçte yer alacak tarafların eğitimine ilişkin programların hazırlanması olarak tanımlanmaktadır. (Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete Tarihi:27.11.2005 Sayısı:26006)

“Operational Guidelines”a göre izleme ve gözden geçirme aşamasının,

- Alanın koruma durumunu ölçme ve değerlendirme ve durumu etkileyen faktörler
- Alandaki koruma ölçütleri
- İncelemelerdeki süreklilik
- Sorumlu yöneticilerin kimliğinin ortaya konulması gibi anahtar göstergeleri içermesi gerekmektedir. (UNESCO, 2005)

Yönetim planı sürecinin en verimli şekilde devam etmesini sağlayacak temel nokta izleme ve gözden geçirme olarak karşımıza çıkmaktadır. Gözden geçirme sürecinin uzmanlar tarafından yapılması, planın başarılı olması açısından önemlidir. Sonuç olarak;

Tarihi alanların korunması, geliştirilmesi ve yönetilmesi hususunda koruma alanı yöneticileri için rehber niteliği taşıyan alan yönetim planları son yıllarda Dünya’da

yaşanan değişimlere paralel olarak ülkemizde de gelişmeye devam etmekte ve bu bağlamda son yıllarda ülkemizde yapılan çalışmaların sayısı da giderek artmaktadır.

Tarihi alanlarının yönetimi hususunda Dünya Mirası Komitesinin danışma organları olan, ICCROM, ICOMOS ve IUCN'nin hazırlamış oldukları “rehberler”in, yasal yönetmeliğimiz olan “Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ve diğer çalışmaların ayrıntılı bir şekilde incelenmesi sonucunda yönetim planlama sürecinin üç ana aşamadan meydana geldiği sonucuna varılmıştır.

Bu aşamalar;

1. Alanın Tanımlanması ve Analizi, Alanın Önemi ve Değerlerinin Belirlenmesi
2. Yönetim Çerçevesinin ve Yönetim Politikalarının Oluşturulması
3. Uygulama, İzleme, Değerlendirme ve Eğitim Süreçlerinin Tanımlanması olarak belirlenmiştir.

Alanın Tanımlanması ve Analizi, Alanın Önemi ve Değerlerinin Belirlenmesi safhası;

- Alanın konum ve sınırlarının belirlenmesi
- Tarihsel gelişiminin belirlenmesi
- Alanın önem ve değerinin belirlenmesi
- Alanla ilgili mevcut analiz çalışmalarının yapılması
- Alana dair tehdit, fırsat, güçlü ve zayıf yönlerin belirlenmesi olarak sıralanmaktadır.

Yönetim Çerçevesinin ve Yönetim Politikalarının Oluşturulması safhası;

- Alana dair bir vizyon çalışmasının geliştirilmesi
- 1. Safha süresince alanda yapılan çalışmalar, analizler sonucunda alanın özelliklerinin ve potansiyellerinin belirlenmesi
- Politika ve stratejilerin belirlenmesi
- Hedeflerin oluşturulması olarak sıralanmaktadır

Uygulama, İzleme, Değerlendirme Ve Eğitim Süreçlerinin Tanımlanması safhası;

- Çalışma programı, zamanlama ve projelerin belirlenmesi
- Uygulama safhasında yer alacak kurum ve kişilerin görev tanımlarının yapılması
- Çalışma programlarının, bütçe analizlerinin hazırlanması
- Finans kaynaklarının belirlenmesi
- Kısa, orta ve uzun vadede yapılacak işlere ait bir eylem planının oluşturulması
- İzleme değerlendirme ve eğitim süreçlerinin tanımlanması
- Bu süreçte yer alacak tarafların eğitimine ilişkin programların hazırlanması
- Geribildirim sürecinin işletilmesi olarak sıralanabilir.

4. TARİHİ ALANLARDA YÖNETİM PLANI UYGULAMALARI

Tarihi alanlarda yönetim planı uygulamalarında Dünya ve Türkiye örnekleri çalışmasında “Maritime Mercantile City Liverpool, Liverpool Management Plan” “City of Bath World Heritage Site Management Plan” ve “Türkiye Toplumsal Gelişim ve Kültür Mirası Projesi, Pamukkale Sit Alanları Yönetim-sunum Planı” çalışmaları incelenmiştir.

4.1 LİVERPOOL ŞEHİRİ ALAN YÖNETİM PLANI

İngiltere’de yer alan Liverpool şehri belli alanları ile 2004 yılında dünya Mirası Listesine alınmıştır. İngiliz hükümetinin İngiltere içindeki tüm dünya miras alanları için yönetim planı hazırlamasını zorunluluk haline getirmesiyle Liverpool için yönetim planı hazırlamaya başlamıştır. Yönetim planı taslağı, Liverpool City Council(Liverpool Belediye Meclisi) tarafından, Northwestern Development Agency’den alınan finansal destek ile Chris Blandford Associates’e (İzleme Komitesi üyesi diğer kurum ve kuruluşlardan da danışmanlık alınarak) hazırlatılmıştır. Yönetim planı için “Katılımcı grup” olarak belirlenen yapı aşağıdaki temsilcilerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur;

- Liverpool Kenti(The City of Liverpool)
- İngiliz Mirası(English Heritage)
- Kuzeybatı Gelişim Ajansı(Northwest Development Agency)
- Liverpool Vizyonu(Liverpool Vision)
- Liverpool Ulusal Müzeleri(National Museums-Liverpool)
- Liverpool Ortaklık Grubu((Liverpool Partnership Group)
- Liverpool Üniversitesi (The University of Liverpool)
- 2005 Avrupa Kültür Başkenti(the European Capital of Culture 2005/The World In One City)
- ICOMOS-UK
- Kuzeybatı Yönetim Ofisi (Government Office for the North West)

- Çevre Ajansı(Environment Agency)
- Liverpool Arazisi(Liverpool Land)
- Mersey Ortaklığı (The Mersey Partnership)
- Mersey Seyahat (Mersey Travel)

Yönetim planı, genel prosedürler ve ICCROM, ICOMOS ve UNESCO tarafından hazırlanan “Management Guidelines for World Heritage Sites” çalışmasına göre hazırlanmıştır.

Liverpool Yönetim Planında ilk olarak alanın tanımlanması gerçekleştirilmiş, yeri doldurulmaz evrensel değeri ve bu bağlamda niçin önemli olduğu ortaya konmuştur. Liverpool’un korunması ve yönetiminin sağlanabilmesi adına detaylı analiz çalışmaları gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler doğrultusunda politika ve stratejiler oluşturulmuştur.

Liverpool Yönetim planı üç evre halinde incelenmiştir.

- Alanın tanıtılması, adaylık kriterleri ve Dünya Mirası Alanı: Bu bölümde alanın sınırları, tampon bölgeleri belirlenmekte, alan 6 farklı alana bölünerek her alan kendi içerisinde yeniden incelenmekte ve bu bağlamda her alanın kendine özgü gelişimi ve karakteristik özellikleri belirlenmektedir.
- Tehditler, fırsatlar, yönetim ve politika: Bu bölümde alan ile ilgili geleceğe yönelik politika ve stratejiler belirlenmekte, hedefler ortaya konmakta ve vizyon çalışmaları gerçekleştirilmektedir.
- Uygulama, izleme ve dokümantasyon: Bu bölümde ise planın uygulanma stratejileri, kim tarafından, nasıl, ne kadar sürede yapılacağına dair kararlar alınmakta, yapılan çalışmalar izleme komitesi tarafından gözlemlenmekte ve yapılan çalışmaların dokümantasyon çalışmaları gerçekleştirilmektedir.

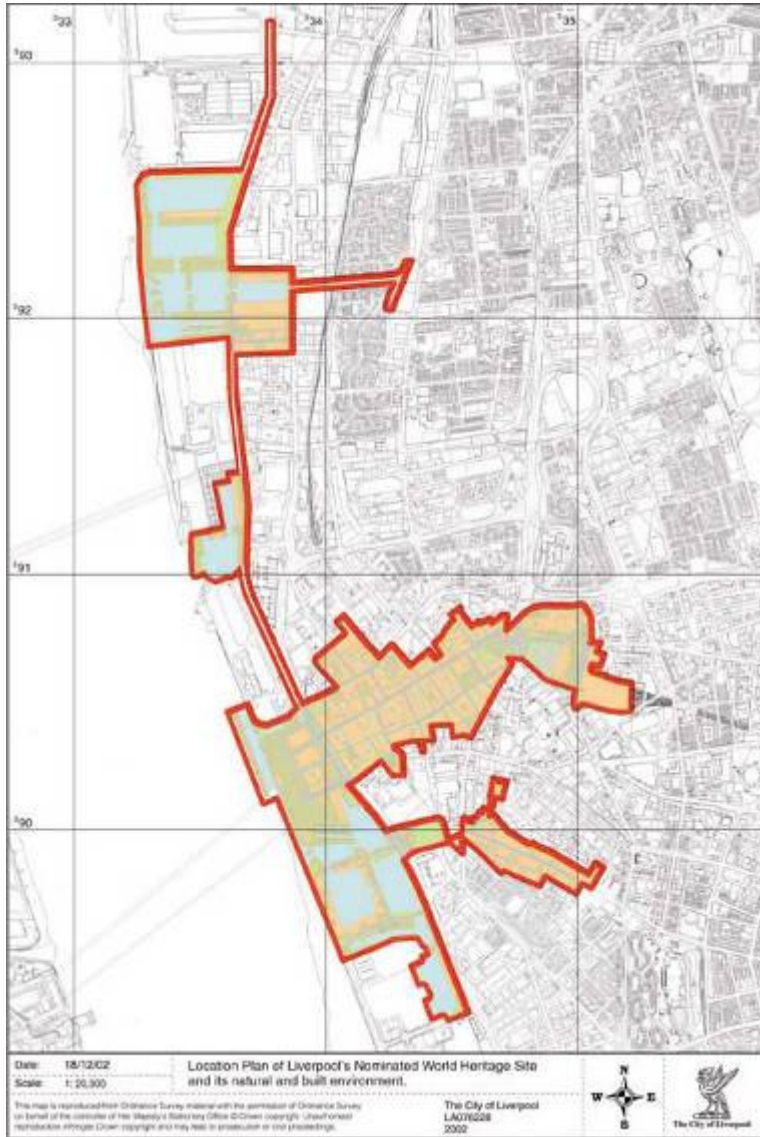
4.1.1 Liverpool Yönetim Planı’nın Hazırlanma Amacı

Liverpool Yönetim Planı Liverpool’un UNESCO tarafından belirlenmiş altı Dünya Mirası Alanı’nın yeri doldurulamaz evrensel değerinin sürdürülebilirliğini,

geliştirilmesini ve korunmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Yönetim planı ayrıca alanın çevresiyle birlikte korunmasını, yerel değerlerin artırılmasını, çevresi ile birlikte etkin ve uyumlu bir kullanım örüntüsünün oluşturulmasını ve bu bağlamda Liverpool'da istihdam yaratacak yeni iş alanlarını ve yatırım alanlarını oluşturmayı amaçlamaktadır.

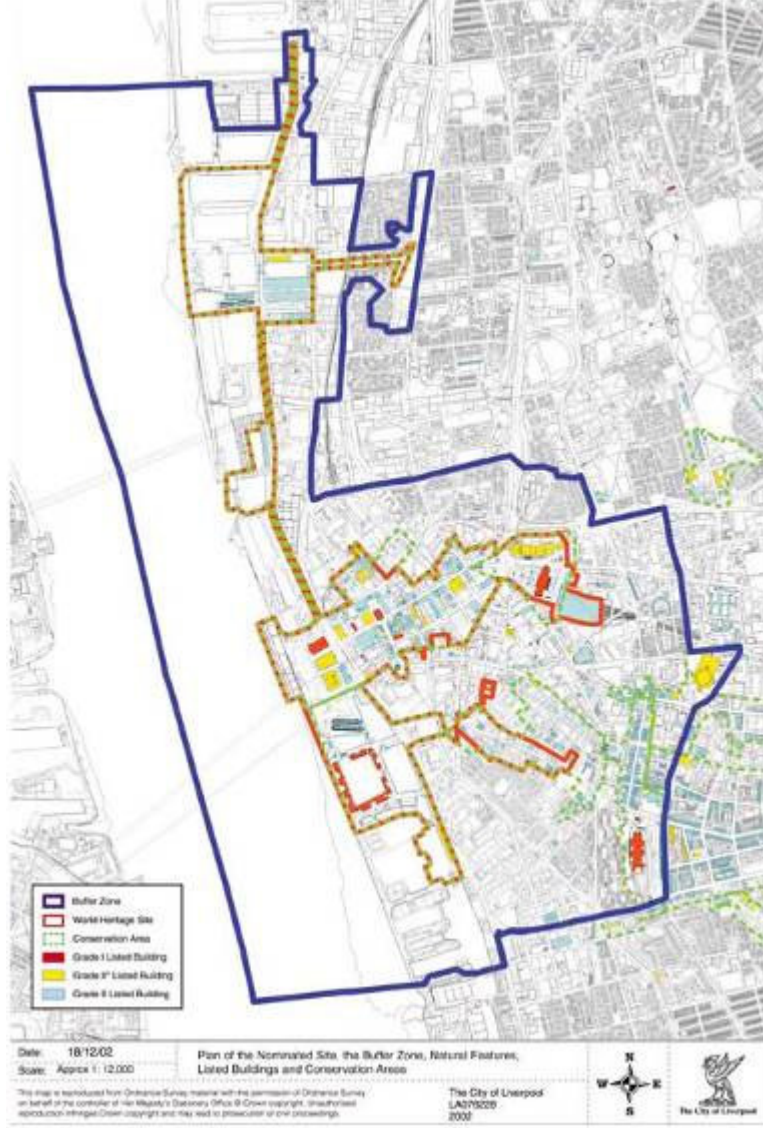
4.1.2 Liverpool Yönetim Planının Evreleri

4.1.2.1 Alanın Tanıtılması, Adaylık Kriterleri ve Dünya Mirası Alanı Evresi

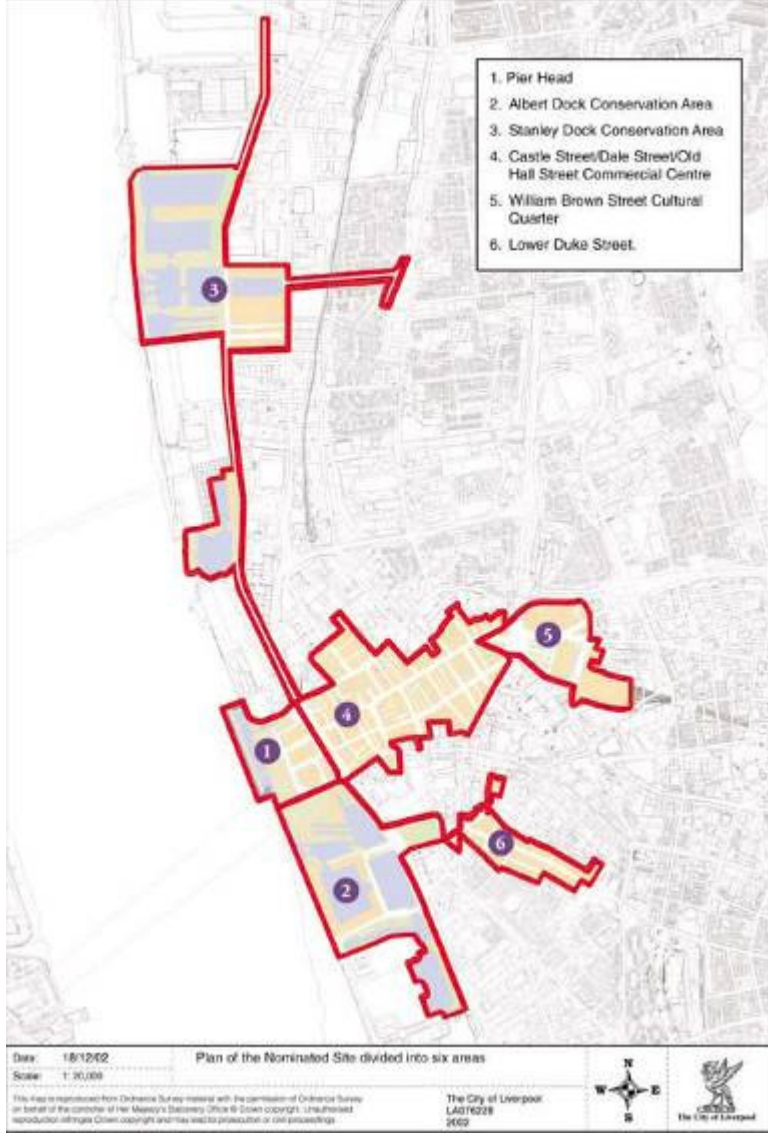
Şekil 4.1 Liverpool Dünya Mirası Alanı Yerleşim Planı

Şekil 4.1’de Liverpool Yönetim Planının sınırları net bir şekilde belirtilmekte, alanın Liverpool içerisindeki konumlanımı, çevresi ile olan etkileşimi incelenebilmektedir.

Şekil 4.2. Liverpool Dünya Mirası Alanı Tampon Alanı

Şekil 4.2’de Liverpool Yönetim Planının sınırları, tampon alanları ve sınırları tanımlanmaktadır. Bu bağlamda alan yönetiminin çevresi ile birlikte Dünya Miras Alanlarını ele alabilmesini kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda alanın çevresi ile birlikte korunabilmesinin zemini de oluşturulmaktadır.

Şekil 4.3. Liverpool Yönetim Planının Bölgeleme Çalışması

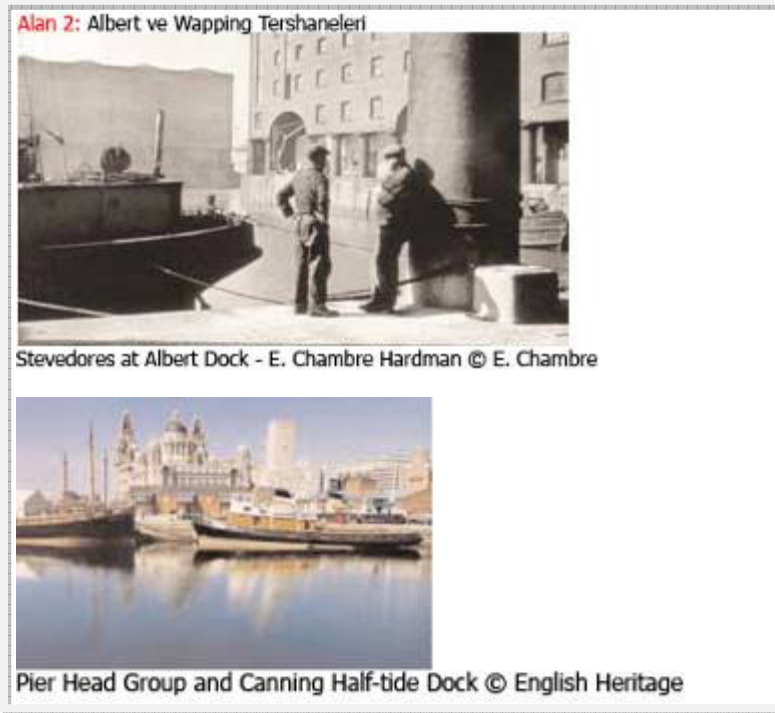
Şekil 4.3’de Liverpool Yönetim Planının bölgeleme çalışması, alanların birbirlerinden farklı özelliklerinin, tarihsel ve kültürel değerlerinin, mekânsal farklılaşmalarının ve alanın soyut değerlerinin net bir şekilde okunabilmesine olanak vermektedir. Her alanın farklı kültürel değer ve önemlerinin belirlenmesi hususunda oldukça önemli bir altlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 4. 4, 5, 6, 7, 8 ve 9’da Liverpool Yönetim Planının Bölgeleme çalışmasında sırasıyla 1, 2, 3, 4, 5, 6 numaralı bölgelere tekabül eden Pier Head, Albert ve Wapping Tersaneleri, Stanley Tersanesi Koruma Alanı, Kale/Dale/Old Hall Caddeleri Ticaret Merkezi, William Brown Caddesi Kültürel Alanı ve Duke

Caddesi'nin tarihsel süreç içerisinde kaydetmiş olduğu gelişimi, günümüz ile geçmiş arasındaki korunmuşluğunu kolaylıkla görebilmekteyiz.

Şekil 4.4 Pier Head Alanı

Şekil 4.5 Albert ve Wapping Tersaneleri

Alan 3: Stanley Tershanesi Koruma Alanı

Entrance to Stanley Dock - W Herdman Courtest LRO

Waterloo Warehouse © English Heritage

Şekil 4.6. Stanley Tersanesi

Alan 4: Kale Caddesi/Dale Caddesi/Old Hall Caddesi Ticaret Merkezi

Liverpool Town Hall © English Heritage

Water Street c.1829 Courtesy LCC

Şekil 4.7 Kale Caddesi/Dale Caddesi/Old Hall Caddesi

Alan 5: William Brown Caddesi Kültürel Alanı

Former North Western Hotel © English Heritage

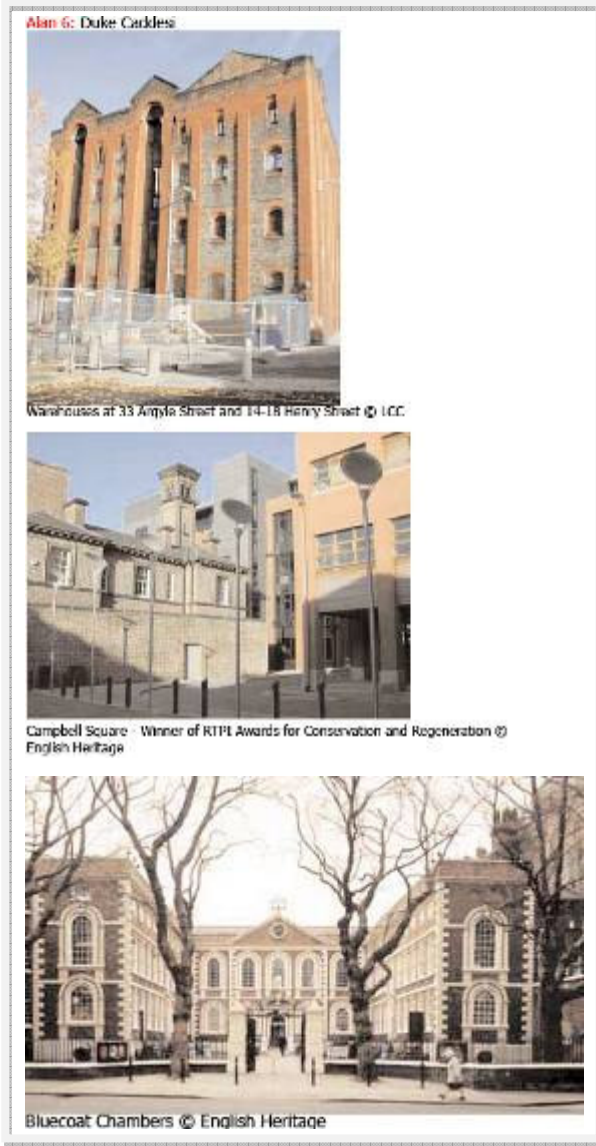

Liverpool Town Hall © English Heritage

Aerial view of William Brown Street Cultural Quarter Courtesy LCC

Şekil 4.8 William Brown Caddesi

Şekil 4.9 Duke Caddesi

4.1.2.2 Tehtidler, Fırsatlar, Yönetim ve Politika Evresi

Alan ile ilgili geleceğe yönelik politika ve stratejiler belirlenmiş, hedefler ortaya konmuş ve vizyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda

Genel hatlarıyla Liverpool Yönetim Planının oluşturduğu Politika ve Stratejiler;

- Bilgi teknolojileri üzerine yatırımı teşvik etmek.
- Perakende kapasitesini arttırmak.
- Turizmi geliştirmek.
- Yaşama ve çalışma merkezlerini oluşturmak.
- Gece ekonomisini canlandırıcı aktivite-işletmeleri desteklemek.

- Restorasyonları desteklemek olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1.2.3 *Uygulama, İzleme ve Dökümantasyon Evresi*

Liverpool Yönetim Planı'nın son safhası olan Uygulama, İzleme ve Dokümantasyon Evresinde;

- “Eylem Planı” hazırlanmış,
- “İzleme Prosedürleri” geliştirilmiş,
- Tüm safhalar üzerinden yeniden geçilmiş ve gereken güncellemeler yapılmış,
- Planda tanımlanan yeni birimler oluşturulmuş ve bu yeni birimler arasında koordinasyon sağlanmış,
- Oluşturulan yeni birimlerin bütçelendirilmesi için kaynak araması yapılmış,
- Diğer Kültür Mirası Alanları ile çeşitli ilişkiler kurulmuş,
- Dünya Mirası Alanları Koordinatörünün İzleme Komitesi ile tam bir uyum içerisinde çalışması için çalışmalar gerçekleştirilmiş,
- Görevli kurum ve kuruluşlara gerekli fonların serbest bırakılması için başvurular yapılmış,
- Her yıl “yıllık program” hazırlama kararı alınmıştır.

4.2 BATH ŞEHİRİ ALAN YÖNETİM PLANI

1987 yılında Dünya Mirası listesine alınan Bath Şehri mimari, şehir planlama, peyzaj, arkeoloji alanları ve tarihiyle yeri doldurulamaz evrensel değer olarak tanımlanmaktadır. Unesco'nun Dünya Mirası Alanları için yaptığı en son düzenlemeler ve adaylık sürecinin geliştirilmesi sonucu Bath Şehri Dünya Miras Alanı aktif yönetimiyle son yıllarda gündeme gelmektedir.

Bath şehri dünya Mirası Alanı, Planlama Servisine bağlı olarak çalışan Dünya Mirası Kurulu'nca yönetilmektedir. Dünya Mirası Kurulu World Heritage Officer (Dünya Mirası alanı Yöneticisi) tarafından yönetilmektedir.

Bath Şehri alan yönetimi planı, hazırlık aşamasındaki koordinasyon görevini yürütmüş, plana son şeklini vermiş ve şu anda da uygulama çalışmaları ile ilgili koordinasyon görevini yürütmekte olan ve aynı zamanda Dünya Mirası Alanı Yöneticisi olan Abigail Harrap tarafından hazırlanmıştır. Bunun yanında Dünya Mirası Alanı Yöneticisi diğer Dünya Mirası Alanları ile ilgili bilgi alışverişini devam ettirmekte olup, Bath Şehri'nin Dünya mirası toplantılarında temsil etmektedir.

Genel olarak özetleyecek olursak, Bath Şehri yönetim planı Dünya Mirası İzleme Grubu, paydaşlar grubu ve sürece katılmak isteyen tüm kurum, kuruluş ve kişilerin ortaklığı ile hazırlanmıştır. Bath Şehri yönetim planının hazırlık ve uygulama aşamasında yer alan izleme grubu içerisinde;

- İngiliz Mirası (English Heritage)
- Bath & Kuzey Doğu Somerset Ülke Konseyi (Bath & North East Somerset Council)
- Kültür, Medya Ve Spor Şubesi (Department For Culture, Media And Sport)
- ICOMOS-UK
- Ulusal Vakıf (The National Trust)
- Konut Birliği Bath Federasyonu (Bath Federation Of Residents Association)
- Bath Ticaret Odası (Bath Chamber of Commerce)
- Bath Koruma Vakfı (Bath Preservation Trust)
- Bath Halkı (Bath Society)
- Envolve
- Bath Üniversitesi (University of Bath)
- Birinci Grup (First Group)
- Cotsworld AONB Ortaklığı (Cotsworld AONB Partnership)
- Somer Konut Grubu (Somer Housing Group)
- Bath Turizm Plus (Bath Tourism Plus)
- Güney Stoke Semt Konseyi (South Stoke Parish Council)
- Avon ve Somerset Polis Teşkilatı (Avon and Somerset Contabulary) yer almaktadır.

Paydaşlar olarak tanımlanan grup içinde ise temsil edilmekte olan 100 kadar yerel kuruluş, turizm, eğitim, ulaşım, koruma gibi pek çok farklı alanda hizmet veren grup yer almaktadır. Paydaşlar grubu Dünya Mirası Kurulu'nun ve Dünya Mirası Alan Yöneticisi'nin öncelikli-ana danışma grubu olarak oluşturulmuştur. Paydaşlar grubu yılda bir kere toplanarak alan Yöneticisi'ne Tavsiyelerde bulunur ve gelişmeleri değerlendirir.

İzleme Komitesi ve Paydaşlar Grubunun dışında sürece katılmak isteyen kurum, kuruluş ve kişilerin ortaklığı plan hazırlama süreci içerisinde yer almaktadır.

Bath Şehri Yönetim Planında alanın yönetim ihtiyaçlarının anlaşılabilmesi için öncelikli olarak alan tanımlanmış ve buradan hareket ederek alanın önemi ortaya konmuştur. Bir sonraki adım olarak yönetim konuları belirlenmiş, ihtiyaçlar ortaya konmuş ve bu bağlamda tespit edilen ihtiyaçların giderilebilmesi için çözümler ve hedefler ortaya konmuştur. Planda son olarak ise belirlenen hedeflere ulaşabilmek için uygulamaya konulacak eylem plan ve programları belirlenmiş olup gerekli olan izleme ve gözden geçirme aşamaları belirlenmiştir.

Bath Şehri Yönetim Planı Liverpool Yönetim Planında olduğu gibi üç evre halinde incelenmiştir.

Alanın Tanımlanması ve Kültürel Değer ve Önemin Belirlenmesi: bu bölümde Bath şehrinin tarihçesi, gelişimi ve karakteri tanımlanmaktadır. Ayrıca Bath Şehri Dünya Mirası Alanı'nın somut ve soyut evrensel değerleri alanın önemini ortaya koymaktadır.

Değerlendirme ve Koruma Politikalarının Belirlenmesi: Bath şehrinin geleceği ile ilgili vizyon geliştirilip Dünya Mirası Alanı'nın değerini etkileyen konular ve bu konularla bağlantılı yönetim hedef, politika ve stratejileri ortaya konmaktadır.

Uygulama, İzleme ve Gözden Geçirme: Son bölümde vizyon ve hedeflerin uygulanması için eylem planlarına yer verilmekte, izleme ve gözden geçirme çalışmaları yapılmaktadır.

4.2.1 Bath Şehri Yönetim Planı'nın Amaç ve Hedefleri

Bath Şehri Yönetim Planı'nda, planın amacı Bath Dünya Mirası Alanı'nın kültürel miras varlıklarını korumak için bir çatı hazırlanması olarak belirlenmiştir. Bu geniş amaç mimari, arkeolojik, peyzaj ve doğal varlıkların ve onların kentsel ve kırsal alanlarının koruma ve geliştirmesi, alanın kavranmasının artırılması, eğitimsel kaynak olarak kullanılması ve yorumlanması ve yerel toplumun kültürel, sosyal ve ekonomik yaşamıyla desteklenmesi konularını içermektedir.

Bath Şehri Yönetim Planı'nın başında Bath Şehri Dünya Mirası Alanı ve potansiyel fırsatlarının değerlendirilmesi için temel konuların ana hatları belirlenmiştir. Hedefler ve eylemlerin belirlenmesinde etkili olan bu konular aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

- Bath Şehri Dünya Miras Alanı'nın sürdürülebilir yönetiminin sağlanması ve artırılması;
- Bath Şehri Dünya Mirası Alanı'nın eşsiz niteliklerinin ve yeri doldurulamaz evrensel değerinin anlaşılmasının ve gelecekte sürdürülmesinin sağlanması;
- Bath Şehri Dünya Mirası Alanı'nın yeri doldurulamaz evrensel değerlerinin korunması ve artırılması esnasında Bath'in yaşayan ve çalışan bir şehir olarak Dünya Miras Alanı statüsünden yararlanmasının sağlanması;
- Fiziksel erişimin geliştirilerek, tüm insanların Bath Şehri Dünya Mirası Alanı'ndan keyif almalarının sağlanması.

4.2.2 Bath Şehri Yönetim Planı'nın Evreleri

4.2.2.1 Alanın Tanımlanması ve Kültürel Değer ve Öneminin Belirlenmesi Evresi

Bath Şehri Yönetim Planı'nda alanın tanımlanması ve kültürel değer ve öneminin belirlenmesi aşamasının ilk bölümü olan tanımlama evresinde konumu ve büyüklüğü, sınırları, Dünya Mirası Alanı ve çevresinin tanımlanması, alandaki

değerleri, Alanın mülkiyeti, Planlama politikaları ve alanla ilgili diğer planlama çalışmaları yapılmıştır.

Bath Şehri Yönetim Planı'nda alanın tanımlanmasının ardından, en önemli aşama olarak ifade edilen alanın kültürel değer ve öneminin belirlenmesi aşaması yer almıştır. Yönetim planının bu bölümünde UNESCO Dünya Mirası Komitesi kriterleri ile birlikte, yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası diğer önemli kriterlere de bağlı olarak Bath Şehri Dünya Mirası Alanı'nın kültürel değeri ortaya konulmuştur. Şekil 4. 10, 11, 12, 13'de Bath Şehrinden çeşitli açılardan farklı kültürel değerler görülebilmektedir.

Şekil 4.10. Bath Şehri

Şekil 4.11 Somerset

Şekil 4.12 Circus Binaları

Şekil 4.13 Pultney Köprüsü

4.2.2.2 Değerlendirme ve Koruma Politikalarının Belirlenmesi Evresi

Bath Yönetim Planı'nın bu bölümünde, yapılan değerlendirmeler sonucu Dünya Mirası Alanı ile ilgili konular saptanmış ve bu konulara bağlı olarak hedefler belirlenmiştir. Konular genellikle Bath Şehri Dünya Mirası Alanı'ndaki daha genel

parçalarla ilgili olup, alanları tanımlamaktan çok fikirlerin ortaya konulması şeklindedir.

Belirlenen ilkeler doğrultusunda, alanın yeri doldurulamaz evrensel değerlerinin korunmasının sağlanmasını amaçlayan hedeflerin her biri, ilgili birtakım konuları takip etmiştir. Bunlara ek olarak Bath Şehri Yönetim Planı'nda alanın "Dünya Mirası Alan Yönetimi" bakış açısını tümüyle yansıtan üç hedef aşağıda şekilde özetlenebilir:

- Tüm politikalar, öneriler, kararlar ve eylemler Bath Şehri Dünya Mirası Alanı'nın ve onun yeri doldurulamaz değerlerinin, dokusunun, karakterinin ve orijinalliğinin gelecek nesiller için muhafaza edilmesine ve korunmasına katkıda bulunmalı;
- Bath Şehri Dünya Mirası Alanı ile ilgili tüm politikalar, öneriler, kararlar ve eylemler sürdürülebilirlik prensibine dayandırılmalı;
- Bath Şehri Dünya Mirası Alanı'nın yönetimi ve kullanımıyla ilgili her bir birey, kuruluş, hükümetler, gönüllü, yardımsever veya ticari oluşumun yanında alanın yerlileri ve ziyaretçilerinin de "Dünya Mirası" kavramının ve alanı koruma ve muhafaza için alandaki değerler ve gereksinimlerin anlaşılmasına katkıda bulunmalıdır.

Bath Yönetim Planı'nda belirlenen tehditler ve zayıflıkların yanında "Dünya Mirası Alanı" olarak alanda yer alan birçok fırsat; alanın yönetiminin ve durumunun geliştirilmesi; erişilebilirliğinin ve kullanımının geliştirilmesi; yerel halkın ve ziyaretçi topluluklarının kültürel ve ekonomik canlılığa katılması olarak sıralanmıştır.

Bath Şehri Yönetim Planı'nda yer alan konular, stratejiler, analizler, araştırmalar ve müzakereler gibi birçok kaynak bilginin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu kaynaklar içinde yer alan bilgiler alanın Dünya Mirası Alanı olduğu dikkate alınarak analiz edilmiş ve beş başlık altında toplanmıştır:

- Değişimin Yönetilmesi
- Koruma
- Yorum, Eğitim & Araştırma

- Fiziksel Erişim
- Ziyaretçi Yönetimi

Bath Yönetim Planında öncelikle temel başlıklara göre konular belirlenmiş, daha sonra belirlenen konulara göre hedeflere ayrılmış, son olarak da hedeflere göre eylemler belirlenmiştir.

4.2.2.3 Uygulama, İzleme ve Gözden Geçirme Evresi

Bath Yönetim Planının son bölümünde planın başarıyla uygulanması için gereken kaynaklar incelenmiş ve tavsiye edilen mekanizmalar belirlenmiştir. "Eylem Programı"nda hedeflere bağlı eylemlere yer verilmiştir. Uygulama aşaması ise aşağıdaki başlıklar altında incelenmiştir:

- Uygulama
- Sorumluluklar ve İdare
- Fon ve Kaynak Sağlanması
- Yönetim Planının Gözden Geçirilmesi
- Yönetim Planının İzlenmesi
- Eylem Programı

Bath Şehri Yönetim Planı'nda uygulama sorumluluğunun "Bath & North East Somerset" Meclisi ile paylaşıldığı belirtilmiştir. Bunun yanında yönetim planının uygulamasında yer alma potansiyeli ve gereksinimi olan birçok birey ve kuruluş (özellikle yerel toplum kuruluşu) bulunduğu ve başarılı bir uygulama için ortak çalışmanın şart olduğu özellikle vurgulanmıştır.

Yönetim planı uygulama aşamasının denetlenme ve koordinasyonunda önerilen mekanizmanın üç temel bileşeni aşağıdaki gibidir:

- Dünya Mirası İzleme Grubu
- Paydaşlar grubu
- Sürece katılmak isteyen tüm kurum, kuruluş ve kişiler

Plan içinde yer alan elemanlar daha uzun dönem için düşünöldü ise de yönetim planının ömrü altı yıl olarak tanımlanmıştır. Bath Yönetim Planı'nda yer alan konular ve hedeflerden bazıları daha uzun süreli olsa da çoğunluğunun altı ila sekiz yıl için planlandığı görölmektedir. Eylem programının ömrünün ise uygulamalardaki başarıya bağılı olduğına değinilmiştir.

Yönetim planını güncel tutmak amacıyla alanın tanımlanması, değerlerin durumu, konular ve hedeflerin her altı yılda bir gözden geçirilmesi gerektiğı üzerinde durulmuştur.

Bath Yönetim Planı'nda belirtildiğı gibi gözden geçirme süreci Dünya Mirası Alan Koordinatörünün yardımıyla gerçekleşmekte, Yönlendirme Grubu (Steering Group) tarafından denetlenmekte ve aşağıdakileri içermektedir:

- Uygulama planlarının yıllık gözden geçirilmesi ve gelişiminin ölçülmesi
- Altı yıllık denetimlerle Bath Yönetim Planı'nın gelişiminin güncelleştirilmesi
- Yeni eylem programları hazırlanması

Dünya Mirası Alanlarının korunmasında UNESCO tarafından gereksinim olarak kabul edilen izleme sürecinin önemi gittikçe artmıştır. Bath Yönetim Planı'nda da diğer yönetim planlarında olduğı gibi, izleme süreci gözden geçirme/denetleme süreciyle bağlantılıdır. Yönetim planının ve Dünya Mirası Alanı'nın durumundaki gelişmelerin izlenmesiyle ilişkili olan yıllık denetimler için, dengeli bir izleme metodu oluşturması gerekliliğı belirtilmiştir.

4.3 TÜRKİYE TOPLUMSAL GELİŞİM VE KÜLTÜR MİRASI PROJESİ, PAMUKKALE SİT ALANLARI YÖNETİM PLANI

1988 yılında Dünya Mirası Listesine alınan Pamukkale için Bu çalışma, Kültür Bakanlığı - Dünya Bankası ortak girişiminin bir sonucu olarak "Türkiye Toplumsal Gelişim ve Kültürel Miras Projesi" kapsamında Dünya Mirası ile sözleşmeli Proje Yöneticisi Dr. Douglas COMER ve T.C Kültür Bakanlığı–Dünya Bankası Toplumsal Kalkınma ve Kültürel Miras Projesi, Proje Yöneticisi Aylin Öney Tan ile

koordinasyon içerisinde, yerli ve yabancı danışmanlar ile AKAN MİMALIK tarafından hazırlanmıştır.

Pamukkale Sit Alanları Yönetim Planı, geçmiş deneyimlere ve günümüze kadar gelen kaynak belgelerin incelenmesine, sit alanlarıyla ilgilenen profesyonel uzmanlarla, doğrudan ilgililerle ve diğer ilgili kurum ve kuruluşların çalışanlarıyla yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgilere, tecrübeli yerel profesyonellere, 1992 tarihinde Dr. Ahmet Uzel ve Dr. Kamutay Türkoğlu tarafından hazırlanan koruma ve geliştirme projesi ile 2000 yılında Sn. Emre Madran tarafından hazırlanan 1992 tarihli planın değerlendirme raporuna dayanmaktadır.

AKAN Proje Ekibi aşağıdaki kişiler ve kuruluşlardan oluşmaktadır:

- Giora Solar Proje Genel Koordinatörü
- AKAN Çekirdek kadro
- Oxford Archaeological Unit, OAU (Kültürel Miras, Arkeoloji, Tanıtım Bilgilendirme ve Müzeler konularında uzmanlardan oluşmaktadır.)
- Past Fonvard(Turizm planlama ve yönetimi, Sunum ve yorumlaması üzerine uzmanlardan oluşmaktadır.)
- Danışmanlar

Akan Proje Grubu'nun dışında görüşülen kurum ve kuruluşlar;

- Denizli Valiliği
- Anıtlar Müzeler Genel Müdürü(Alpay Pasinli)
- A.P.S.A. İnceleme Şube Müdürü(Sezer Göktan)
- Kültür Bakanlığı Dünya Bankası Toplumsal Kalkınma ve Kültürel Miras Projesi, Projesi Koordinatörü ve Bakan Müşaviri(Fusun Nevbahar Ersoy)
- Denizli İl Turizm Müdürü (Mehmet Korkmaz)
- Denizli Müzesi Müdürü (Hüseyin Baysal)
- İtalyan Kazı Ekibi Müdürü (Prof. Dr. Francesca D'Andrea)
- Pamukkale Üniversitesi
- 1992 Master Plan Değerlendirme ve Güncelleme Raporu, ODTÜ, Öğretim Üyesi (Prof. Dr. Emre Madran)
- 1992 Koruma ve Geliştirme Proje Planlamacısı(Dr.Ahmet Uzel)

- 1992 Koruma ve Geliştirme Proje Planlamacısı(Dr. Kamutay Türkoğlu)
- PATERO Genel Müdürü(K.Kenan Tüfekçi)
- UKAM Müdürü(Prof Dr. Gültekin Güney)
- UKAM Öğretim Üyesi(Prof. Dr. Şakir Şimşek)
- Dünya Bankası 2001 Toplumsal Kalkınma ve Kültürel Miras Projesi Pamukkale Ön Raporu, Bilkent Üniversitesi Öğretim Üyesi(Doç. Katalin Zaim)
- Kültür Bakanlığı Adına Restorasyon Uzmanı(Müge Bahçeci)
- Arkeolog, Kültür Bakanlığı Saha Temsilcisi(Emel Örgen)
- Ören Mahallesi Yeniden Yerleştirme Projesi, ODTÜ Öğretim Üyesi (Asst. Prof. Sevin Osmay)
- TURAŞ Müdürü(Ali Aktürk)
- Kültür Bakanlığı Yabancı Kazılar Müdürlüğü(Nurhan Ülger)

Şeklinde sıralanabilmektedir.

Bu yönetim ve sunum planı "Pamukkale/Hierapolis Dünya Kültür Mirası Sit Alanı"nın ana kaynaklarındaki bozulmalar yüzünden gelişen sorunlar ve kaygılara çözüm üretmek için hazırlanmıştır. Hierapolis Sit Alanı'nın köklü bir ögesi olan traverten teraslarının özgün renklerinin, otellerin atık suları ve traverten havuzlarında yapılan banyolar nedeniyle bozulduğu tespit edilmiş, ayrıca otel kütlelerinin ve alanın merkezinden geçen asfalt yolun, Sit Alanının tabii görünümünü etkilediği, ziyaretçilerin Alanı bütünüyle algılamalarını ve anlamalarını zorlaştırdığı görülmüştür. 1990'lann başlarında uluslararası ve ulusal uzmanlarla yapılan toplantılar sonucu oluşturulan planda, diğer konuların yanı sıra, otellerin, yolun ve Sit Alanındaki kabul edilemez modern yapıların kaldırılması önerilmiştir.

Bu bağlamda plan hazırlanırken yerel halkın katılımı, Pamukkale/Hierapolis'n kendine özgü, nadir özelliklerine uygun bir sunum çalışması, alan yönetiminin mümkün olan tüm işlerini ihale yoluyla gerçekleştirebilmek için yapılan çalışmalar ve son olarak Yönetimin en önemli konulara odaklanmasını sağlamak ve sit alanı yönetimini sürekli geliştirmek için, gözlemler ve periyodik değerlendirmeler yapmak kullanılan 4 genel yaklaşımdır.

Pamukkale Sit Alanları Yönetim Planı çalışması Yurtdışı örneklerinde olduğu gibi 3 evreden oluşmaktadır;

Alanın Tanımlanması, Mevcut Durumun Değerlendirilmesi, Alanın Analizi, Bölgenin Önemi ve Karşılaştırmalı Çalışmalar Evresi: Bu safhada bölgenin özellikleri, sit alanının ve yerleşiminin kısa tanımı, temel ilkelerin belirlenmesi, sit alanının hukuki durumu, mevcut yönetim yapısı, mevcut problemler, sit alanının tarihi, bölgenin önemi, bölgenin değer ve dereceleri, sit alanını önemi, SWOT analizi ve sit alanı taşıma kapasitesi analizleri ile son olarak İsrail, Birleşik Devletler ve İngiliz Kültürel Miras Sistemi arasında karşılaştırmalı çalışmalar yapılmıştır.

Koruma Politikaların Oluşturulması Evresi: Bu safhada ilk kısımda elde edilen veriler sonucunda Pamukkale-Hierapolis'in etkin bir biçimde korunabilmesi için Politikalar belirlenmektedir. Ayrıca yönetim planlamasının metodolojisi, değere dayalı yönetim planlama süreci, arkeoloji yönetimi ve koruma felsefesi üzerine çalışmalar yapılmıştır.

Uygulama, İzleme ve Gözden Geçirme Evresi: Son bölümde vizyon ve hedeflerin uygulanması için eylem planlarına yer verilmekte, izleme ve gözden geçirme çalışmaları yapılmaktadır.

4.3.1 Pamukkale Sit Alanları Yönetim Planı Amaç ve Hedefleri

Sit Alanı Yönetim Planı'nın temel hedefi şudur; Pamukkale'nin Doğal ve Kültürel Varlıklarının korunması, bir yönetim planı ile sağlanırken, aynı zamanda yerel iştirakçilerin faydalandırılması, bunun yanında, alanın eğitim, rekreasyon, turistik amaçlar için de kullanıma hazır tutulmasıdır.

Bu çalışmanın yapılmasındaki amaç ise Pamukkale/Hierapolis Sit Alanı için, bir "yönetim sistemi" oluşturmak, operasyonel, idari ve mali yapılan kurarak sürekliliğini sağlamak ve etkili bir Sit Alanı Sunumu ve Anlatımı için yeni bir bakış açısı yaratmaktadır.

Etkili bir Sit Alanı yönetimi için öngörülen esaslar:

- Fiziksel koruma, bakım, izleme, alan kullanımı, güvenlik, araştırma, topluma tanıtma, sunum, profesyonellere ve halka açık erişim konularına açıklık getiren uzun vadeli bir yönetim ve koruma planının oluşturulması,
- Korunan Sit Alan için tam ve kapsamlı bir bilgi kaynağının oluşturulması,
- Sit Alanı şartlarının düzenli ve iyi belgelendirilmiş bir gözlem programı çerçevesinde incelenmesi,
- Yerel toplumun koruma- kullanma sürecine katılımının sağlanması,
- Etkili bir yönetim sistemi ve idari yapının oluşturulması,
- Arkeolojik araştırma ve mimari restorasyon için bir yönetim stratejisi geliştirilmesi,
- Mali kaynaklar, insan kaynakları ve maddi imkânların doğru ve etkili kullanımının sağlanması,
- Yönetim giderleri için gelir sağlayabilecek ve koruma ile sunum hedeflerine destek olabilecek kullanım seçeneklerinin incelenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu proje ile sit alanının doğru kullanımı, yönetim ve anlatım sisteminin tartışılması ve uygulanması için bir fırsat yaratılmakta ve aynı zamanda değerlerin, günümüz ve gelecek kuşakların yararına korunması ve geliştirilmesi sağlanmaktadır.

4.3.2 Pamukkale Sit Alanları Yönetim Planı'nın Evreleri

4.3.2.1 Alanın Tanımlanması, Mevcut Durumun Değerlendirilmesi, Alanın Analizi, Bölgenin Önemi ve Karşılaştırmalı Çalışmalar Evresi

Pamukkale Sit Alanları Yönetim Planı'nın tanımlaması ve mevcut durumun değerlendirilmesi evresinde alanın konumu ve büyüklüğü, sınırları, Dünya Mirası Alanı ve çevresinin tanımlanması, alandaki değerleri, Alanın mülkiyeti, Planlama politikaları ve alanla ilgili diğer planlama çalışmaları yapılmıştır.

Pamukkale Sit Alanları Yönetim Planı'nda alanın tanımlanması ve mevcut durumunun değerlendirilmesi çalışmasının ardından alanın kültürel değer ve öneminin belirlenmesi için sit alanının tarihi, bölgenin önemi, bölgenin değer ve dereceleri, sit alanını önemi, SWOT analizi ve sit alanı taşıma kapasitesi analizleri çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Son olarak ise karşılaştırmalı çalışmalar aşamasında İsrail, Birleşik Devletler ve İngiliz Kültürel Miras Sistemi arasında karşılaştırmalı çalışmalara yer verilmiştir.

Şekil 4.14 Pamukkale

Şekil 4. 15 Pamukkale

Şekil 4.16 Pamukkale'den Görünüm

Şekil 4.17 Pamukkale Tiyatro

Şekil 4. 14,15,16,17'de Pamukkale'nin çeşitli açılardan farklı doğal ve kültürel zenginlikleri görülebilmektedir.

4.3.2.2 Koruma Politikaların Oluşturulması Evresi

Pamukkale Sit Alanı Yönetim Planı'nın bu bölümünde, yapılan değerlendirmeler ve analiz çalışmaları sonucunda alanın önemi konusunda belli bir bilgi birikimine erişilmiş, bu noktadan sonra alanın öneminin politikalara nasıl etki yapacağı hususunda çalışılmıştır. Önem sıralamasından politikaya doğru bir çalışma gerçekleştirilmiş ve bu bağlamda tüm sürecin sonunda Pamukkale-Hierapolis'in korunması için politikalar belirlenmiştir.

Belirlenen koruma politikaları;

- Pamukkale/Hierapolis'in değerini mevcut ve gelecek kuşaklar için korumak ve gözetmek,
- Sit Alan için etkili bir koruma felsefesi kurmak,
- Sit Alan gelişim sürecine, önerilerin uygunluğunun tayin edilebileceği kriterler koyarak yol göstermek,
- Gelecekteki arkeolojik ve mimari çalışmalar için açık ve kapsamlı bir strateji koymak,
- Halk erişiminin nasıl temin edilebileceğini ve Sit Alan beğenisinin tanıtım/bilgilendirme şeması ile nasıl genişletilebileceğini dikkate almak,
- Sit Alanının hizmet ve bakımını yönlendirmesi için politikalar tanımlamak,
- Önemin (Korunması Gerekli Kültür Varlıklarının) erozyondan zarara uğramış ve canlandırılması, ayağa kaldırılması, restore edilmesi gereken öğelerini belirlemek,
- Sit Alanının anlaşılmasını zorlaştıran veya zarar veren öğelerin iyileştirilmesinde yol göstermek olarak sıralanmaktadır.

Bu alanlarda politika geliştirilmesi için temel olarak, tavsiye edilen beş tane Politika Hedefi, baştanbaşa uyumlu bir felsefe kurmayı ve gelecek gelişim planlamasını, araştırma etkinliklerini, Sit Alanının korunmasını veya sunumunu yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, daha detaylı politikaların hiyerarşisi ve uygulama etkinlik planları, planın yürütülmesi sırasında birçok alanda yapılacak çalışmalarda kurulabilir. Bu Politika Hedefleri uluslar arası ve ulusal düzenlemeler, Dünya Kültürel Mirası Sit Alanı yönetim konularında var olan politikalar ve koruma ölçülerinin gözden geçirilmesi sonucu saptanabilmektedir.

Yukarıda belirtilen başlıca politika hedefleri;

Koruma Politikası, Pamukkale/Hierapolis'in korunmasını ve öneminin güvence altına alınmasını, gelecekte yapılacak planlamaların ve alan yönetiminin merkezine koymak.

Koruma, Onarım ve Bakım Politikası, inceleme, onarım(Restorasyon) ve bakım için, önemi ve tarihsel birliği korumak için, koruma uygulamasına örnek standartları gözlemek ve gelecekte yapılacak koruma uygulamalarına yönelik araştırmalar yapabilmek için, planlanmış ve etkili rejimlerin olmasını temin etmek.

Genişletme ve Geliştirme Politikası, sit Alanının tarihsel karakterini ve görsel kalitesini genişletmek, uygun olan yerde seçilmiş öğelerin yeniden yapılması (Rekonstrüksiyon), bozucu öğelerin kaldırılması veya kontrolü ve alanın uygun ve dikkatli yönetim çalışmaları ile bakımını sağlamak.

Bilgi, Kayıt ve Araştırma politikası, düzenli kayıtlar, araştırmalar, keşifler, güncel bilgilere ait yayınlar ile Pamukkale/Hierapolis anlayışını geliştirme ve verinin kapsamlı bir Sit Alanı arşiviyle erişilebilir bir formda tutulmasını temin etmek.

Erişim, Tanıtım ve Bilgilendirme Politikası, halkın Sit Alanını anlayışını yüksek kalite sunular ve ziyaretçi hizmetleri ile geliştirmek, yüksek derecede fiziksel ve bilimsel erişimi teşvik etmek ve birçok değişik düzeydeki kullanıcının ihtiyacına karşılık vermek olarak tanımlanmaktadır.

Bu safhada koruma politikalarının belirlenmesinin yanı sıra yönetim planı, yönetim planlamasının metodolojisini ortaya koymuş, değere dayalı yönetim sürecini oluşturmuş ve tüm sürecin sonucu olarak yönetim stratejilerinin belirlenmesi yolunda çalışmalar yapmıştır.

4.3.2.3 Uygulama, İzleme ve Gözden Geçirme Evresi

Yönetim Planının son bölümünde planın başarıyla uygulanması için bu evrede;

- Hukuki çerçeve incelenmiş,
- Uygulama ilkeleri oluşturulmuş,
- Sit alanının yönetim sistemi belirlenmiş,
- Yönetim birimi ve Pamukkale proje geliştirme birimi kurulmuş,
- Önerilen yönetim şeklinin oluşturulabilmesine yönelik çalışmalar yapılmış,
- Fonlar ve potansiyel fon kaynakları üzerine araştırmalar yapılmış,
- Zaman ölçeği ve bütçeleme çalışmaları yapılmış,
- Sit alanı sunum ve yorumlama planı üzerine çalışılmış,
- “İzleme Prosedürleri” geliştirilmiştir.

Sonuç olarak; İncelenmek üzere Tarihi alanlarda yönetim planı uygulamalarında Dünya ve Türkiye örnekleri çalışmasında “Maritime Mercantile City Liverpool, Liverpool Management Plan” “City of Bath World Heritage Site Management Plan” ve “Türkiye Toplumsal Gelişim ve Kültür Mirası Projesi, Pamukkale Sit Alanları Yönetim-sunum Planı” çalışmalarının seçilmesinin nedeni farklı karakterlerde üç alan için hazırlanan başarılı yönetim planı örnekleri olmalarıdır. Her üç alanda “Dünya Miras Alanı” olup, yönetim planlarının ortak amaçları Dünya Mirası Alanlarındaki değerlerin ve alanın korunması ve geliştirilmesi olarak belirlenmiştir. Her üç yönetim planında da alanların çağdaş koruma yaklaşımları ile planlandığı görülmektedir.

Her üç yönetim planı örneğinde de yönetim planı içerikleri incelenmiş olup her yönetim planının tanımlama, değerlendirme-politika üretme ve uygulama olarak 3 aşama halinde ele alındığı sonucuna varılmıştır. Alanlar farklı karakteristik özellikleri sahip olsalar da bunun yönetim planı hazırlık sürecini etkilemediği kolayca görülebilmektedir.

Liverpool, Bath ve Pamukkale Yönetim Planları hazırlama süreçleri genel olarak;

- Alanın tanımlanması, kültürel değer ve öneminin belirlenmesi ve analiz çalışmaları
- Değerlendirme, koruma ve yönetim politikalarının belirlenmesi
- Uygulama, izleme ve gözden geçirme

Bu bağlamda Yönetim Planı hazırlama süreci ve içerik çalışmalarında Dünya Mirası Komitesinin danışma organları olan, ICCROM, ICOMOS ve IUCN'nin yönetim planı hazırlama konusunda yayınladıkları rehberlerin metodolojik olarak Dünya ve Türkiye örneklerinde rehber özelliği taşıdıkları sonucuna varılmıştır.

5. TARİHİ YARIMADA YÖNETİM PLANI ÖNERİSİ

Tarihi Yarımada Yönetim Planı Önerisi, Dünya Mirası Komitesinin danışma organları olan ICCROM, ICOMOS, IUCN'nin rehber niteliğindeki çalışmalarından, UNESCO'nun "Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention" adlı, Dünya Mirası Konvansiyonunun Uygulanmasına Yönelik İşlevsel İlkeler çalışmasından, Türkiye'nin ilgili tek yasal düzenlemesi olan, 2004 yılında yayınlanan 5226 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Çeşitli Konularda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"dan ve 2005 yılında yayınlanan "Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik"ten yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tarihi Yarımada Yönetim Planı Önerisinde, belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda ilk olarak alan tanımlanmış ve Tarihi Yarımada'nın durumu ve tarihi ortaya konmuştur. Daha sonra alanla ilgili analizler sonucunda alanla ilgili temel konular değerlendirilmiş, swot analizi oluşturulmuştur. Bu bağlamda yönetim hedefleri belirlenmiş, hedeflerin belirlenmesinin ardından uygulama aşamasında yer alacak eylemler ve iş programları oluşturulmuştur. Son olarak ise izleme ve gözden geçirme aşamaları belirlenerek Tarihi Yarımada yönetim planı önerisi hazırlanma süreci son bulmaktadır.

5.1 GİRİŞ

MÖ 1850 'de kurulduğu bilinen İstanbul, üç imparatorluğa başkentlik etme özelliğinin yanı sıra, her dönemde ekonomik merkez olma özelliğini de koruyan az sayıdaki şehirlerden biridir. Jeopolitik konumu nedeniyle tarihi süreç içinde üstlendiği rolleri değişmemiş, kültür, sanat ve ekonomik alandaki ağırlığını sürekli korumuştur. Sürekli lider kent durumunda olan İstanbul (Tarihi Yarımada) bu uzun süreç içerisinde coğrafi konumunun da verdiği avantajlarla bölge ve ülke bazında birçok fonksiyonu bünyesine dahil etmiştir. Yönetim, ulaşım, eğitim, sağlık, kültür

ve ekonomide devamlı önemini korumuştur. (1/5000 Tarihi Yarımada Koruma Nazım İmar Planı Raporu, 2003)

İstanbul'un kuzeyde Haliç, doğuda İstanbul Boğazı ve güneyde Marmara Denizi ile çevrili kısmı günümüzde Tarihi Yarımada olarak adlandırılmaktadır. İki kıtayı birbirine bağlayan stratejik konumu ile tarih boyunca kentte hüküm süren uygarlıkların ilk yerleşim yeri olarak öne çıkan Tarihi Yarımada, Roma, Bizans ve Osmanlı gibi büyük imparatorlukların merkezi konumundadır. Bu görkemli geçmişi ile farklı dinleri, kültürleri, toplulukları ve bunların ürünü olan yapıtları benzersiz bir coğrafyada bir araya getiren İstanbul, UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almaktadır. İstanbul'un Tarihi Alanları, 6.12.1985 tarihinde Dünya Miras Listesine 4 ana bölüm olarak dahil edilmiştir. Bunlar; Hipodrom, Ayasofya, Aya İrini, Küçük Ayasofya Camisini içine alan Arkeolojik Park; Süleymaniye Koruma Alanı; Zeyrek Camisi ve çevresini içine alan Zeyrek Koruma alanı ve Tarihi Surlar Koruma alanını içermektedir. (www.kultur.gov.tr)

Tarihi Yarımada'da UNESCO Dünya Miras Listesine Girmiş Alanlar
1.Arkeolojik Park
2.Süleymaniye Koruma Alanı
3.Zeyrek Koruma alanı
4.Tarihi Surlar Koruma Alanı

Tablo 5.1 Tarihi Yarımada'da UNESCO Dünya Miras Listesine Girmiş Alanlar

UNESCO tarafından Tarihi Yarımada'da yapılan düzenli incelemeler sonucunda, alanda yer alan değerlerin nüfus baskısı, endüstriyel kirlilik, lastik tekerlekli araçların baskısı, köhneleşme ve kontrolsüz kentleşme tehdidi altında olduğu bildirilmiştir.

1993 ve 1998 yıllarında hazırlanan raporlarda Ayasofya ve çevresi ile Zeyrek hakkında saptamalara yer verilmiştir. 1999 yılında deprem sonrasında hazırlanan raporda ise, kültürel mirasın korunması ve onarım çalışmalarına katkı sağlaması, ayrıca Zeyrek'te yapılan çalışmaların Tüm İstanbul için yürütülmesi ve yapılan hatalı restorasyonların düzeltilmesi talep edilmiş, Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı'nın hazırlanması gerektiği vurgulanmıştır. 2003 yılı raporunda ise, Koruma Nazım İmar planı'nın halen hazır olmadığına üzerinde durularak, Yenikapı'da planlanan metro çalışmalarının tarihi surlara etkisi incelenmiştir. (Gürkan, 2007 Aktaran: Ayrancı, 2007)

2004 yılı raporunda ise, bakanlık bünyesinde UNESCO koordinasyon biriminin açılması, Marmaray ve boğaz geçişi gibi planlanan faaliyetlerin etkilerinin incelenmesi talep edilmiştir. 2005 yılında hazırlanan raporda ise, uygulama ve yönetmeliklerin, yerel idarenin merkez kaynakları kullanması konularına ve tarihi surlarla ilgili çalışmalara değinilmiştir. (Ayrancı, 2007)

Dünya miras merkezi/ICOMOS ortak heyeti'nin 8-13 Mayıs 2008 tarihinde İstanbul dünya mirası alanındaki tarihi yerlere yaptığı geziye ilişkin raporunda heyetin Tarihi Yarımada üzerine yaptığı öneriler ise;

- Haliç üzerine inşa edilecek yeni metro köprüsünün müstesna evrensel değer ve görsel etki bakımından değerlendirilmesine ilişkin bir çalışma hazırlanmalı ve değerlendirilmek üzere en geç 1 Şubat 2009 tarihine kadar Dünya Miras Merkezi'ne ve ICOMOS'a sunulmalıdır.
- Mevcut mirasın yasadışı veya gereksiz yere yok olmasını önlemek, varlıkların bütünlüğünü ve içinde buldukları ortamı korumak ve belediyelerin uygun koruma politikalarını benimsemek hususunda kararlı ve bilinçli olmasını sağlamak amacıyla Dünya Miras alanına yönelik yeni idari düzenlemelerin ne kadar etkili olduğu içinde bulunduğumuz yıl boyunca Türk yetkililer tarafından dikkatle izlenmelidir. Buradan elde edilecek sonuçlar en geç 1 Şubat 2009 tarihinde Dünya Miras Merkezi'ne sunulacak olan İlerleme Raporu'na dahil edilmelidir.
- Dünya Mirası varlıklarına ilişkin olarak dünya standartlarına uygun bütünsel ve kapsamlı bir yönetim planı oluşturularak en geç 1 Şubat 2009 tarihinde Dünya Miras Merkezi'ne iletilmelidir. Bu yönetim planı bütün çekirdek bölgeleri (ve önerilen yeni çekirdek bölgeyi) içine alacak şekilde değiştirilen Birinci Derece koruma alanlarının sınırlarını, varlığın görsel bütünlüğünü ve kentsel formunu koruyacak türden bir tampon bölgenin ayrıntılarını, yeni yönetim yapısına ilişkin ayrıntılları ve kurumsal paydaşlar ile diğer paydaşlar arasındaki koordinasyona ilişkin düzenlemeleri, Dünya Mirası varlıklarının yenilenmesi ve yönetimi ile ilgili ortak bir vizyon, Turizm Yönetim Planı, Trafik Planı, işlev ve ademi merkezîyet planı ve Dünya Mirası bilinç artırma programını içine alacak bir plandır.

- İlçe belediyelerin KUDEB merkezleri de dahil olmak üzere belediyelerin uzman personeli mevcut mirasın korunmasına ilişkin uluslar arası standartlar hakkında bilgilendirilmelidir.
- 5366 Sayılı “Yıpranan Tarihi Ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması Ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun” çerçevesinde Dünya Mirası çekirdek bölgeleri için hazırlanan projeler kapsamlı bir şekilde gözden geçirilerek arazi imarı ve yeni inşaatlardan ziyade mevcut tarihi yapıların aslına sadık olarak korunmasına öncelik verilmelidir. Bunun sonucunda ortaya çıkacak çekirdek bölgelere ilişkin Koruma Uygulama Planları, Dünya Mirası varlıklarına yönelik genel yönetim planı çerçevesinde olmak suretiyle, en geç 1 Şubat 2009 tarihinde Dünya Miras Merkezi’ne sunulmalıdır.
- Fatih Deprem Planı ve karşılaştırılabilir teklifler çerçevesinde, gereksiz yıkım ve uygunsuz güçlendirme çalışmalarını önlemek amacıyla, geleneksel yığma taş ve ahşap yapıların hesaplanması konusunda yeterli düzeye sahip yapı mühendisleri Dünya Mirası varlığına giren tarihi yapıların risk değerlendirmesinde çalışan uzmanların yanına dahil edilmelidir.
- Fatih Deprem Planı ve karşılaştırılabilir teklifler çerçevesinde, gereksiz yıkım ve uygunsuz güçlendirme çalışmalarını önlemek amacıyla, geleneksel yığma taş ve ahşap yapıların hesaplanması konusunda yeterli düzeye sahip yapı mühendisleri Dünya Mirası varlığına giren tarihi yapıların risk değerlendirmesinde çalışan uzmanların yanına dahil edilmelidir.
- Uygulama Kılavuzu’nun 172. Bendi gereğince, önemli anıtlara yapılacak majör müdahaleler devam eden uluslar arası işbirliği ve iyi uygulama ve deneyim paylaşımı için fırsat sunmalı ve Komite bununla ilgili olarak önceden haberdar edilmelidir. Bu tür yapılara yönelik müdahalelerin hepsi uluslar arası standartlara uygun olmalı ve öncesinde gerekli dokümantasyon analiz çalışmaları tamamlanmış olmalıdır.
- Dünya mirası varlıklarına ilişkin genel yönetim planı çerçevesinde, Şehir Surlarının restorasyonu için Teknik bir El Kitabı ve Kara Surları çekirdek bölge için ortak bir Koruma İmar Planı hazırlanmalı ve en geç 1 Şubat 2009 tarihine kadar Sekretarya’ya sunulmalıdır.

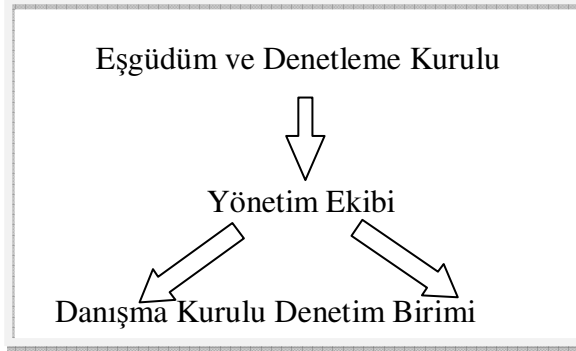
- Şahsi mülk sahiplerine evlerini onarmaları için mali destek sunma yolları öncelik olarak kalmalıdır.
- KİPTAŞ'tan 18 Kasım 2007 tarihinde yasadışı şekilde yıktığı evleri aslına uygun malzeme kullanmak suretiyle yeniden inşa etmesi istenmeli ve olabilecek başka yıkımlar önlenmeli, aslına uygun onarım tercih edilmelidir.
- Fatih Belediyesi sahibi oldukları evleri restore etmek isteyen kişilere yardımcı olmak amacıyla bir Kolaylaştırma Birimi oluşturmalı ve böylece Fener ve Balat Semtlerinin Rehabilitasyonu Programı'nın başarılı bir şekilde uygulanması sonucu elde edilen know-how geliştirilmelidir.
- Daha geniş kapsamlı bir bilinçlendirme programı çerçevesinde, "Arkeoloji Parkı, Turizm ve Kültür Bölgesi", Sultanahmet güzergahları ve Walking through Byzantium gibi yeni girişimler, alanla ilgili genel anlayışın ve yorumun geliştirilmesi için entegre edilmeli ve birlikte yürütülmelidir.
- Dünya Kültür Mirası değerlerini tanıtan faaliyetler, İstanbul 2010 Kültür Başkenti programına dahil edilmelidir.

Şeklinde sıralanmaktadır.

Alan Yönetiminde yer alan kavramları daha kapsamlı bir şekilde irdeleyebilmek ve yasal bir zemine oturtabilmek için 2004 yılında çıkarılan 5226 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ve 2005 yılında yayınlanan "Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" konu ile ilgili olarak birtakım yasal düzenlemeler getirilmiştir.

5.2 TARİHİ YARIMADA YÖNETİM PLANI ORGANİZASYON YAPISI

İlgili yasa ve yönetmeliklere göre Tarihi Yarımada Yönetim Planı hazırlama yetkisi İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ndedir ve bu çalışmanın Kültür ve Turizm Bakanlığı ile eşgüdüm içinde yürütülmesi gerekmektedir. Yönetmelik uyarınca Alan Yönetimi birimleri alan başkanı, danışma kurulu, eşgüdüm kurulu ve denetleme birimi olarak dörde ayrılmaktadır.

Tablo 5.2. Yönetim Planı Organizasyon Şeması

26006 sayılı yönetmelik uyarınca;

5.2.1 Alan Başkanı ve Yönetim Ekibi

Tarihi Yarımada Yönetim Ekibi, alanda yer alan yerel ve merkezi yönetimin temsilcilerinin yanı sıra üniversitelerin mimarlık, şehir ve bölge planlama, sanat tarihi, kamu yönetimi, işletme, ekonomi vs. bölümleri mezunlarından oluşur. Alanın nitelikleri dikkate alınarak ekibe sosyolog, tarihçi, ekonomist gibi uzmanlıklar da dahil edilebilir. Yönetim Ekibine “Alan Başkanı” başkanlık etmektedir.

Alan başkanı alanla ilgili bilgisi bulunan ve vizyon geliştirebilen, yönetim politikaları hakkında deneyimli, üniversitelerin mimarlık, şehircilik, arkeoloji, sanat tarihi, kamu yönetimi, işletme veya ekonomi bölümlerinden mezun bir kişi olmalıdır. Bu kişiyi kentsel sitlerde belediye diğerlerinde bakanlık belirler. Bakanlığın belirlediği kişilere bakanlığın döner sermayesinden bir miktar para ödenmekte olup belediyelerin belirlediği kişiler için bakanlık bütçesinden bir ödeme yapılmamaktadır. Belediyeler kendi bünyesinde bir kaynaktan alan başkanına ödeme yapabilirler.

26006 sayılı yönetmelik uyarınca alan başkanının görevleri;

- Yönetim planının yıllık hedeflerinin gerçekleşmesi için yetkili idare ile birlikte çalışma programlarını belirlemek, kaynak araştırması yapmak,
- Yıllık bütçe tekliflerini hazırlamak,

- Alanın sunum, tanıtım, eğitim, bakım, onarım, güvenlik ve ziyaretçilerin ihtiyaçlarına yönelik hizmet ve ekipman alımı için her türlü sözleşme, şartname taslaklarını yetkili idare ile birlikte hazırlamak,
- Alanın doğal ve kültürel kaynaklarının yönetimi için ilgili kurum ve kişilerle işbirliğini sağlamak,
- Denetim birimince yıllık denetim raporlarının hazırlanması ve bu raporların eşgüdüm ve denetleme kuruluna sunulması için eşgüdümü sağlamak olarak tanımlanmaktadır.

5.2.2 Danışma Kurulu

Danışma kurulu, yönetim planı taslağını inceleyerek bu taslağın karara bağlanması ve uygulanması konusunda önerilerde bulunur.

Danışma kurulu, alanda mülkiyet hakkı bulunanlar, meslek odaları temsilcileri, sivil toplum örgütleri temsilcileri, üniversitelerin ilgili bölüm temsilcilerinden, alan başkanı ve yetkili idarece tespit edilecek en az beş üyeden oluşur. Danışma kurulu kendi içinden bir başkan seçer.

Danışma kurulu yılda en az bir kez toplanır. Yetkili idare ile eşgüdüm ve denetleme kurulu gerekli gördüğünde danışma kurulunu olağanüstü toplantıya çağırabilir. Danışma kurulu toplantıları mahallinde yapılır.

Danışma kurulunda görüşülen tüm hususlar ve tavsiyeler, eşgüdüm ve denetleme kuruluna iletilmek üzere tutanağa bağlanır.

5.2.3 Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu

Eşgüdüm ve denetleme kurulu, alan başkanı, danışma kurulunca kendi içinden seçilecek iki üye ile yönetim planı taslağı kapsamında hizmetine ihtiyaç duyulan idarelerin birer temsilci olmak üzere en az beş kişiden oluşur. Alan başkanı, eşgüdüm ve denetleme kurulunun da başkanıdır.

Eşgüdüm ve denetleme kurulu yılda en az iki kere yetkili idarenin çağrısı ile toplanır. Kurul toplantısının gündemi denetleme birimi ile yetkili idare tarafından belirlenir.

Alan başkanının talebi üzerine veya yetkili idare gerekli gördüğü takdirde kurul, olağanüstü toplantıya çağırılabilir. Kurul salt çoğunlukla toplanır ve toplantıya katılan üyelerin en az dörtte üçünün oylarıyla karar alır. Eşgüdüm ve denetleme kurulu toplantıları mahallinde yapılır.

Eşgüdüm ve denetleme kurulu, yönetim planı taslağını inceleyerek altı ay içinde onaylar ve planın uygulanmasını denetler.

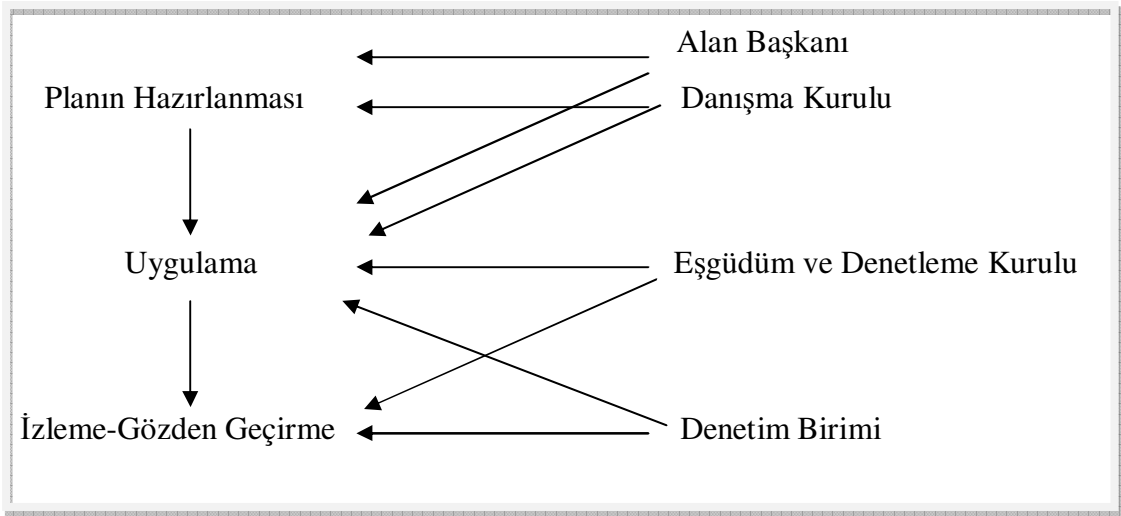
5.2.4 Denetim Birimi

Eşgüdüm ve denetleme kurulunun denetim görevini yerine getirebilmesi amacıyla bir denetim birimi kurulabilir.

Denetim birimi, yönetim planlarının hazırlanması ve uygulanması sürecinde görev alan denetim elemanları ve üniversitelerin mimarlık, şehir ve bölge planlama, sanat tarihi, arkeoloji, kamu yönetimi, ekonomi ve işletme bölümlerinden mezun uzman personel arasından yetkili idarelerce görevlendirilecek en az beş üyeden oluşur.

Denetim birimi, yönetim planlarının uygulamasını denetler. Yönetim planıyla belirlenen yönetim, koruma, sunum, tanıtım ve ziyaretçi yönetimi stratejileri doğrultusunda denetim birimince alana yönelik yapılan çalışmaların yıllık performans değerlendirmelerini yapar ve bir sonraki yılın çalışma programını hazırlayarak eşgüdüm ve denetleme kuruluna sunar.

Denetim birimi, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile üçüncü kişilerden yönetim planı ve uygulaması ile ilgili her türlü bilgi ve belgeyi istemeye yetkilidir.

Tablo 5.3. Yönetim Planı Organizasyon Şeması ve Sorumluluk Analizi

5.3 TARİHİ YARIMADA YÖNETİM PLANI HAZIRLAMA AMAÇ VE İLKELERİ

Tarihi Yarımada'da Yönetim planı hazırlanma amacı, Tarihi Yarımada içindeki yeri doldurulamaz evrensel değerlerin korunması, geliştirilmesi ve çağdaş koruma yaklaşımları ile gelecek nesillere aktarılması için sürdürülebilir, yenilenebilir bir yönetim mekanizmasının oluşturulabilmesidir.

Tarihi Yarımada Yönetim Planının Hazırlanması Sürecinde Göz Önünde bulundurulacak İlkeler;

- Tarihi Yarımada Yönetim Planının sınırlarının ve tampon alanlarının belirlenmesi,
- Tarihi Yarımada ve yakın çevresinin karakteristik özellikleri ve yerleşim doldurulamaz kültürel ve çevresel değerlerinin belirlenmesi,
- Tarihi Yarımada gibi üç imparatorluğa başkentlik ve yönetim merkezliği yapmış bir alanın geçirmiş olduğu tarihsel süreçlerin ortaya konması,

- Tarihi Yarımada'nın günümüz koşullarında hangi amaçlar doğrultusunda hangi fonksiyonlara sahip olduğunun belirlenmesi ve gelecekte hazırlanacak planlama çalışmasında tarihsel geçmişi ve üstlendiği fonksiyonlar bağlamında yeni fonksiyonların tayininde altlık oluşturabilecek altlıkların hazırlanabilmesi,
- Alanda bulunan yeri doldurulamaz doğal ve kültürel değerlerin nasıl korunacağı bağlamında yol gösterici, tavsiye niteliğinde rehberlerin hazırlanması,
- Tarihi Yarımada gibi evrensel düzeyde olan bir bölgenin kullanıcısı ve ziyaretçilerinin bilgilendirilmesi, alanın önemi hakkında kullanıcılara bilgilendirici çalışmaların yapılması gerekliliği,
- Tarihi Yarımada'da sürdürülebilir Yönetim anlayışının sağlanması gerekliliği,
- Tarihi Yarımada Yönetim Planı ile ziyaretçi, turizm, trafik, koruma vb konularında stratejik planlama alt çalışmalarının oluşturulması,
- Tüm planlama, yönetim, koruma çalışmalarının sürdürülebilirlik kriteri ile çakışıyor olması gerekmektedir.

5.4 TARİHİ YARIMADA YÖNETİM PLANI

Tarihi Yarımada Yönetim Planı Önerisinde, belirlenen amaç ve hedefler doğrultusunda ilk olarak yönetim planının alanı tanımlanmış ve Tarihi Yarımada'nın durumu ve tarihi ortaya konmuştur. Daha sonra alanla ilgili analizler sonucunda alanla ilgili temel konular değerlendirilmiş, swot analizi oluşturulmuştur. Bu bağlamda yönetim hedefleri belirlenmiş, hedeflerin belirlenmesinin ardından uygulama aşamasında yer alacak eylemler ve iş programları oluşturulmuştur. İzleme ve gözden geçirme aşamaları belirlendikten sonra geribildirim süreci üzerine çalışmalar yapılmıştır. Tarihi Yarımada yönetim planı önerisinin hazırlık süreci ikinci bölümde incelenen rehberler, yasal yönetmelikler ile üçüncü bölümde çalışılan Dünya ve Türkiye örneklerinin hazırlık süreçleri dikkate alınarak şekil 29'daki gibi sıralanmıştır.

Tarihi Yarımada Alanının Tanımlanması, Kültürel Değer ve Öneminin Belirlenmesi ve Analiz Çalışmaları

- Alanın Tanımlanması,
- Tarihi Yarımada Alanının Yönetim Sınırlarının ve Tampon alanlarının Belirlenmesi,
- Tarihi Yarımada'nın Tarihsel Süreç İçerisinde Gelişim ve Değişimi,
- Niçin Değerli Olduğunun Saptanması ve Değerlerinin Belirlenmesi,
- Tarihi Yarımada ile İlgili Doğal, Fiziksel, Sosyal ve Ekonomik Analiz Çalışmalarının Yapılması,
- Fırsat, Tehdit, Güçlü ve Zayıf Yönlerin Tespiti,

Değerlendirme, Koruma ve Yönetim Politikalarının Belirlenmesi

- Koruma ve Yönetim Politikalarının Belirlenmesi

Uygulama, İzleme ve Gözden Geçirme

- Koruma, restorasyon, tasarım, kentsel yönetim, trafik, ziyaretçi yönetimi gibi konularda projeler üretmek,
- Çalışma Programları ve yıllık planları hazırlamak,
- Uygulama aşaması,
- Gözden geçirme ve raporlama,
- Bilgilerin depolanması,

Geribildirim

- Alan sınırları, tampon alanlar ve analiz çalışmalarının yeniden değerlendirilmesi,
- Tehdit ve Fırsatların yeniden gözden geçirilmesi,
- Geleceğe yönelik yeni projelerin oluşturulması,
- Revize edilmiş çalışmaların çalışma programı ve yıllık planlamasının yapılması,

Tablo 5.4 Tarihi Yarımada Yönetim Planı Evre ve Süreç Tablosu

5.4.1 Alanın Tanımlanması

5.4.1.1 Konum ve Sınırlar

Planlama alanını oluşturan ve Tarihi Yarımada olarak adlandırılan Fatih ilçesi Çatalca Yarımadasının güneydoğu ucunda yer almaktadır. 2008 yılına kadar Fatih ve Eminönü olarak iki ilçeden meydana gelen Tarihi Yarımada 2008 yılında TBMM'nin "Büyükşehir Belediyeleri Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"u onaylaması ile Fatih ile Eminönü ilçeleri birleşmiş ve Fatih ilçesinin yetkisi altına girmiştir.

Tarihi Yarımada'nın kuzeyinde Haliç ve Beyoğlu, doğusunda İstanbul Boğazı, güneyinde Marmara Denizi, batısında ise Zeytinburnu, Bayrampaşa ve Eyüp ilçeleri bulunmaktadır.

Tarihi Yarımada bulunduğu bölge içinde Silivri – Gebze arasında yayılan İstanbul Metropolitan Alanının tam merkezinde yer almakta ve bu merkezi konumun getirdiği fonksiyonel ilişkileri tüm sorunları ile birlikte sürdürmektedir.

Tarihi Yarımada (Sur içi) toplam 1562 hektarlık bir alanı kaplamaktadır.

İstanbul'un doğal ve fiziksel özellikleri sebebiyle, Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nda "Tampon Bölgenin" sınırlarının belirlenmesi oldukça güçtür. Bu sebeple Tarihi Yarımada Yönetim Planı hazırlanırken İstanbul'un tüm tarihi dokusu dikkate alınıp, yönetim planının, Haliç ve çevresi, Galata, Beyoğlu, Haydarpaşa ve Boğaziçi Silüetine etkisi göz önünde bulundurulmalıdır.

5.4.1.2 Ulaşım Ağı İçindeki Yeri ve Çevre İlişkileri

Tarihi Yarımada, İstanbul metropolitan alanının merkezi sayılabilecek bir konumda olmasından dolayı ulaşım güzergâhları açısından da odak teşkil eden bir yapıya

sahiptir. Yarımada hem karayolu, hem denizyolu ve hem de demiryolu sistemleri açısından merkez konumundadır.

Geçmişte ve günümüzde tarihi ticaret merkezi olması ve yakın geçmişe kadar ve belki de halen kentin MİA'sı olması sebebiyle Tarihi Yarımada'nın kazanmış olduğu hüviyet, Yarımada'yı ulaşım güzergâhlarının da odağına taşımıştır. Yarımada'nın bu odak teşkil eden yapısı nedeniyle, hem Tarihi Yarımada'ya hem de metropolün diğer bölgelerine ulaşımında Tarihi Yarımada kullanılmakta ve bu sebepten dolayı aşırı yoğun yaya ve taşıt trafiğine sahne olmaktadır.

Sirkeci Garı, Eminönü ve Yenikapı iskeleleri, ana arterlerden Vatan, Millet Caddeleri ve Atatürk Bulvarı, Yarımada'nın metropolün diğer bölgeleri ile ilişkisinin kurulmasında ilk sırayı almaktadırlar. Sirkeci Garı, Anadolu yakası ile ilişkinin kurulduğu, Avrupa yakasındaki son ve en önemli durağı oluşturmaktadır. Eminönü ve Yenikapı iskele alanları, şehrin iki yakası arasına ve Marmara Denizi'nin güney kıyılarındaki merkezlere hizmet etmektedir.

5.4.1.3 *Tarihi Yarımada'nın Dönemler İçindeki Gelişimi*

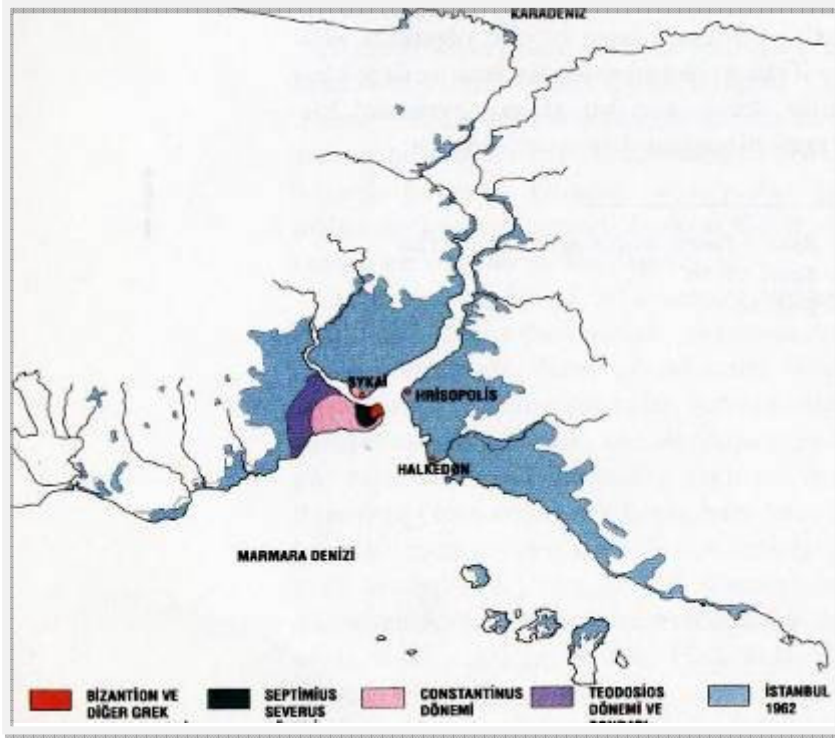
5.4.1.3.1. *İlk Yerleşmeler*

İstanbul içinde ve çevresinde yapılan kazılarda Paleolitik Çağ'a ait izlere rastlanmıştır. İ.Ö 3. binyıldan ilk Trak istilasına kadar ise başka bir yerleşime rastlanamamıştır. İ.Ö. 1. binyıla gelindiğinde Traklar, Frikler ve Britanyalıların Avrupa'nın ve Asya'nın en ucundaki boğaz'da yerleştikleri bilinmektedir. (Kuban, 1996) İ.Ö. 8. ve 7. yüzyıllarda ise Megarahlılar, tekneleriyle Ege ve Marmara Kıyılarını takip ederek Boğaza kadar ulaşmış ve muhtemelen bir Trak yerleşmesinin üstüne yerleşmişlerdir.

5.4.1.3.2. *Byzantion Dönemi*

Byzantion'un efsanelere göre ad vericisi Byzas'dır ki bu bir Trak adıdır ve bu yerleşme adının filolojisi bakımından da Trak ve Anadolu kültürlerine bağlanmaktadır. Byzantion'un varlığına işaret eden en erken arkeolojik kalıntılar Sarayburnu bölgesinde ve moloz toprağı içinde bulunmuş olan birkaç Protokorint

çanak – çömlek kırıklarıdır ki bunlar bugünkü Sarayburnu’nda kurulmuş olan ilk Byzantion’un burada geliştiğinin göstergesidir. Byzantion’lu Dionysios’un yazdığına göre Byzantion sitesinin çevresinin uzunluğu 35 stadion olup, bunun beşi kara tarafında idi. Şehri koruyan surun 27 kalesi vardı ve dışarı ile bağlantı kara tarafına açılan tek bir kapı ile sağlanmaktaydı. Şehrin Akropolis’i sonraları üzerine Osmanlı sarayının yapılmış olduğu tepeyi işgal ediyordu. Etrafı bir duvarla sınırlanan bu kutsal saha bu şekilde şehrin yerleşme alanlarından ayrılmıştı. Kuzeyde şehrin limanı vardı. Uzun süre şehrin Neorion ve Bosporion denilen iki limanı olduğuna inanılmıştı ancak son yıllarda bu görüşten uzaklaşarak bugünkü Sirkeci garı ile Sarayburnu arasında tek bir limanın olduğu kabul edilmiştir.

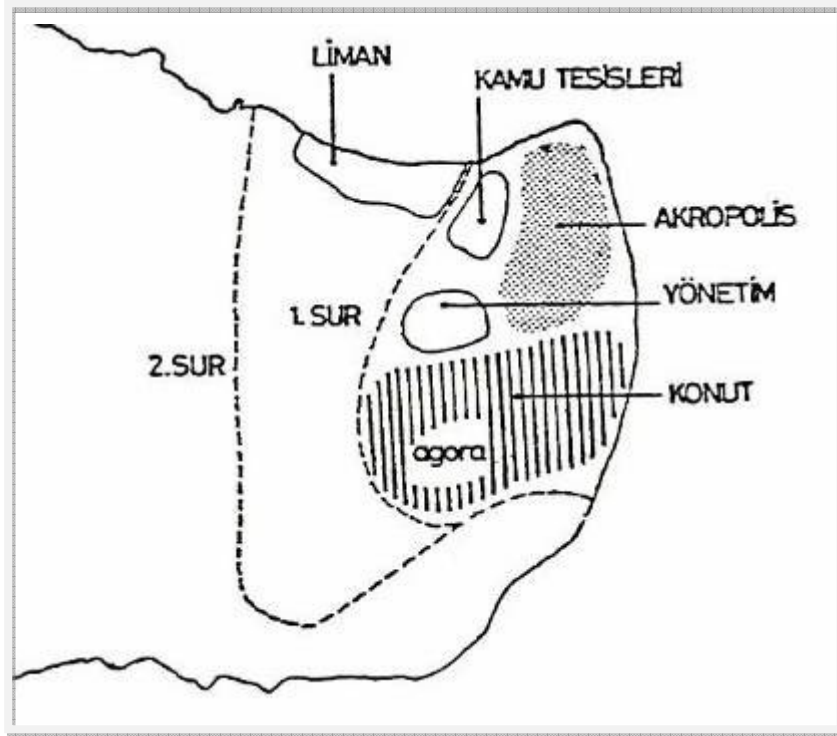

Şekil 5.1. Byzantion ve Konstantinopolis’in Gelişimi (Kuban, 1996)

Akropolis’in yakınında etrafı revaklarla çevrili dört köşeli bir Agora bulunmaktaydı. Tetrastoon denilen bu meydanın ortasında Apollon Helios’un tunçtan bir heykeli bulunuyordu. Az batıda ise Trak’lara karşı kazanılan bir savaşın hatırasını yaşatmak üzere yapılmış Tropaion ile süslü başka bir meydan vardı. Bu çevrede ayrıca şehrin en büyük hamamı olan Akhylleos Hamamı da yapılmıştı. Byzantion’un içinde akarsu bulunmadığı için su ihtiyacı sarnıçlarla karşılanmaktaydı. Ayrıca her ilkçağ sitesi gibi Byzantion’un da pek çok mabedi vardı. Her antik şehirde olması gereken

tiyatronun da yine Sarayburnu'nda Akropolis'den kıyıya inen yamacın bir yerinde olduğu sanılmaktadır.

Türk devrinde Sarayı korumak üzere yapılan Sur-u Sultani'nin çevrelediği sahadan belki biraz daha geniş olan bu ilk Byzantion sitesi Roma İmparatorluk çağına kadar bu ölçüler içinde gelmişti. Ancak Byzantion Roma devrinde tarihinin en büyük talihsizliklerinden biri ile karşılaşmış ve İlyria ordusu komutanı Septimius Severus'a karşı savaşmış; sonuçta iki yıl direndikten sonra teslim olmuştur. Byzantion teslim olduğunda Septimius Severus tarafından cezalandırılmış, surlarının bir kısmı yıktırılarak sitelik hakkı geri alınmış ve köy olarak Marmara kıyısındaki Perinthos'a bağlanmıştır. Fakat bu ceza uzun süreli olmamış, İmparator oğlunun isteği üzerine Byzantion'u yeniden imar ettirerek haklarını tekrar tanımıştır. Septimius Severus şehri ihya ettirirken çok büyük ölçülerde bir Hipodrom'un inşasına başlatmış, yeni mabetler, bir tiyatro ve stadion yapılmış, liman tamir edilmiş, Zeuksippos Hamamı inşa edilmiş yine bu devirde şehrin ana caddesi olan yol iki tarafı direkli bir cadde haline getirilmiştir. Bu şekilde gelişen şehir surlar dışına taşmış ve mezarlığı batıya doğru yayılmıştır.

Şekil 5.2 Byzantion'un Konumu

5.4.1.3.3. *Constantinus Dönemi*

Sınırları İngiltere içlerinden Mezopotamya'ya kadar uzanan Roma İmparatorluğunu İtalya'nın ortasındaki Roma'dan idare etmenin güçlüğünü gören İmparatorlar doğuda ikinci bir başkent kurmanın gerekli olduğunu sezmişler ve bunun için bazı yerleri düşünmüşlerdi. İmparator I.Constantinus, Byzantion'un iktisat ve politika bakımından düşünülen diğer yerlerden çok daha mükemmel olduğunu anlamış ve burayı Roma İmparatorluğunun ikinci başkenti olarak kurmayı tasarlamıştı. Byzantion'un yeni ve daha büyük bir şehir olarak yapımına 325 yılında başlanarak yeni şehrin açılış töreni 11 Mayıs 330 tarihinde yapılmakla beraber birçok yeni binanın yapımı yıllarca sürmüştür. Constantinus'un yeni kurduğu bu şehre önceleri İkinci Roma, Yeni Roma denilmişse de sonunda şehir Konstantinopolis adını almıştır.

İmparator I.Constantinus şehrin hemen hemen ortasında kendi adına, etrafı revaklarla çevrili oval biçimde bir forum yani meydan yaptırmış ve bunun ortasında üzerinde kendi heykeli olan porfirden büyük bir anıt diktirmiştir. Heykel, erken Bizans çağında devrilmiş, anıtın kendisi ise yangınlardan çatlama ve kararmış olarak Türk devrinde onu ayakta tutmak için kaidesine eklenen taştan örme bir desteğin ve gövdesine sarılan demir çemberlerin yardımıyla günümüze kadar Çemberlitaş adıyla gelmiştir.

Constantinus Hipodrom ile Marmara kıyısı arasındaki sahada Büyük Saray'ın inşasını başlatmış ve Hipodrom'un inşaatını tamamlamıştır. Ancak Hipodrom'un Bizans devrinin sonlarında harap olarak yarı yıkık bir duruma girdiği bilinmektedir. İmparator I.Constantinus Paganizma'ya tamamen sırt çevirmemiş, bir taraftan da Hıristiyanlığa göz yummuştur. Ayasofya, Aya Eirene, Havariler kiliseleri gibi önemli ve büyük kiliselerin yapımına onun İmparatorluğu döneminde başlanmıştır. Ayrıca İmparator I.Constantinus ile Byzantion'a göç eden bazı Romalılar da şehrin imarına katkıda bulunmuşlardır. Bunlardan senato üyesi Philoxenus özel sarayını Mese Caddesi ile Hipodrom arasına yaptırmıştır. Bu sarayın 224 sütunlu büyük sarnıcı "Binbirdirek Sarnıcı" olarak günümüze kadar gelmiştir.

Sonraki İmparatorlar da büyük kiliseler ve kamu yararına binalar yaptırmışlardır. Hıristiyanlığa karşı olan tek idareci İmparator İulianus 362 yılında Marmara kıyısında kendi adıyla tanınan bir liman yaptırmak istemiş ancak bu liman II.İustinus (565-578) tarafından tamamlanarak karısı Sophia'nın adı verilmiştir. Sophia limanı Türk devrinde de Kadırğa Limanı adıyla XVI. Yüzyıla kadar kullanılmıştır. İmparator Valens ise 368-378 yılları arasında, Romalıların çok önem verdikleri, şehirlere akarsu getirme politikasının muhteşem bir uygulaması olarak şehrin iki tepesi arasındaki vadiyi aşan bir su kemeri yaptırmıştır. Bozdoğan Kemeri adını alan bu yapı bütün Türk devri boyunca yeni su tesislerine de bağlanmak suretiyle şehre hizmetini sürdürmüştür. İmparator I.Theodosius'un (379-395) adını yaşatmak gayesiyle şimdiki Beyazıd'ta uzunluğu 200 metreyi bulan dev ölçüde bir forum yapılmıştır. Forum Tauros denilen bu meydanın bir kenarında 386'da İmparatorun adına yapılmış büyük bir anıt yükselmekteydi. Türk devrinde 1509'da deprem sonunda yıkılan bu anıtın bazı kabartmaları o yıllarda inşa edilen Beyazıd hamamının temellerinde kullanılmıştır.

Batıdaki Roma'nın günden güne sönmesine karşılık Yeni Roma inanılmaz bir hızla geliyor ve yeni meydanlar anıtlarla süsleniyordu. İmparator Arcadius için 402'de şehrin şimdiki Cerrahpaşa semtinde olan yedinci tepesi üzerinde bir meydan yapılmış ve burası yüksekliği 40 metreyi aşan bir anıtla süslenmişti.

II.Theodosius (408-450) devrinde şehrin sınırlarını daha da genişletmek gereği duyulmuştu. Bunun içinde İstanbul Yarımadası'nın daha batısında yeni bir kara tarafı suru yapılmasına karar verilmişti. İnşaata 412 veya 413 yılında başlanmış ve Attila'nın korkusundan 447'de gerekli bazı tamir ve eklemeler çok hızlı sürdürülerek çok çabuk bitirilmişti. Sonraları bu surların kuzey-batı köşesi daha geç devirlerin Bizans İmparatorları tarafından değiştirilerek, surların dışında kalan Blakhernai Mahallesini de içeri alacak biçimde yeni sur duvarları yapılmıştır. Bu biçimi ile kara tarafı surları Marmara'dan Haliç'e kadar 6670 metre uzunluğa sahiptir. İstanbul'un kara tarafı surları askerlik mimarisi bakımından Anadolu'nun çok eski devirlerindeki yapı sanatının devamı niteliğinde idi. Şehrin kara tarafındaki pek çok kapısından en önemlisi Batıdan gelen Via Egnatia kara yolunun şehrin ana caddesi Mese'ye bağlandığı büyük tören kapısı idi. Yedikule'de Altın Kapı olarak adlandırılan bu kapı seferlerden dönen İmparatorların zafer alayları ile şehre girmesine mahsustu.

zarar vermiştir. Ortaçağ içinde Bizanslılar akarsu sağlayan tesislerin hem yetersizliği hem de artık güvenilir olmaktan çıkışı yüzünden imkânlar verdiği ölçüde çok sarnıç yapmaya başlamışlardır. Birçok binanın bodrumları bile duvarları su geçirmez harçla sıvanarak sarnıç haline sokulmuştur. Böylece şehrin altında pek çok sayıda irili ufaklı ve üstü kapalı sarnıçlar meydana gelmiştir. Şehrin en büyük su haznesi VI.yüzyılda yapıldığı kabul edilen Bazilika sarnıcıdır ki burası Türk devrinde Yerebatan Sarayı olarak adlandırılmıştır. 140X70m. ölçüsündeki bu mahzenin üstünü örten tonozlarını 336 sütun taşımaktadır. Sarnıçlar su ihtiyacını karşılayan depolar olmaktan başka, şehrin engebeli arazisinde üzerlerine kurulacak kilise, manastır, saray veya özel saray gibi binalara teras da teşkil etmişlerdir. Bu bakımdan İstanbul'da uygulanan Bizans şehirciliğinde önemli görevleri vardır. Topkapı Sarayının Marmara tarafındaki yamacında eski Mangana Saraylarına ve Sultanahmet semtindeki Büyük Saraya ait sarnıçlar bu türdendir.

İmparatorluk Sarayı Büyük Saray olarak adlandırılıyor ve Hipodrom ile Marmara arasındaki bölgede çok geniş bir sahayı kapsıyordu. Burası XI.yüzyıla kadar çeşitli binalar ve pavyonlar ile genişletilmiş ve güzelleştirilmiştir. Büyük Saray irili ufaklı yapılardan, salonlardan, İmparator ailesine mahsus veya saray memurları ile muhafızlara ayrılan bölmelerden, kilise ve şapellerden, pavyonlardan ve ayrıca bahçeler ile oyun sahalarından oluşmaktaydı. Sarayın deniz kıyısında bir iskelesi ayrıca Ayasofya yakınında Khalke Kapısı denilen bir de esas girişi bulunmaktaydı. Fakat XI.yüzyılın sonlarına doğru bu büyük kompleks artık kullanılmaz olmuş ve malzemesi başka yapıların inşasında kullanılarak yıkılmaya bırakılmıştır.

XI.yüzyıldan sonra Bizans İmparatorları şehrin kuzey-batı köşesinde kurulan başka bir saray kompleksinde yaşamayı tercih etmişlerdir. Blakhernai Mahallesinde olduğu için Blakherna Sarayı denilen bu yapılar topluluğu eski Büyük Saray genişliğinde olmamakla beraber Edirnekapı'nın aşağı kısmında Eğrikapı'dan Ayvansaray'a kadar uzanıyordu. Dik meyilli bir kesimde kara tarafı surlarına bitişik hatta bazı pavyonları bunların üstünde olan ikinci sarayın da Haliç kıyısında bir imparatorluk iskelesi bulunmaktaydı. Bu kompleksin en yukarı ucunda yükselen Tekfur Sarayı denilen bir pavyonu oldukça iyi bir durumda günümüze kadar gelmiştir.

II.Theodosius devrinde, V.yüzyıl başlarında İstanbul'da saray, domuslar (ikametgâh) ve basit evler olmak üzere üç çeşit mesken bulunmaktaydı. Fakat VI.yüzyılda nüfus artışı sonunda domuslar yok olmuş ve bunların yerlerinde kira meskenleri ortaya çıkmıştır. Bazı kaynaklarda 5-9 katlı meskenlerin varlığından bahsedilmekle beraber genellikle kat sayısının ikiyi pek aşmadığı sanılmaktadır. Ev yapımında geniş ölçüde ahşap malzemeler kullanılmıştır.

Antik çağda yapılan büyük forum yani meydanlar bütün Bizans devri boyunca oldukları gibi kalmamışlardır. Bunlar bozulmuş hatta bazılarının üzerine binalar inşa edilmiştir. Yalnız Ayasofya ile Büyük Saray arasında uzanan Augusteon Meydanı uzun süre önemini korumuştur.

Bin yıllık Bizans devri boyunca şehrin içinde irili ufaklı beş yüz kadar dini yapının mevcut olduğu çeşitli kaynaklardan bilinmektedir. Ancak bunların hepsi 1453'e kadar ayakta ve kullanılabilir durumda kalmamışlardır. Kilisesi günümüze kadar gelen en eski manastır şehrin güney batı köşesinde Yedikule'ye yakın bir yerde yükselen Studios Manastırı idi. Bizans'ın din, sanat ve politika hayatında büyük bir rolü olan bu manastır 454-463'de kurulmuştur. Sarnıcı ve Helenistik üslupta Ioannes Prodromos adına bir bazilika olan kilisesi İmrahor İlyas Bey Camii adıyla harap bir halde halen durmaktadır.

Orta Bizans devrinin ikinci safhası olan Komnenos'lar devrinde de şehrin bazı yüksek bölgelerinde büyük manastırlar inşa edilmiştir. Kiliseleri Yunan haçı planında olan bu manastırların en önemlisi Haliç'e hakim bir yerde XIII.yüzyılda Komnenos sülalesi tarafından kurulan Pantokrator İsa Manastırırır. Kilisesi birbirine bitişik üç yapıdan meydana gelmiş olup, burası bugün Zeyrek Kilise Camii olarak kullanılmaktadır.

Dördüncü Haçlı seferinin Bizans'a karşı dönmesi ve önce buraya dost olarak gelen Batılı şövalyelerin 1204'de Bizans İmparatorluğunu yıkarak başkenti ele geçirmeleri ve bir Latin Krallığı kurmaları ile Bizans İmparatorluğu dünya politikasında büyük devlet olarak sürdürdüğü yerini kaybetmiştir. Şehir içindeki bazı kilise ve manastırlar Katolik idaresine geçmiş ve şehir harap, bakımsız bir duruma gelmiştir. 1261'de İstanbul'u geri alan Bizanslılar, şehri ve yapılarını tekrar yapmaya gayret

göstermişler ve sanatta da bir canlanmanın olmasını sağlamışlardır. Bu arada yeni bir dünya ve din görüşü de belirmiş ve manastırlar daha dış aleme açık bir karakter almıştır. 1261’de Bizans İmparatoru olan VIII. Mikhael Palaiologos ile yakınları ve ondan sonraki imparatorlar harabe halinde buldukları kilise ve manastırları ihya etmeye girişmişlerdir.

XIV.yüzyılın ortaları politik bakımdan artık Bizans’ın sonudur. İmparatorluğun başkenti güçlü surların arkasında yaşamaya çalışmakta ve yiyecek ihtiyacını surların dışındaki Trakya’daki topraklarından karşılamaktaydı. Fakat şehrin nüfusu günden güne azalmakta ve ticaretin zengin İtalyan şehirlerinin eline geçmesi ile şehrin ekonomisi oldukça zayıflamaktaydı.

Türkler 1071’de Anadolu’ya girmişler ve İstanbul’un yakınlarına kadar yaklaşmışlardı. Bizans’ın kesin çöküşünden yaklaşık bir yüzyıl önce Türkler Üsküdar’da bulunmaktaydı. Türkler Boğaz geçişini kontrol altına almak için XIV.yüzyıl sonlarında Anadolu Hisarı’nı yapmışlardır. Fatih II. Mehmet 1452’de bunun karşısında dört ay gibi kısa bir süre içinde Rumeli Hisarını inşa ettirmiştir. Bizans’ın kesin sonu olan 1453’de ise Türk kuvvetleri şehri kara tarafından kuşatıp, tarih boyunca hiçbir kuvvetin sürekli olarak gerçekleştiremediği büyük hücumu bu taraftan yaparken, kadirgalarını Galata’nın arka tarafından aşırarak Haliç’e indirmiştir. Şehir 29 Mayıs 1453’de Türklerin eline geçtiğinde hemen hemen boşalmış ve bir harabe görünümünü almış olan bir Ortaçağ şehri idi ve bu şehir için bu fetihle beraber yeni bir çağ açılıyordu.

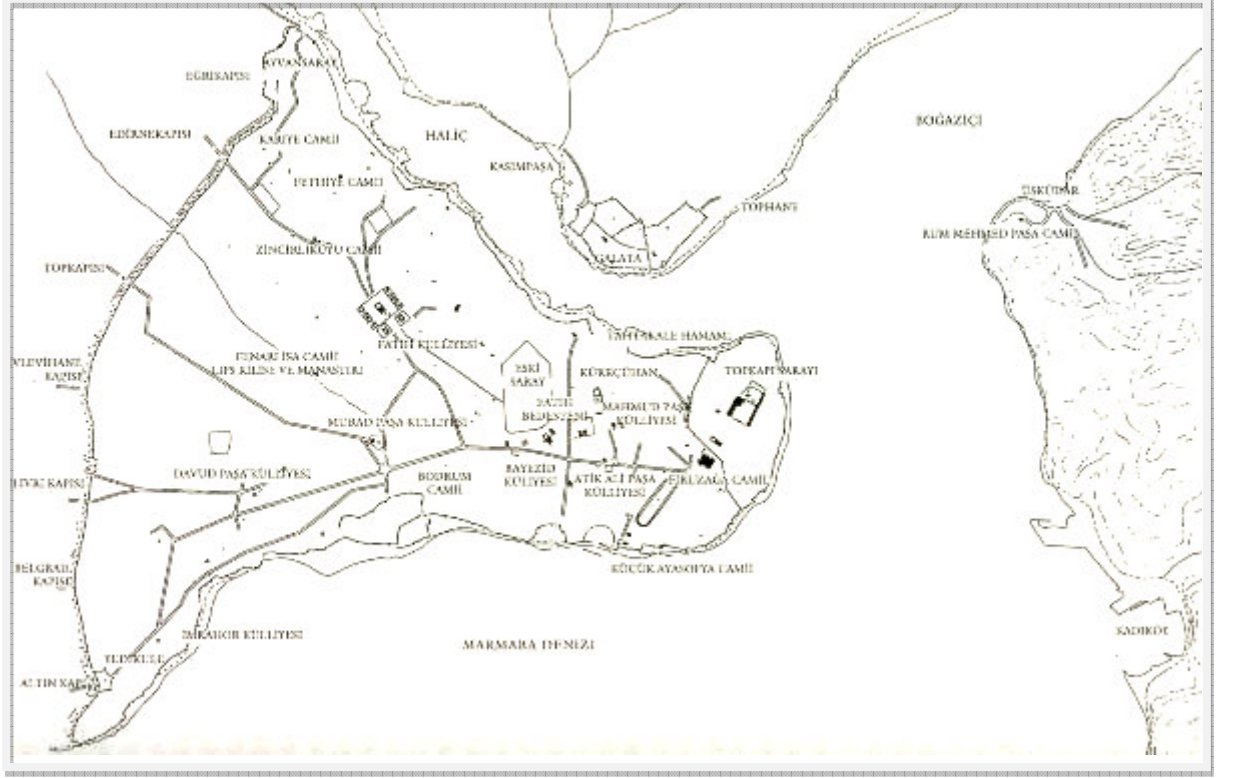
5.4.1.3.4. Osmanlı Dönemi

Türklerin İstanbul’u alması ile bu tarihi şehre yeni bir düzen, yeni bir sanat ve yeni bir yaşama anlayışı da girmiş olmaktadır. Fetihden sonra usulden olduğu gibi İstanbul’un en büyük kilisesi Ayasofya Fatih Sultan Mehmet Vakfı olarak camiye çevrilmiş ayrıca bazı büyük manastırlar da ilk ihtiyaçları karşılamak üzere barınak olarak kullanılmıştır. Fatih II. Mehmet şehrin canlanması için çeşitli yerlerden halklar getirip İstanbul’a yerleştirmiş ve yeni bir anlayışa göre de imar faaliyetlerine başlanmıştır.

İstanbul'un fethi ile şehirdeki en önemli değişiklik ilk İmparatorların mezarlarının bulunduğu Havariler Kilisesinin harabesinin ortadan kaldırılarak, burada şehre vurulan ilk Türk damgasını teşkil eden Fatih Külliyesinin 1463-1470 yılları arasında yapılması olmuştur.

Fatih surları tamir ettirerek Altınkapı'nın iç tarafına eklenen burçlu bir duvarla burayı bir iç kale (Yedikule Hisarı) biçimine sokmuştur. Ayrıca Bizanslılardan tamamen iki değişik yerde saray komplekslerinin inşaatına başlanmıştır. Bunlardan ilki şehrin ortasında eski Theodosius Forumunun kenarında kurulan Eski Saray (Saray-ı Atik)dır.. Pek çabuk gözden düşen ve yerine XIX.yüzyılda Seraskerlik binası yapılan bu saraydan bugüne hiçbir iz kalmamıştır. İkinci saray için ise, şehrin böyle bir yerleşmeye en uygun yeri seçilerek, Yarımada'nın ucu, Sur-u Sultani denilen bir duvarla bölünmek suretiyle ayrılmış, Yeni Saray (Saray-ı Cedid) adı verilen kompleksin temeli burada atılmıştır.

İstanbul'un Türkleşmesi için yapılan çalışmalar arasında vakıf sisteminin payı büyüktür. Şehrin çeşitli yerlerinde vezirlerin adlarına inşa edilen camiler, bunların yanlarında veya başka yerde kurulan medreseler ve sıbyan mektepleri, zengin tüccarların yaptırdıkları mahalle mescitleri şehrin görünümünü hızla değiştirmiştir. Şehrin Bizans devrinden arta kalan sokak sistemi pek değişmeden kalmıştır. Arazinin engebeli oluşundan dolayı bazı duvarların yardımıyla elde edilen teraslar aynen bırakılmış ve Türk devri boyunca bunlara yenileri de katılmıştır. Bilhassa büyük konaklar bu terasların üzerinde kurulmuştur.

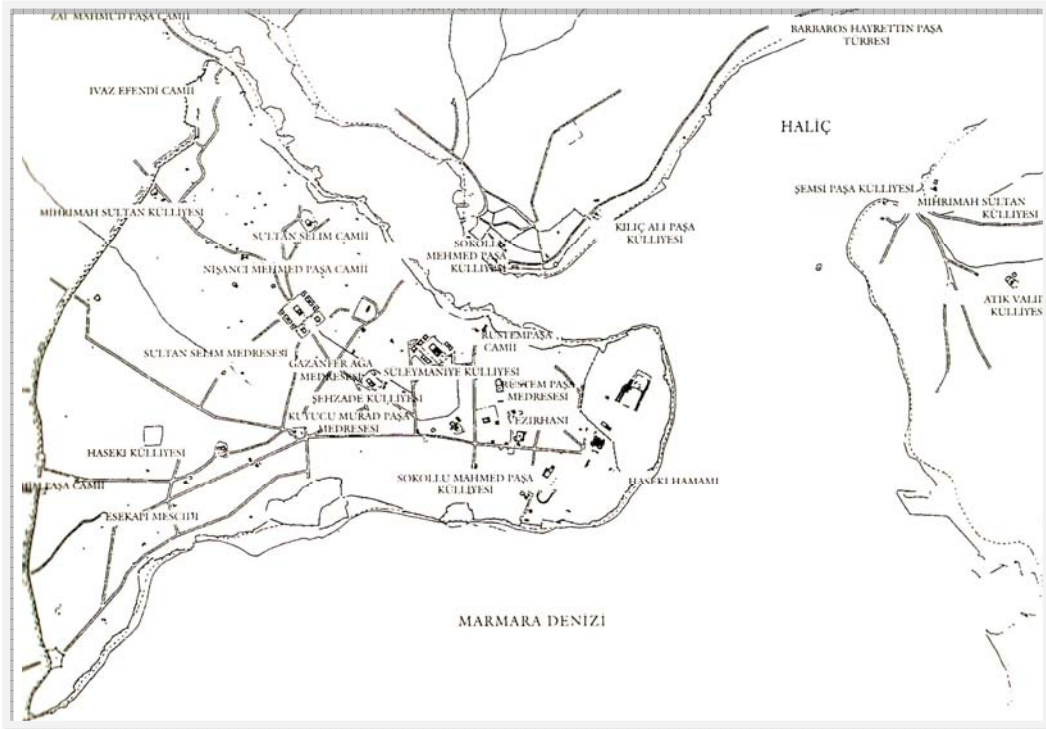
Şekil 5.4. Fetih Sonrası Yarımada Planı (1453 – 1520) (Kuban, 1996)

Türk hayatının vazgeçilmez unsurlarından biri olan ve kurulan vakıflara gelir sağlayan hamamlar yapıldığı gibi, yakın doğunun en büyük ticaret merkezlerinden biri olan İstanbul'da sanat ve ticaret erbabının barınmaları için çarşılar, hanlar ile 15 büyük ve 8 küçük kubbeli büyük bir Bedesten yapılmıştır. Değerli malların satıldığı, esnaf ve ticaret loncalarının evraklarının saklandığı, adeta bir iç kale gibi olan bu bedesten bütün ticaret bölgesinin merkezini teşkil etmiştir. Kısa bir süre içinde bedestenin etrafındaki sokaklar çeşitli ticaret ve sanat kollarının işlettikleri dükkânlar ile dolmuş ve bugünkü Kapalıçarşı oluşmuştur.

Vakıf binalarının artması özellikle II.Beyazıt (1481-1512) döneminde olmuştur. Bu tarihlerde şehrin her tarafında irili ufaklı cami, mescit ve medreseler yapılmıştır. Fakat 1509 yılında olan büyük bir deprem şehrin yapı karakterinde çok büyük değişikliğe sebebiyet vermiştir. 45 gün süren bu depremde surlarda, sarayda, Fatih Camii'nde ve bu dönemde yapılan yeni Beyazıt Camii'nde, Arcadius sütununda ve daha birçok binada büyük hasarlar olmuş ve binlerce insan hayatını kaybetmiştir. Zararların birkaç ay gibi kısa bir sürede giderilmesine rağmen, halk kâgir binalardan korktuğu için yeniden ahşap malzeme ile konut üretimine gidilmiştir. Ancak İstanbul'un rutubetli iklimi bir taraftan bu yapıları çabuk harap ederken, şehrin

topografik yapısı ve rüzgârları şehirde çıkan yangınların büyümesine ve çok geniş alanlara yayılarak yok etmesine neden olmuştur.

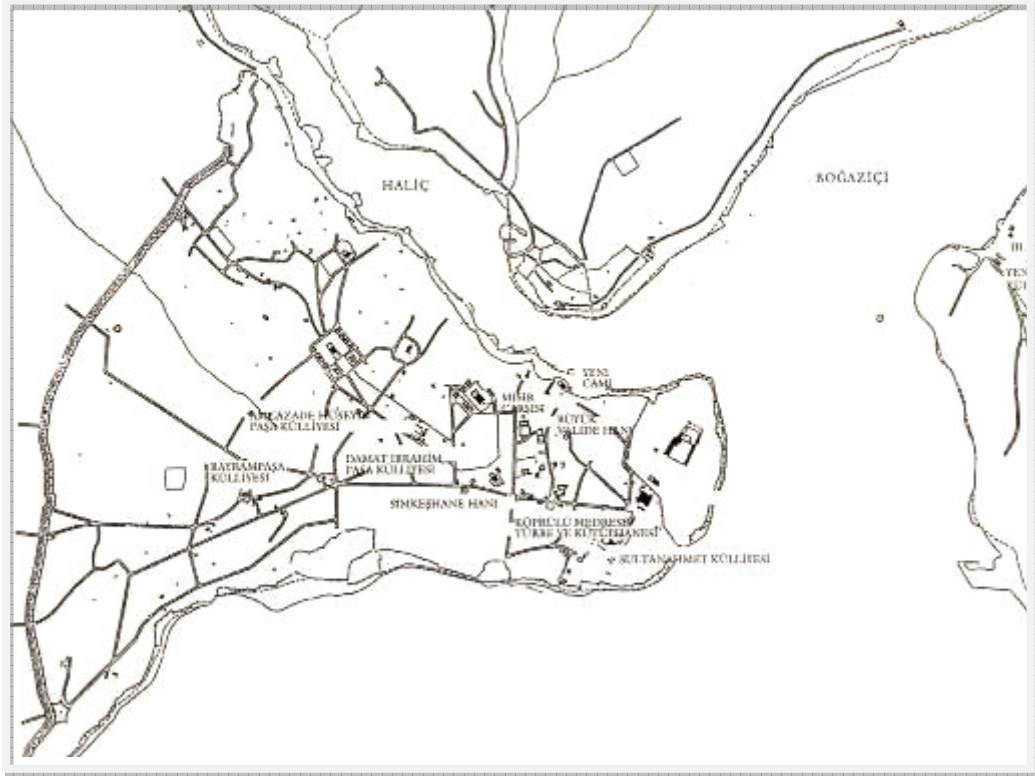
Büyük Türk ustası Mimar Sinan'ın Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) adına yaptığı Süleymaniye Camii ve Külliyesi ile İmparatorluk yeni bir sosyal ve kültür tesisi, şehir silueti için muhteşem bir anıt kazanmıştır. 1550-1557 yılları arasında yapılan cami, medreseler, sıbyan mektebi, hamam, tabhane, dariüşşifa, türbe ve aşhane-imaret ile terasının altındaki kervansaray ile arastadan meydana gelen bu sosyal site Osmanlı başkenti için büyük önem taşımaktadır. XVI. ve XVII.yüzyıllarda şehrin çeşitli yerlerinde, Sultan I.Ahmet Camii (1609-1617) ve Külliyesi, Yeni Valide Camii(1597 ve 1661-1663) gibi büyük eserler, irili ufaklı pek çok cami ve mescit yükselmiş ve bu arada büyük çarşı dışında yerlerde daha ufak bazı çarşılar da doğmuştur. Böylece her semt en azından büyük bir cami etrafında toplanmış, her mahallede bir mescit yükselmiş ve bu arada büyük çarşı dışındaki yerlerde daha ufak bazı çarşılar da doğmuştur.

Şekil 5.5. 1520 – 1603 Arası Yarımadada Planı (KUBAN, 1996)

Osmanlı İmparatorluğu kadar bütün Yakın Doğu'nun en büyük ticaret merkezlerinden biri olan İstanbul'da, ticaretin merkezi konumundaki Kapalıçarşı zanaat ve ticaret bölgesini iskân bölgelerinden ayırmakla beraber şehrin başka yerlerinde de çarşılar bulunmaktaydı. Büyük vakıfları kuran hayır sahipleri hem eserlerinin gelecekteki bakımları için gelir sağlamak, hem de eserlerinin etrafında bir canlılık yaratarak cemaat toplamak için iki veya tek dizi kemerli dükkândan meydana gelen arastalar yapıyorlardı. Fatih Camii yakınında Saraçlar Çarşısı, Süleymaniye'de Tiryaki Çarşısı, Sultanahmet Camii'nin deniz tarafında Sipahiler Çarşısı, Yeni Valide Camii'nin baharatçılar pazarı olan Mısır Çarşısı bu çarşıların başlıca örneklerindedir.

Bu çarşılarla ek olarak şehrin belirli bölgelerinde tüccar ve zanaatkâr hanları olmak üzere pek çok han yapılmıştır. Daha Fatih devrinde başlayan bu tür yapılar XVIII.yüzyıl ortalarına III. Mustafa devrine kadar sürmüştür. Şehir içi hanlarının sonuncusu Laleli Camii'nin külliyesinin bir parçası olarak yapılmıştır. Böyle hanların en yoğun olarak toplandıkları bölge ise Eminönü ile Unkapanı arası olmuştur. Bu bölgede Mimar Sinan'ın eseri Rüstem Paşa Hanı gibi büyük ve önemli yapılar da yer almıştır.

Şekil 5.6. 1603 – 1730 Arası Yarımadaya Planı (Kuban, 1996)

Osmanlı dönemindeki bazı fermanlardan öğrenildiğine göre şehrin belediye nizamları oldukça sıkı tutulmaktaydı. XVI.yüzyıl sonlarına ait belgelerde yaya kaldırımlarının bozulmaması, sokaklara pis su akıtılmaması ve yaşlılara zahmet verdiği için yokuşlarda merdivenli yol yapılmaması emredilmişti. 1699 tarihli bir fermanda dükkân sahipleri önlerindeki kaldırımların bakımından sorumlu tutulmakta; 1572’de surlara bitişik ev yapımı yasaklanmış, arada 3m. mesafe bırakılması uygun bulunmuştur. Yangınların artması yüzünden de evlerde şahnişin yapımı şartlara bağlandıktan sonra yasaklanmış, saçaklar azaltılmış, yangına karşı her evin merdiven ve su dolu fıçı bulundurması şart koşulmuştur. 1695 ve 1702 tarihlerinde evlerin taş ve tuğladan yapılması istenmiş, hatta bunun için gerekli malzemenin sağlanması hususunda kolaylıklar gösterilmiş ise de yine de ahşap malzemedен vazgeçilmediği için 1918’lere kadar İstanbul yangınları sürmüştür. Ayrıca binaların yüksekliklerine de kısıtlamalar getirilmiştir.

19.YY. başlarında eski kent surlarla çevrili olmaya devam ediyordu. Surların Marmara’ya ulaştığı nokta henüz külahlarını koruyan, Yedikule burçlarının meydana getirdiği pitoresk kompozisyonla belirmektedir. Sarayburnu’na kadar devam eden surların önünde herhangi bir yerleşme yoktu. Topkapı Sarayı sahile kadar setler ve kasırlarla inmekte, Sarayburnu’nda büyük sahil sarayı ile yukarı platodaki harem arasında büyük bahçeler bulunmaktaydı. Şehrin Marmara’dan görünen silüetine bugün de hakim olan büyük camilerin arasını boyutsuz ve homojen bir doku olarak mahalleler doldurmaktaydı. Eminönü’nden itibaren Haliç Sahilinde kâgir yapılarla dolu bir sahil hattı ve onun arkasında Hanlar Bölgesi gelmekteydi.

Şekil 5.7. 1730 – 1789 Arası Yarımada Planı (KUBAN, 1996)

Bu dönemde çıkan büyük yangınlar ve binalar arasındaki dar sokak sistemi varolan sorunları arttırmış, mevcut sistemlerin gereksinimleri karşılayamaması; döneme özgü batılılaşma dönemi nedeni ile çözümlerin batıda aranmasına sebep olmuştur. Bu dönemde çıkarılan yeni yasalar ve oluşturulan kurumlarla bu sorunlar giderilmeye çalışılmıştır.

Mekânsal gelişimde; sarayların, köşklerin ve askeri binaların XIX.yüzyılda yer seçimlerinden, kentin kuzeye doğru bir gelişim içinde olduğu görülmektedir. Önceki dönemlerde farklı yerleşim yapılarına sahip alanlar arasında, ulaşım sistemindeki yenilikler, iç göçler ve nüfus artışına bağlı büyümeler ile kentte bir bütünleşme görülmektedir.

Bu dönemde, Padişahların Yarımada içinden çıkarak, Boğaziçi'nde yaptırılan Yıldız, İhlamur Kasırları, Beylerbeyi ve Dolmabahçe Saraylarında oturmayı ve yabancı elçileri burada ağırlamayı tercih ettikleri görülmektedir.

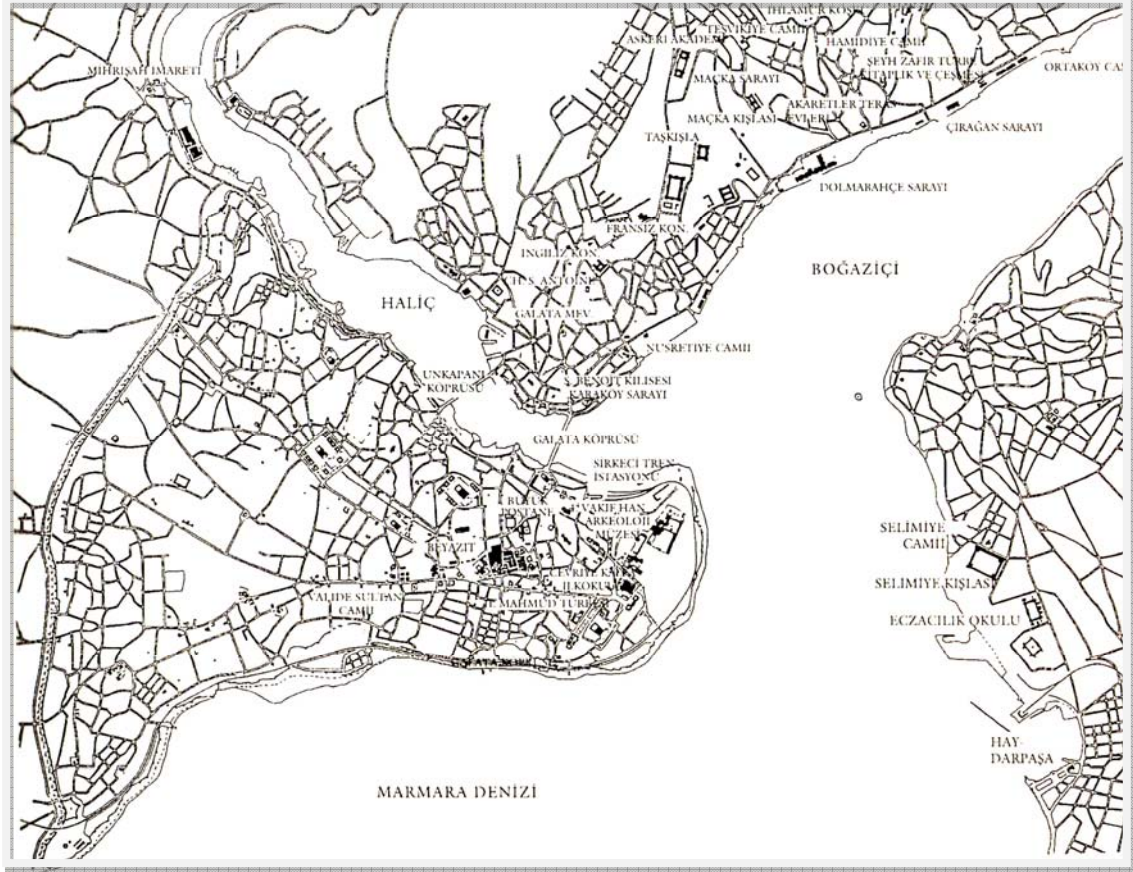
Beyoğlu yakası; yabancıların ve gayrimüslim azınlıklar ile Levantenlerin yaşadığı ve ticaretlerini sürdürdüğü bir bölge olarak gelişimini sürdürmüş ve bu alanlarda kâgir apartman olgusu ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle Tarihi Yarımada'da Fener ve

Balat bölgelerinde yaşayan zengin azınlıkların bu bölgeye taşınmaları izlemiştir. Ulaşım olanaklarına bağlı olarak demiryolu boyunca ve Boğaz boyunca vapur iskeleleri etrafında sayfiye ağırlıklı başlayıp, yıl boyu oturlan yeni iskân bölgeleri oluşmaya başlamış ve kentin uzantısı halini almıştır.

Bu dönemde; İstanbul'un diğer şehirler ve diğer ülkelerle ilişkileri çoğunlukla denizyolu ve demiryolu ile sağlanmaktaydı. Tanzimat dönemi ile getirilmeye çalışılan batılılaşma hareketleri sonucunda, Tanzimat Fermanı ile azınlıklara verilen imtiyaz ve ayrıcalıklara paralel olarak; yeni limanlar, istasyon, banka, antrepo, otel, posta idaresi, finans kurumları, yazıhane türü fonksiyonlar için yapılara ve bürokratik örgütlenme için yeni devlet dairelerine ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda 1895'de Galata, 1902'de Sirkeci ve 1904'de Haydarpaşa limanları yapılmıştır.

XIX. yüzyılda Tarihi Yarımada ticari faaliyetleri açısından önemini korumuştur. Perakende ticaretle uğraşan esnaf ve zanaatkârlar, eski ticaret merkezinde ve daha çok Bahçekapı, Tahtakale, Unkapanı tarafında yoğunlaşmışlar, kuyumcular Büyükçarşı'ya, saat tamircileri ve aşçılar Beyazıt'a yerleşmişlerdir.

Bu dönemde kentin fiziksel yapısında önemli diğer bir olay büyük yangınlardır. 19.YY. boyunca çıkan yangınlar, kentin ahşap mimarisini yok etmeye başlamış ve bu yapılar zaman içinde yerlerini kâgir binalara bırakmıştır. Zamanla çıkan yangınlar yol dokusunu da değiştirmiş; Aksaray, Kumkapı, Unkapanı, Fener, Balat, Samatya semtlerindeki geleneksel yol dokusu yerini, batı özentisi ile yapılan dik kavşaklı ızgara yol sistemine bırakmış, yeşil alanlar azalmış, konut alanları artan yerleşme yoğunluğu ile küçük parçalara ayrılmıştır. Sultanahmet ve Beyazıt çevresinde yeni öğretim kurumları, yeni yönetim binaları ve meydanlar ortaya çıkmıştır.

Şekil 5.8. 1789 – 1839 Arası Yarımada Planı (Kuban, 1996)

5.4.1.3.5. *Cumhuriyet Dönemi*

1913'te İstanbul'un nüfusu 1 milyon 213 bin iken, Ankara'nın başkent olması ve yönetim birimlerinin Ankara'ya taşınması sebebiyle 1923'den sonra İstanbul'un nüfusu 690.000'e düşmüştür. Tarihi Yarımada'daki yönetim fonksiyonları azalmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında; Fatih ve Eminönü İlçeleri beraber İstanbul'un Merkez İlçesini meydana getirirken, 1928 yılında Fatih ve Eminönü olarak ikiye ayrılmışlardır.

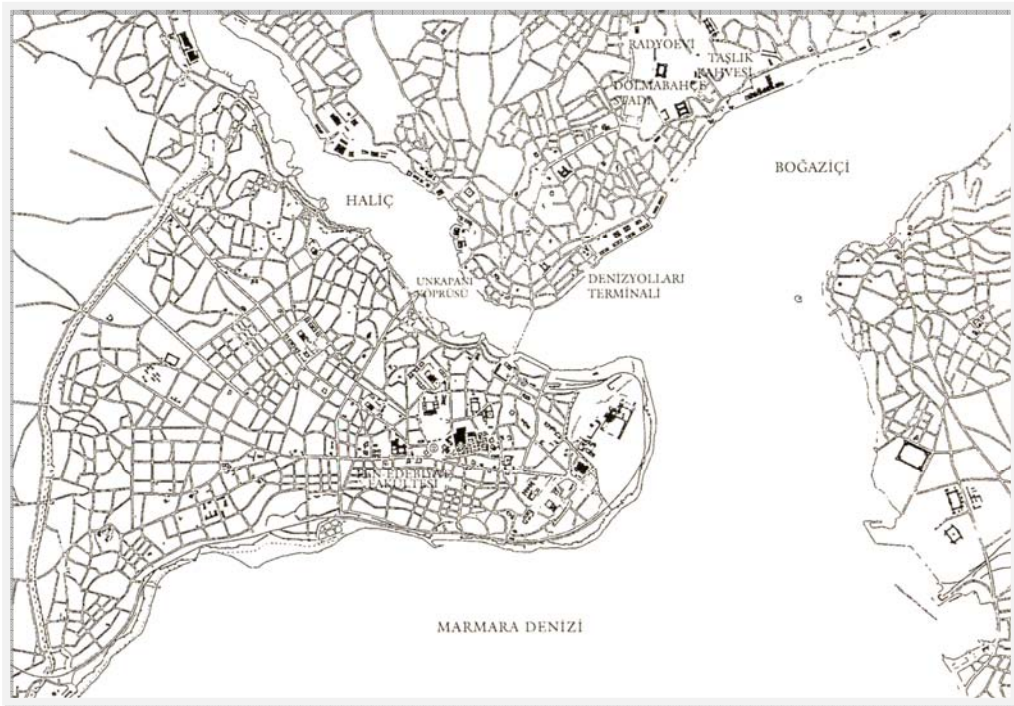
İstanbul'un bugünkü görünümüne, yapısına ve yaşamına, yapılan planların olumlu ya da olumsuz etkileri olmuştur. Bugünkü kentle, yaşanan mekân ve olguların bir kesimini, bu planların oluşturduğu görülmektedir.

Cumhuriyet Döneminin ilk planlama çalışmaları 1933 yılında Elgötz planıyla başlamıştır. Bu planda önerilerin bazıları, eski İstanbul ve Beyoğlu'nun Halıç'e bakan yamaçlarının iş merkezi, İstiklal Caddesinin ticaret, Topkapı ve

Kurbağalıdere'nin ağır sanayi, Beyazıt'ın yönetim, Sultanahmet ve Taksim'in kültür bölgeleri olması; eski yolların genişletilmesinin yanı sıra, Marmara kıyı yolu, Haliç kıyılarında birer yol ile Karaköy-Eminönü, Unkapanı-Azapkapı, Eyüp-Sütlüce arasında birer köprü yapılması şeklindedir. Bu önerilerin uzun dönemde de olsa büyük ölçüde gerçekleştiği görülmektedir.

1936'da Prost, İstanbul'un yapısında önemli izler bırakan ve günümüzde hala geçerli bazı ilke ve uygulamaları gerçekleştiren Nazım Plan ve Uygulama Planlarını yapmıştır. Ancak Prost İstanbul'u genel bir gelişme perspektifi içinde değerlendirip, yönlendirecek bir plan hazırlayamamıştır. Örneğin nüfus büyüme sınırı planda 800.000 olarak öngörülmüştür. Ancak güzel bir kent yaratma ve koruma konularında önemli katkıları olmuştur. Hala geçerli olan ilkelerin bazıları şunlardır:

- Galata Köprüsü'nün Haliç içine doğru kaydırılarak yenilenmesi ve 2 ucunda düzenli alanlar yaratılması,
- Sarayburnu'nun depo ve yük garından arındırılarak temizlenmesi,
- Sultanahmet içerisinde arkeolojik ve turistik sahaların korunup geliştirilmesi,
- Tarihi Yarımada içinde silueti korumak amacıyla denizden 40m. yükseklikten geçen bir düzlem üzerinde 9.50 m.den daha yüksek yapılanmaya izin verilmemesi şartı getirilmiştir. Bu koşul günümüze kadar Tarihi Yarımada'nın silüetinin kısmen korunmasını sağlamıştır.

Şekil 5.9. 1923 – 1950 Arası Yarımada Planı (Kuban, 1996)

Bu kalıcı ilkelere karşın, Prost'un özellikle kentsel gelişme ve sanayi için arazi tahsisi gibi konularda önemli yanılgıları da olmuştur. Planda belirtilen "Çarşı tamamıyla modern bir şekle sokulacak, umumi teşekkülü aşağı yukarı aynen bırakılacaktır. Dış sınırları geniş yollarla çevrilecek ve geniş otomobil durak yerleri bırakılacaktır." notlarıyla Tarihi Yarımada'ya biçilen kimliğin yine bir kent merkezi olduğu anlaşılmaktadır.

1950'li yıllarda kentleşmenin hızlanması, büyük kentlere göçle yeni bir dönem başlamıştır. 1963'ten itibaren planlı kalkınma döneminde dengeli kentleşmeyi gerçekleştirmek için dengeli yatırımları sağlamak, plan ilkesi olarak kabul edilmiştir. 1970-80 döneminde MİA Eminönü'nde ve Aksaray'da Vatan ve Millet Caddeleri'nin üzerinde gelişmiştir. 1970'li yıllarda İstanbul'un geleneksel merkezinde tarihi doku içindeki dar sokakların, lastik taşıt trafiğinin getirdiği yüklü taşımaya elverişli olmaması, otopark yetersizliği yeni kurulan firmalar için önemli bir sorun olmuştur. Buna ek olarak kolay ve ucuz arazi bulabilme imkânı da MİA'nın alansal olarak yayılmasında oldukça etkili olmuştur. Geleneksel MİA'ya erişebilirliğin giderek azalması merkezden belli uzaklıktaki alışveriş merkezlerinin kullanılmaya başlanmasına neden olmuştur.

1963-83 döneminde Tarihi Yarımada da merkez gelişiminin sürmesi, konut alanlarına baskı yapması, imalathane ve toptan ticaret gibi birimlerin Tarihi Yarımada'da ağırlıklı olarak yer alması, Yarımada içindeki konut alanlarında yaşayanların, merkeze dönüşüm sıkıntılarında etkilenmeleri ve yeni prestij konut alanlarını tercih etmeleri ile birleşince, boşalan konut alanları iş bulmak için kente gelenlerin yerleşmek için tercih ettikleri bölgeler konumuna dönüşmüştür. Bu süreçte, Cankurtaran, Süleymaniye gibi konut alanları fonksiyonlarını sürdürmekle birlikte konut kullanıcısının profili değişmiş ve zamanla konut bölgeleri köhnemeye başlamıştır.

İki ilçenin de sur içi bölgesinde yer almalarından dolayı genişleme olanağı yoktur. Eminönü Bölgesinde özellikle Sirkeci Garı, Büyük Dördüncü Vakıf Han ve Büyük Postane gibi yapıların yapılmasıyla bölgenin karakteri değişmiştir. Fakat

Eminönü'nün 19.YY. fizyonomisi asıl Cumhuriyet'in onuncu yılından sonra değişmeye başlamıştır.

1955-1956 yılında; Unkapanı-Eminönü yolu açılırken Balık Pazarı yıktırılmış, bununla beraber Yemiş İskelesinden Unkapanı'na kadar olan eski doku bir ölçüde 1986'ya kadar korunmuştur.

1984-1989 yıllarında Haliç uygulamasında, Yemiş İskelesi ve çevresi tamamen ortadan kaldırılmış, Zindan Han, Ahi Çelebi Cami, Değirmen Hanı ve küçük bir sur parçası dışında bütün kıyı yeşil alana dönüştürülmüştür.

I.Dünya Savaşından önce ortogonal sistemde bir yol dokusuyla planlanan Fatih semtinde ahşap yapılar giderek küçük ölçekli iki-üç katlı apartman ve evlerle yer değiştirmiştir.

Saraçhane'den geçen Atatürk Bulvarı ve Fatih Medreselerinin temellerini ortaya çıkaran Edirnekapi'ya kadar uzanan büyük bulvar (Fevzipaşa Caddesi) açılana kadar, yangın yerleri dışında, Fatih'te eski sokak dokusunu koruyan mahalleler vardı. 1954-1960 yıllarında yapı yoğunluğu artmaya başlayınca, çok katlı betonarme apartmanlar giderek çoğalmış, eski semt sakinleri yeni nüfus hareketleri karşısında azınlıkta kalmış ve çoğu aile Fatih'i terk etmiştir. Böylece Fatih'in tarihi dokusu ve sivil mimarisinin hemen hemen hiç bir izi kalmadığı gibi, sosyal dokusu da değişime uğramıştır.

Günümüzde, Tarihi Yarımada toptan ticaret, perakende ticaret, kamu hizmetleri, bürolar, eğitim hizmetleri ve imalat fonksiyonunun yoğunluk kazandığı bir bölgedir. Yukarıda değinildiği gibi, mali ve finans yönetim birimlerinin yeni merkezlerinde yer alması ile bu fonksiyonun zaman içinde önemi azalmış bulunmaktadır. Bunların yanı sıra, sahip olduğu tarihi eserler ile arkeolojik kalıntılar ve doğal değerleri nedeniyle turizm merkezi niteliğindedir. Bu nedenle bu fonksiyonla ilgili, acenteler, otel, pansiyon gibi konaklama tesislerinin ve hizmet birimlerinin de özellikle Eminönü bölgesinde ağırlık kazandığı görülmektedir. Tarihi Yarımada, merkezi konumda bulunması, ulaşım kolaylıkları, tarihten gelen altyapı ve merkezi

fonksiyonların burada yoğunluk kazanmış olması nedeniyle, İstanbul metropolünde halen tartışılmayacak kadar önemli bir merkezdir.

Şekil 5.10. 1950 – 1960 Arası Yarımada Planı (Kuban, 1996)

5.4.1.4 Tarihi Yarımada Planlama Çalışmaları

İstanbul'un planlama süreci Moltke tarafından 1836 – 1837 yıllarında, üzerinde çeşitli imar kararlarının da bulunduğu bir haritanın yapılması ile başlamıştır.

Osmanlıların ilk imar mevzuatı 1848 tarihli Ebniye Nizamnamesi'dir. Bu nizamnamede kamulaştırma, yapılara ruhsat verme yöntemi, yol genişlikleri, yoldan cephe alacak yapıların yükseklikleri ve inşaatların kontrol edilmesine ilişkin kurallar belirlenmiştir.

1864'de Hoca paşa yangın yerinin düzenlenmesine ilişkin kurulan İslahat-ı Turuk Komisyonu'nun etkisi ile Ebniye Nizamnamesi'nin yerine 1864 tarihli Turuk Ebniye Nizamnamesi çıkarılmıştır.

Bu döneme gelinceye kadar İstanbul'un, Tarihi Yarımada'da idari, Galata'da ticari, Üsküdar'da imalathaneler ve Eyüp'te dini merkezlerle ihtisaslaşmış bir kent yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ancak dönemin Avrupa'sındaki uygulamalar taklit edilerek üretilen nizamnameler ve yabancılar tarafından yapılan yapılar ile kent tek merkezli yapıya dönüştürülmek istenmiştir. Bu yapılırken geleneksel işleyiş dikkate alınmayıp mekanik bir güzellik anlayışı ön plana çıkarılmış, böylece kentin kendine has işleyişleri sağlıklı bir hale getirilmiştir.

Sonuçta, Tarihi Yarımada için yapılan plan çalışmalarından ilki Von Molke tarafından 1837 de yapılan plandır. Bundan sonra Marie De Lavnay (1864), Carl Ch.Lörcher (1922-1928), Herman Elgötz (1933), Alfred Agache (1933), Jack H.Lambert (1933), Henri Prost (1936), Martin Wagner (1938), Piccinato (1960) ve 1960 sonrasında da Türk plancıları tarafından yapılmış plan çalışmaları mevcuttur.

Bu plan çalışmalarından Tarihi Yarımada üzerinde en fazla etkisi olanlar, plan kararları açısından değerlendirilmiştir.

Elgötz Planı – 1933

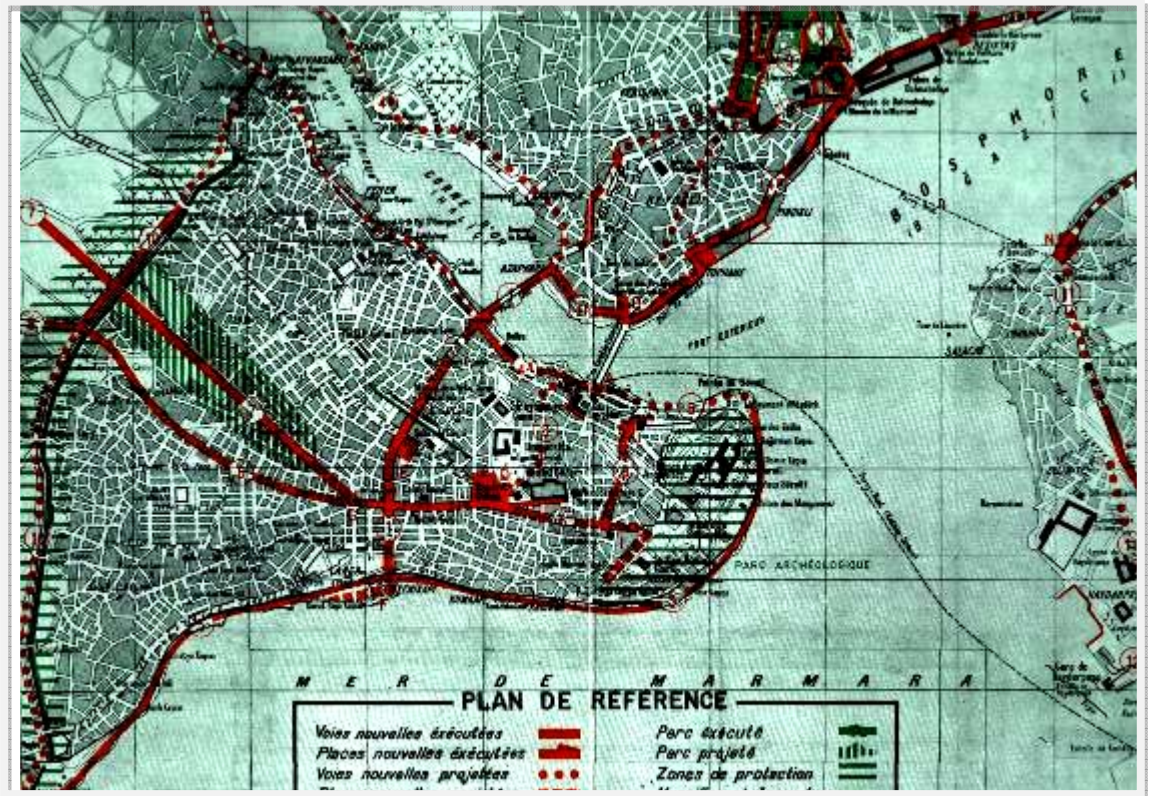
Cumhuriyet döneminin ilk plan çalışmaları 1933 yılında Elgötz Planı ile başlamıştır. Bu plandaki önerilerden bazıları; Eski İstanbul ve Beyoğlu'nun Haliç'e bakan yamaçlarının ticaret; Topkapı'nın ağır sanayi; Beyazıt'ın yönetim; Sultanahmet'in kültür bölgesi olması; eski yolların genişletilmesinin yanı sıra, Marmara kıyı yolu, Haliç Kıyılarında birer yol ile Karaköy-Eminönü, Unkapanı-Azapkapı, Eyüp-Sütlüce arasında birer köprü yapılması şeklindedir. İstanbul için yapılan bu plandaki önerilerden bazılarının gerçekleştiği görülmektedir.

Prost Planı – 1936

1936 yılında Prost; İstanbul'un yapılaşmasında önemli izler bırakan ve günümüzde hala geçerli bazı ilke ve uygulamaları gerçekleştiren Nazım Plan ve Uygulama Planlarını yapmıştır. Prost, İstanbul'u genel bir gelişme perspektifi içinde değerlendirmemiş ve geleceği yönlendiren bir plan hazırlayamamıştır.

Ancak bu planla birlikte güzel bir kent yaratma ve koruma konusunda önemli kararlar alınmıştır. Planda hala geçerli olan bazı ilkeler; “Galata Köprüsü’nün Haliç içine doğru kaydırılarak yenilenmesi ve iki ucundan başlayarak düzenli alanlar yaratılması, Sarayburnu’nun depo ve kargo taşımacılığı fonksiyonlarından arındırılarak korunması, Sultanahmet bölgesindeki arkeolojik ve turistik alanların korunarak geliştirilmesi, Tarihi Yarımada içinde silueti korumak amacıyla + 40 rakım üzerinde 9.50 m.den daha yüksek yapılanmaya izin verilmemesi”dir. Bu koşullar sınırlı da olsa günümüze kadar Tarihi Yarımada’nın silüetinin korunmasına katkıda bulunmuştur.

Bu kalıcı ve korumacı ilkelere karşın, Prost’un özellikle kentsel gelişme ve sanayi için arazi seçimi gibi konularda önemli yanılgıları da bulunmaktadır. Planında belirttiği “Kapalıçarşı tamamen modern bir şekle sokulacak, umumi teşekkülü aşağı yukarı, aynen bırakılacaktır. Dış sınırları geniş yollarla çevrilecek ve geniş otomobil durak yerleri bırakılacaktır” notu ile Tarihi Yarımada’ya verdiği kimliğin bir kent merkezi (MİA) olduğu görülmektedir.

Şekil 5.11. Prost Planı (1936) (Atatürk Kitaplığı)

1936 – 1937 senelerinde özellikle şu konularda araştırmalar yapılarak nazım planının temeli olan program oluşturulmuştur:

- Demiryolu ve denizyolu ile ulaşım,
- arşı teşekkülü,
- Küçük sanayi, küçük sanatlar ve yayılma biçimleri,
- Genel olarak sanayi ve ticaretin yayılışı,
- Modern binaların meydana geliş biçimleri ve sıhhi nizamlar,
- İstanbul topluluğunu meydana getiren bütün mahallelerin gelişimleri,
- Arkeolojik araştırmaların mevcut hali.

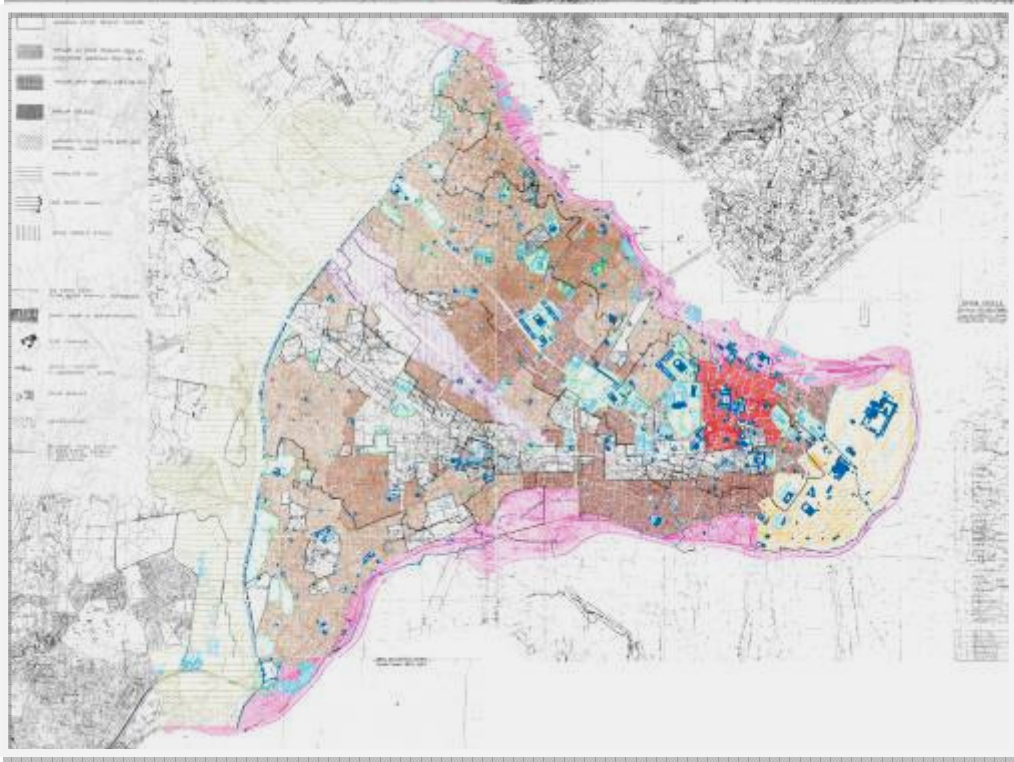
Sarayburnu limanı, Galata Köprüsü, Atatürk Köprüsü, Sirkeci istasyonu, Atatürk Bulvarı, Kapalıçarşı, niversite, sanayi alanları sit alanları, meydanlar, genel binalar ve ulaşım konuları üzerine kararlar geliştirmektedir.

1964 Tasdik Tarihli 1/5000 lekli Sur İçi Nazım İmar Planı

Bu planda, Tarihi Yarımada'nın içinde bulunduğu ve daha önceden tasdikli bulunan mevzii imar planlarının birleştirilerek tek bir plan altında uygulanması ve konut alanlarının teşekkülünün belirtilmesi amaçlanmıştır. Planda konut alanları eski dokusunu muhafaza eden az yoğunluklu konut alanları ve yüksek yoğunlukta gelişen konut alanları olarak ikiye ayrılmıştır.

Haliç ve Marmara Sahil şeridi protokol alanı olarak düzenlenmiştir. Vatan ve Millet Caddelerinin etrafı gelişme alanları olarak gösterilmiştir. Planda ulaşım açısından yeni bir öneri bulunmamaktadır. Mevcut doku korunarak, ulaşım ışınsal olarak Vatan ve Millet Caddeleri üzerinden sağlanmıştır. Planda eski eserler için fonksiyonel kullanıma yönelik bir öneri getirilmemiş, ancak eserlerin aynen korunacağı belirtilmiştir. Bu plan bir bölgeleme planı olup ilerideki çalışmalara ışık tutmak amacıyla hazırlanmıştır. Tarihi Yarımada'da yapılan bölgeleme çalışması sonucunda ortaya çıkan bölgeler şu şekilde belirtilmiştir:

- Yapıları Az Yoğun Olan ve Karakterini Muhafaza Eden İskân Bölgeleri
- Yapıları Yoğun Teşekkül Eden İskân Bölgeleri
- Hanlar Bölgesi
- Marmara ve Haliç Sahil Şeritleri
- Arkeolojik Saha
- Vatan Caddesi Etrafı
- Eski Eserler ve Çevresi
- Bilumum Yeşil Sahalar
- Sur Tecrit Sahası

Şekil 5.12. Sur İçi Nazım İmar Planı (1964) (Harita Müdürlüğü Plan Arşivi)

2.11.1990 Tasdik Tarihli Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı

Planın Amacı; “Tarihi Yarımada'nın eşsiz tarihi, kültürel ve doğal değerlerinin korunması ve yaşayan bir kentsel alan olarak, gelecekteki gelişmesinin, tarihi ve kültürel yönden var olan potansiyelini olumsuz yönde etkilemeyecek biçimde düzenlenerek, bu eşsiz yerin, İstanbul, Türkiye hatta dünya insanının yararına sunulması olarak benimsenmiştir.”

Plan, bu amacı genel olarak ortaya koyarken sorunun yalnızca “koruma” olmadığını, Yarımada'nın yaşayan bir şehir olarak da ele alınması gerektiğini ve buna göre düzenlenmesini savunmaktadır.

Mekânı “koruma-geliştirme-yaşatma” çerçevesi içinde ele almaktadır. “Amaç ve koruma-geliştirme sürekliliğine ilişkin görüş çerçevesinde, Tarihi Yarımada için, içinde yer aldığı geniş çevre de gözetilerek, kentsel fonksiyonlar, ulaşım, görsel yapı-mekân düzenine ilişkin olarak bir dizi hedef saptanmıştır.”

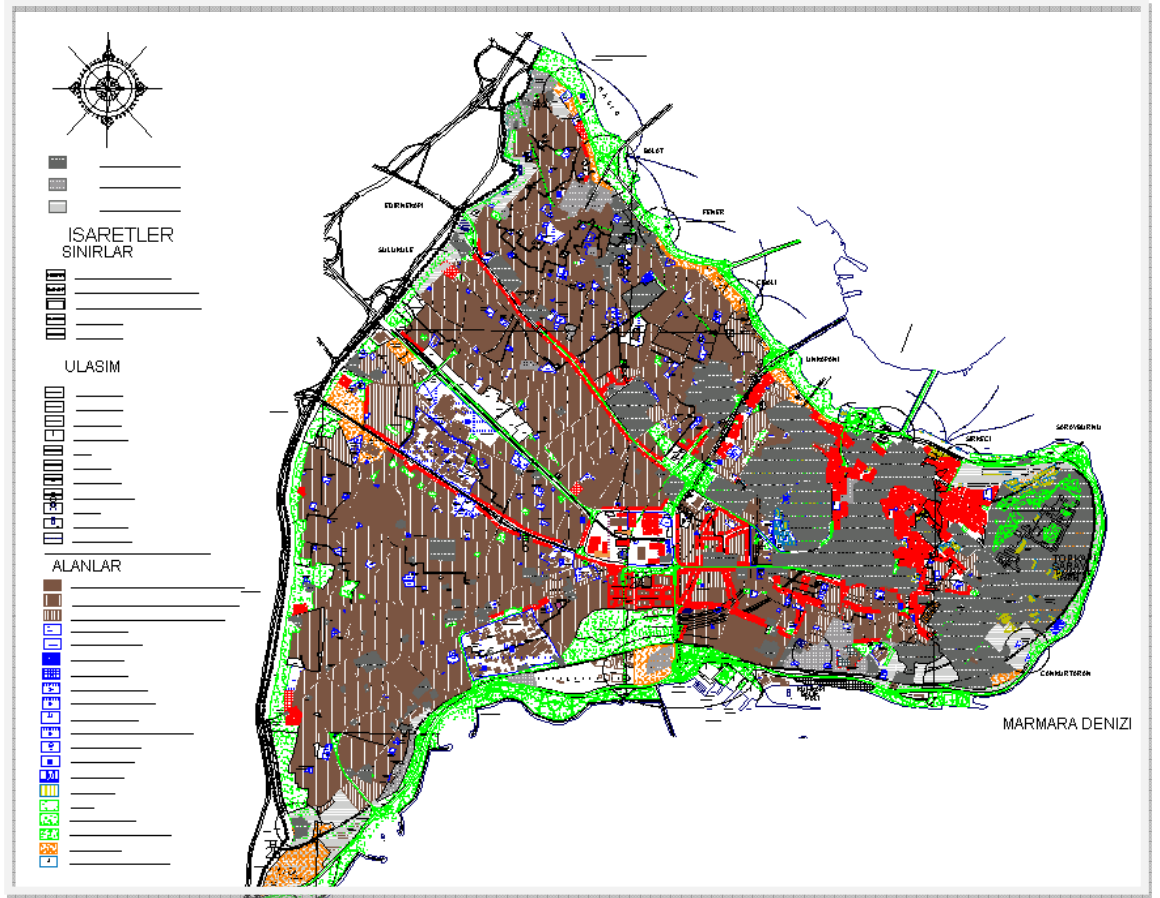
Buna göre Tarihi Yarımada bir merkezi iş alanı (MİA) olmaktan kurtarılarak, belirli bir yerleşik nüfus ile bütünleşen bir tarih, kültür, turizm, ticaret ve rekreasyon alanı olarak gelişmesi planlanmıştır.

Belirlenen bu hedefler çerçevesinde oluşturulmuş olan plan kararları şunlardır:

- Tarihi eserler ve sit kapsamına giren tüm yapı, sokak ve dokuların geniş çevreleri ile birlikte korunarak ve iyileştirilerek kültür, konaklama ve özgün konut yerleşme alanları olarak yaşatılması.
- Tarihi Yarımada'nın yapı ve potansiyeli ile uyumlu olmayan (İmalat, Depolama gibi) fonksiyonlardan arındırılarak tarihi kesimlerinde (Hanlar Bölgesi, Haliç) kültür, turizm, rekreasyon ve ilgili ticaret kullanışlarının ağırlık kazanacağı canlı kent merkezleri ve odakların oluşturulması; Aksaray'da var olan merkez potansiyelinin, kültür fonksiyonları ile bütünleştirilerek geliştirilmesi.
- Fatih ve Eminönü kesimlerindeki mevcut konut stokunun yerleşik nüfusu arttırmaksızın korunarak, yerleşik nüfus için gerekli donatım ve altyapı sağlanmış sağlıklı yaşam çevrelerinin oluşturulması.
- Haliç ve Marmara kıyılarının kültür, turizm, rekreasyon potansiyelinin değerlendirilmesi ve Tarihi Yarımada'da su-kıyı ilişkisinin güçlendirilmesi.
- Surların ve çevrelerinin, öncelikle yerleşik nüfusun spor ve yeşil alan gereksinimleri gözetilmek üzere kültür, turizm ve rekreasyon potansiyelinin değerlendirilmesi.

- Tarihi Yarımada'nın silüetinin korunması ve genel mekânın iyileştirilmesi, tarihi eserlerin etrafının açılarak değil doku karakteri ile bütünleştirilerek düzenlenmesi gibi fiziksel mekâna yönelik kararlar olduğu gibi, mevcut nüfus yığılmasını azaltacak düzenlemelerin yapılması ve koruma-geliştirme-yaşatma zincirinin oluşturulmasına yönelik mekânsal olmayan kararlar da bulunmaktadır
- Plan kararları ile sit etkileşimi çerçevesinde, plan içinde koruma alanları belirlenmiştir. Bunlar koruma öncelikli yapıların önemi ve yoğunluklarına bağlı olarak;
 - 1.derece koruma bölgeleri.
 - 2.derece koruma bölgeleri.
 - 3.derece koruma bölgeleri.

olarak belirlenmiştir. Bu alanların her birine farklı kullanım ve yapılanma koşulları getirilmiştir. Buna bağlı olarak özel proje alanları belirlenmiştir

Şekil 5.13. Tarihi Yarımada Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı (1990) (Harita Müdürlüğü Plan Arşivi)

5.4.1.5 Alanın Mevcut Koruma Statüsü

UNESCO'nun 17 Ekim – 21 Kasım 1972 tarihinde Paris'te gerçekleştirilen 16. Genel Konferansı "Bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip doğal ve kültürel sitleri dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli iş birliğini sağlamak" amacı ile toplanmıştır. Belirlenen amaç doğrultusunda uluslar arası bir sözleşme yapılmasına karar verilmiş ve 16 Kasım 1972'de "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme" kabul edilmiştir. Günümüzde UNESCO Dünya Mirası Listesinde 138 ülkeden 644 kültürel, 162 doğal ve 24 karma alan bulunmaktadır.

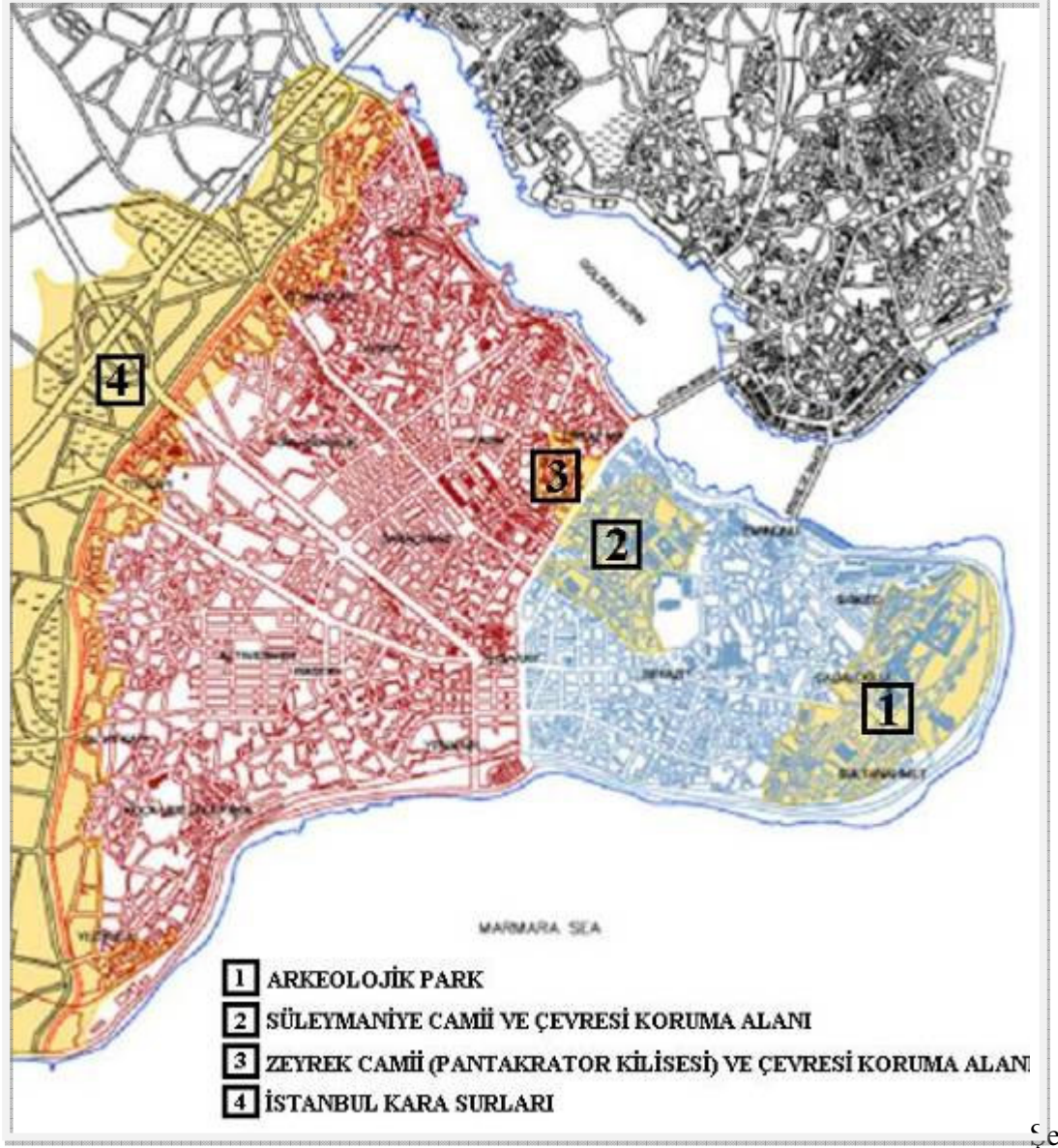
Türkiye'den Tarihi Yarımada, Kapadokya, Pamukkale ve Divriği Ulu Cami bu listede yer almaktadır. Tarihi Yarımada 4 farklı bölge ile 1985 yılında UNESCO Dünya Miras Listesine girmiştir. Bu bölgeler:

- Sultanahmet Arkeolojik Park (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı ve Kentsel Arkeolojik Sit Alanı tamamı)
- Süleymaniye Camii ve Çevresi Koruma Alanı,
- Zeyrek Kilise Camii (Pantokrator) ve Çevresi Koruma Alanı,
- İstanbul Kara Surları,

Bir ülke Dünya Mirası Antlaşmasını imzalayarak, Kültürel ve doğal mirasını koruyacağını taahhüt edip üye ülke olmaktadır. Üye ülke, uluslararası değer olarak düşündüğü alanların listesini ve bu alanların nasıl korunduğunu detaylı bir rapor ve planla UNESCO Dünya Kültür Mirası Merkezi'ne teslim etmektedir. Bu aşamada Dünya Kültür Mirası Merkezi, adayları sunmak, doğru format ve gerekli haritalarla dokümanlar hazırlamak konusunda üye ülkeye destek olmaktadır. Aday dosyaları teslim alındığında, Merkez belgelerin eksiksiz olup olmadığını kontrol ederek danışman heyetlere sunar. Değerlendirmeler Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS), Dünya Koruma Birliği (IUCN) ve Uluslararası Kültürel Değerleri Koruma ve Düzenleme Çalışmaları Merkezi'nden (ICCROM) geçmektedir. Sonuçta 6 yıl için seçilen 21 üyeden oluşan komite yılda bir kez Dünya Mirası Listesi'ne

girecek alanlara karar verir. Ayrıca koruma altındaki alanlar hakkındaki raporları da inceleyerek Dünya Mirası Antlaşması için yerine getirilmesi gereken kararları almaktadır.

Sonuçta tüm bu aşamaları geçerek Dünya Mirası Listesi'ne giren Tarihi Yarımada'da Dünya Kültür Mirası kapsamında "Anıtsal Bölge" olarak tanımlanan 4 ana bölge dışında kalan kesimler tampon alanlardır. Ayrıca Tarihi Yarımada ile etkileşim içinde olan Haliç'in kuzey kıyısında Beyoğlu, Eyüp sınırları içindeki tarihi bölgeler, Boğaz ve karşı yakasında Üsküdar'daki koruma altındaki alanlar da Dünya Kültür Mirası Sit Alanlarının tampon bölgesi haline getirilmelidir. Bu şekilde Tarihi Yarımada Sit Alanının kent ölçeğinde daha bütüncül olarak sahiplenilmesi sağlanmış olacaktır.

Şe
kil 5.14. İstanbul Dünya Kültür Mirası Haritası, (UNESCO.org/en/list)

UNESCO'nun "Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention" adlı, Dünya Mirası Konvansiyonunun Uygulanmasına Yönelik İşlevsel İlkeler çalışmasında Dünya mirası listesine alınacak kültürel ve doğal alanlar için on adet ölçüt belirlenmiştir ve bunların altı adedi kültürel alanlar için geçerlidir. (UNESCO, Dünya Miras Merkezi, 2008)

Kültürel varlığın belirlenen kıstaslardan en az birine uyması ve özgün olması beklenirken, Tarihi Yarımada bu ölçütlerin 4 tanesini aynı anda sağlamaktadır. Bu kriterler ve Tarihi Yarımada için Yapılan değerlendirmeler aşağıda görülmektedir.(Ayrancı, 2007)

- “İnsan yaratıcı dehasının bir şaheserini temsil eder”

Arkeolojik Parkta yer alan anıt eserler, Ayasofya, Aya İrini, Sultan Ahmet Cami ayrı ayrı Bizans ve Osmanlının Dini eserlerinin doruk noktasını sunmaktadır. Topkapı Sarayı Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal ve idari yapısını ortaya koyan muhteşem bir yapılar bütünlüğünü yansıtmaktadır. Üç imparatorluk boyunca Dünyanın merkezi olarak kabul edilebilecek bir alanda yer alan tüm anıt ve sivil mimari eserler insanın yaratıcılık dehasının ürünleri olarak arkeolojik park alanında karşımıza çıkmaktadır.

Zeyrek'te yer alan Zeyrek Sarnıcı, Pentokrator Manastırı Kilisesi ve sivil mimari örnekleri yeri doldurulamaz kültür varlıklarıdır.

16. yüzyılda Mimar Sinan tarafından yapılan Süleymaniye Cami ve Külliyesi İnsanın yaratıcılık dehasının bir şaheseridir ve bu anlamda Mimar Sinan'ın da yaratıcı zekâsının bir ürünüdür. Külliye etrafında gelişen ahşap yapı stoku ise geleneksel Türk mimarisinin benzersiz örneklerini sunmaktadır.

Kara Surları ise estetik ile fonksiyonelliğin birleştiği savunma mimarisinin üstün örneklerinden birini oluşturmaktadır.

- “Mimari veya teknoloji, abidevi sanatlar, şehir planlama veya peyzaj tasarımı konusundaki gelişmeler üzerine bir zaman zarfı içinde dünyanın belli bir kültürel alanında insan değerleri arasındaki önemli alış verişi sergiler”

Üç imparatorluğa başkentlik yapmış olan Tarihi Yarımada'da inşa edilen anıtsal, dinsel ve yaşamsal her türlü kültürel değere sahip yapı, inşa edildiği zamana gelene kadar ki tüm bilgi ve beceri birikimlerini yansıtır şekilde tasarlanmıştır. Bu bağlamda tüm eserler tarihsel süreçte yaşanan evrimin tüm basamaklarını bizlere yaşatabilmektedir.

- “Yaşayan veya ortadan yok olmuş bir kültürel geleneğe veya bir medeniyete yönelik eşsiz veya en azından istisnai bir tanıklık üstlenir”

Üç büyük imparatorluğun başkenti, üç dinin dönüşümünün tek tanığı ve sayısız uygarlığın üst üste çakıştığı İstanbul ev dolayısıyla Tarihi Yarımada başlı başına eşsizdir.

- “İnsanlık tarihinde önemli bir aşamayı veya aşamaları gösteren bir yapı türü, mimari veya teknolojik grup veya peyzaj için istisnai bir örnek olması”

Süleymaniye, Zeyrek ve Kadırga'daki sivil mimari örnekler, geleneksel mahalle dokuları, Türk ahşap mimarisinin yegâne örnekleri 19. yüzyıl İstanbul'unu karakterize eden ve hızla kaybolan değerlerimiz arasındadır.

UNESCO Dünya Miras Listesine giren alanlar;

- Sultanahmet Arkeolojik Park (1.Derece Arkeolojik Sit Alanı ve Kentsel Arkeolojik Sit Alanı tamamı)
- Süleymaniye Camii ve Çevresi Koruma Alanı,
- Zeyrek Kilise Camii (Pantokrator) ve Çevresi Koruma Alanı,
- İstanbul Kara Surları,

Sultanahmet Arkeolojik Park;

Sultanahmet Arkeolojik Park Alanı, Ayasofya, Sultanahmet Camisi, Hipodrom, arkeolojik kalıntılar ve özel atmosferi ile önemli bir “tarihi bölge” niteliğindedir.

Bizans sanatının en büyük eseri olan Ayasofya'nın yerinde daha önceki Paganizma dönemi mabetlerinden birinin bulunduğu sanılır.

İlk yapıldığında Büyük Kilise (Megale Ekklesia) olarak adlandırılan Ayasofya'ya ancak 5. yy'da sadece Sopia denilmeye başlanmıştır. Hıristiyan Üçlemesinin ikinci unsuru olan Kutsal Hikmet'e (Sofia) adandığından Ayia Sofia olarak tanınmıştır. Fakat Bizans halkı buraya uzun süre Büyük Kilise demeye devam etmiştir. Aynı ad fetihten sonra da Ayasofya biçimini alarak günümüze kadar yaşamıştır. (İstanbul Ansiklopedisi, cilt 1, 1995)

Bizans sanatının en büyük eseri olarak kabul edilmektedir. Ayasofya'nın iç süslemelerinin ihtişamı, mimari ölçülerinin bir kilise için alışılmamış büyüklükte oluşu ve hepsinin üstünde, kubbesinin yüksekliği ve çapının genişliği yapıldığı yıllardan itibaren hayranlık uyandırmaktadır. (İstanbul Ansiklopedisi, cilt 1, 1995)

17. yüzyılın başında Hipodrom'un güney ve doğu yönündeki alan üzerine inşa edilen Sultanahmet Külliyesi, cami ve hünkâr kasrı, türbe, darülhadis medresesi, darülkurra, sıbyan mektebi, çeşme ve sebiller, darüşşifa, imaret, dükkânları, hamam, kira odaları, evler ve mahzenler olarak geniş bir programla gerçekleştirilmiştir. . (İstanbul Ansiklopedisi, cilt 7, 1995)

İstanbul Yarımada'sının Marmara, Boğaziçi ve Haliç'in buluştukları yere uzanan ilk platosu üzerindeki bu büyük saray, (Sarayı Hümayun, Saray-ı Cedide-i Amire, Yeni Saray) Osmanlı hanedanının ve imparatorluk tarihinin simgesel ve fiziksel en büyük verisidir. Çeşitli dönemlerde farklı sultanların emirleriyle yapılan ek yapılar ve yenilenmelerle görkemli bir boyut ve işlev çeşitliliği kazanmış, Osmanlı devlet kurumlaşmasının da bir yansıması olmuştur. Osmanlı Saray protokol ve hiyerarşisinin zamanla kazandığı görkem ve çok üniteli yapısı Topkapı Sarayı mimarisine de yansımıştır. (İstanbul Ansiklopedisi, cilt 7, 1995)

Hipodrom bugünkü Sultanahmet Meydanı'nın yerinde bulunan araba yarışı alanıdır. Osmanlı döneminde alan at meydanı olarak adlandırılırdı. Roma İmparatoru Septimus Severus'un 196'dan sonra yapımını başlattığı ve 1. Constantinus döneminde (324-337) bittiği kabul edilen Hipodrom, Konstantinopolis'in sosyal ve törensel yaşamının en önemli odaklarından ve halkın günlük yaşamında en görkemli kent mekânlarından ve anıtlarından biriydi. Ortalama 100.000 kişi alabilecek kadar büyük olan bu araba yarışı alanı, Roma'daki Circus Maximus örnek alınarak yapılmıştı. İmparatorlarla halk arasındaki en doğrudan ilişkinin kurulduğu Hipodrom'da 1.Constantinus tarafından yaptırılmış olan imparator locasına (kathisma) doğrudan Büyük Saray'dan ulaşıldı. Bir bakıma sarayın yerini de Hipodrom'un saptadığı söylenebilir. Roma'da da Circus Maximus ile saray arasında benzer bir ilişki vardır. Hipodrom Meydanı, kentin günlük yaşamında en görkemli ve hareketli mekânlarından biri olarak büyük önemi vardı. Bizans Döneminde büyük sarayın önemini yitirmesi ve Blahernia Sarayı'nın ön plana çıkması ile Hipodrom Meydanı

da eski önemini yitirmeye başlamıştır. Fetihten sonra Hipodrom ve çevresi at meydanı olarak anılmaya başlamıştır. (İstanbul Ansiklopedisi, cilt 4, 1995)

Şekil 5.15. Arkeolojik Park Alanı ve Çevresi

Süleymaniye Camii ve Çevresi Koruma Alanı;

Süleymaniye semti tarihi Osmanlı'dan itibaren başlamaktadır. Özellikle 16. yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman'ın, semte adını ve özelliğini kazandıran yapılar kompleksi olan cami ve külliyesiyle birlikte İstanbul'un en önemli semtlerinden biri olup ulemanın rağbet ettiği semtlerin başında gelmektedir.

Süleymaniye, 17. yüzyılın ilk çeyreğine kadar ulemanın saygınlığına bağlı olarak İstanbul'un en seçkin ve önemli semti oldu. Bu dönemden itibaren ulemanın gücünde bir azalma görülse de Süleymaniye güzelliğini ve önemini kaybetmedi. Süleymaniye Medresesi, İstanbul'un en yüksek derecede ve seçkin eğitim veren kurumuydu. Haliç'e doğru inerken kurulan dükkânlar, ticarethaneler ticari işlevlerini o dönemde olduğu gibi günümüzde de korumaya devam etmiştir.

Semt, 18. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin karışık, zorlu ve bir o kadar entrikalar dönemine, medresenin varlığı ve saray ulemasının oturduğu semt olması sebebiyle en canlı şekilde tanıklık etmiştir.

19. yüzyılda Süleymaniye'de, Osmanlı'nın ve dönemin yansımaları görülmeye başladı. Özellikle semtin dini simgesinin yanında Daire-i Umur-ı Askeriye, Kışla-ı Hümayun, Cephane, Süleymaniye Kışlası olmak üzere eklenen askeri binalarıyla semtin askeri-yönetimsel işlevi ön plana çıkmaktadır.

Şekil 5.16. Süleymaniye Cami ve Külliyesi

20. yüzyılda Süleymaniye eski önemini yitirmiştir. Etrafında yoksul yerleşimlerin oluşmasıyla seçkin zümrenin tercih ettiği bir semt olmaktan çıkmış, İstanbul'a çeşitli şehirlerden ya da ülkelerden gelen, ekonomik durumları yeterli olmayan insanların yerleştiği bir semt durumuna düşmüştür. 1950'lere kadar geleneksel bina yapısını koruyabilmiştir. Zamanla oluşan tahribat ve yangınlar sonucu büyük kısmı yok olmuşsa da hâlâ özelliklerini koruyan sokaklar ve evler bulunmaktadır.

Bugün Süleymaniye semti, cami ve çevresinde bulunan külliye'nin bazı yapılarıyla birlikte turizmin öncelik kazandığı tarihi bir semttir. Külliye'nin geleneksel özelliği olan medrese eğitimi bugün İstanbul Üniversitesi tarafından yürütülmekte,

Darüşşifası bugün Süleymaniye Doğumevi, Darüzziyafesi turistlere hizmet veren pahalı lokantalar, Şeyhülislamık İstanbul Müftülüğü olarak hizmet vermekte, bir bakıma tarihteki işlevini devam ettirmektedir.

Şekil 5.17. Süleymaniye’de Sivil Mimari Örnekler

Süleymaniye'den Haliç'e inerken bakırcıları, dökmeceleyle, sokak adları ile Osmanlılar dönemindeki ticari işlevi bugün halen sürdürmesine karşılık evlerin görünümleriyle İstanbul'un en yoksul semtine dönüşmüştür. Özellikle evlerin oda oda bekar erkeklere, öğrencilere ve yoksul ailelere kiraya verilmesi semtin yapısını ortaya koymaktadır.

Süleymaniye'nin bütün tarihi dokusuyla restore edilmesi sürekli olarak gündeme getirilse de böyle bir proje ciddi bir uygulama aşamasına henüz gelmemiştir.

Çağdaş İstanbul'un tarihi bir semti olarak dikkati çeken bölge, bugün tam olarak, ne bir mesken yerleşimi, ne bir turistik bölge, ne de atölyeler bölgesi olarak ifade edilebilmektedir. Sadece İstanbul'un eski ve tarihi bir semti olarak terk edilmiş bir görüntü arz etmektedir.

Zeyrek Camii ve Çevresi Koruma Alanı;

Şehrin dördüncü tepesinde ve eteklerinde yer alan Zeyrek semti adını Fatih Sultan Mehmet tarafından burada kurulan medresenin baş müderrisi Molla Zeyrekten almaktadır. Zeyrek, Atatürk Bulvarı ve Haliç'ten başlayıp yükselen yamaçta, Atatürk Bulvarı tarafından yer yer 15 m'ye ulaşan yüksek istinat duvarları ile Bizans döneminden bu güne kadar yapılmış çeşitli teraslamalar ve setler üzerine yerleşmiştir. Bölgeye özgün karakterini veren mimari dokunun ve yol strüktürünün oluşumunda topografik özelliklerin ve eğimin belirleyici etkileri olmuştur. Eğime ve topografyaya bağlı olarak, yollar eğim çizgilerine paralel olarak veya setler arası bağlantıyı kuran dik yokuşlar biçiminde oluşmuştur. (İstanbul Ansiklopedisi, cilt 7, 1995)

Şekil 5.18. Pentokrator Kilise Manastırı

Bizans'ın ilk dönemlerinde manastırların yer aldığı bir bölge olarak bilinen Zeyrek, tarih boyunca konut yerleşimi alanı ağırlıklı bir bölge olmuştur. Semtin merkezinde Haliç'e ve diğer kent dokusuna hakim bir tepede, setler üzerine inşa edilen Pentokrator manastırı Kilisesi yer almaktadır. Orta Bizans dönemi sonlarında yapıldığı bilinen kilise, birbirine bitişik üç yapıdan meydana gelmiştir. Fatih Külliyesinin yapılması ile Pentokrator Kilisesi de camiye dönüştürülmüştür. (İstanbul Ansiklopedisi, cilt 7, 1995)

Alanın en önemli özelliği geleneksel kent dokusunu, mimarisini günümüze kadar koruyabilmiş olmasıdır. Geleneksel Türk Mimarisinin benzersiz örneklerinin yer aldığı Zeyrek'te inşa edilen eserler genellikle bitişik nizamdır.

İstanbul Kara Surları;

Kara surlarının inşaatına II Theodosios hükümdarlığının ilk yıllarında başlanmıştır. İstanbul'u batıdan kuşatan ve günümüzde de ayakta duran kara surları üzerindeki anayolların şehir dışına çıkış noktalarına göre düzenlene kapılar yer almaktadır. Esas sur yaklaşık 4,8 m uzunluğunda ve 11-14 m yüksekliğindedir. 50-57 m aralıklarla dizilmiş burçlarla donatılmıştır. (İstanbul Ansiklopedisi, cilt 7, 1995)

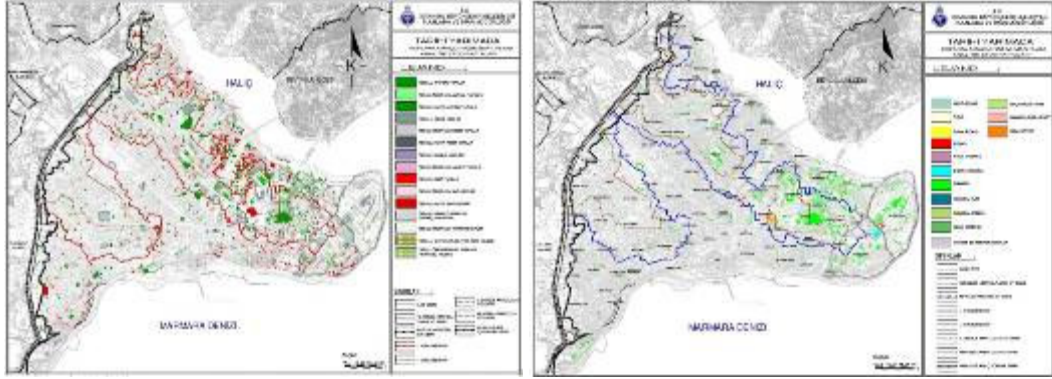

Şekil 5.19. Kara Surları

5.4.1.6 Niçin Değerli Olduğunun Saptanması ve Değerlerinin Belirlenmesi

Alanın değerinin saptanabilmesi ve niçin değerli olduğu sorusuna yanıt verilebilmesi için yapılması gereken en önemli iş mevcut değerlerin eksiksiz olarak saptanabilmesi ve saptanan verinin envanter fişine işlenmesidir.

Alanın bütünüyle ilgili mevcut envanter çalışması 2003 yılında Tarihi Yarımada 1/5000 Koruma Nazım İmar Planı'na altlık oluşturabilmesi amacıyla Planlama ve İmar Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Çalışmada Tarihi Yarımada'daki tüm tescilli ant eserler ve sivil mimari örnekler saptanmış ve dönemlerine göre sınıflandırılmıştır.

Şekil 5.20 Tarihi Yarımada Envanter Paftası
(Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003)

Şekil 5.21. Tarihi Yarımada Envanter Paftası
(Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003)

5.4.1.7 Tarihi Yarımada Doğal, Fiziksel, Sosyal ve Ekonomik Analizler

Alanla ilgili sağlıklı plan kararları ve politikalarının yaratılabilmesi için alanın fiziksel, doğal, sosyal ve ekonomik koşullarının analizinin yapılması gerekmektedir. 2003 yılında Tarihi Yarımada 1/5000 Koruma Nazım İmar Planı'na altlık oluşturabilmesi amacıyla Planlama ve İmar Müdürlüğü tarafından hazırlanmış analiz çalışmaları bu bölümde kullanılmıştır.

Doğal Yapı Analizleri;

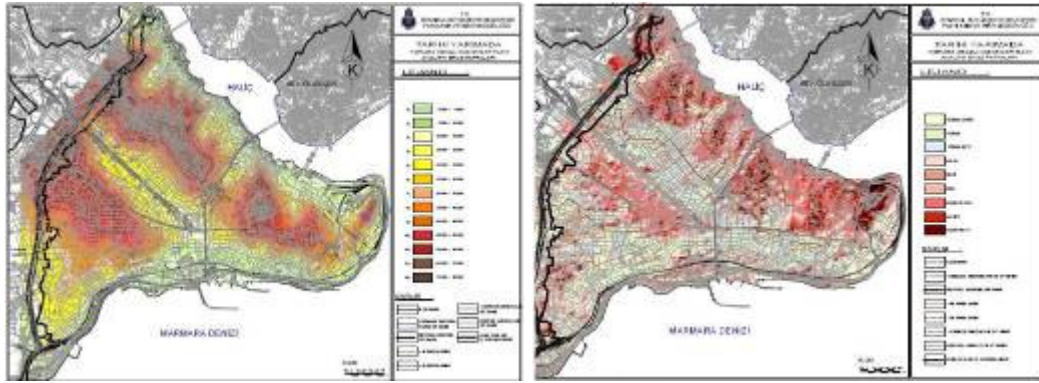
Tarihi Yarımada'nın doğal Yapı analizleri;

- Eş Yükselti Eğrileri Analizi
- Yöneliş Analizi
- Jeoloji ve Jeomorfoloji Analizi

Tarihi Yarımada'nın eş yükselti ve yöneliş analizi yapılarak bir anlamda alanın topografik analizinin de oluşturulması sağlanmaktadır.

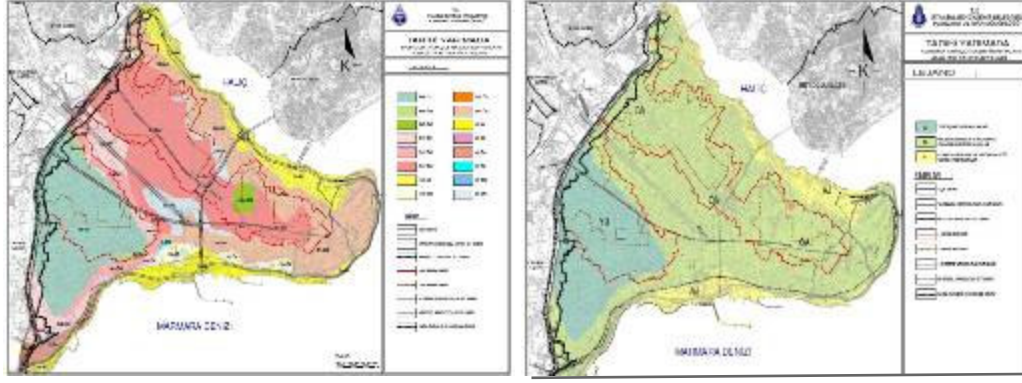
Tarihi Yarımada bilindiği üzere 7 tepeden oluşmaktadır. Bu bağlamda Tarihi Yarımada'nın tepeleri incelendiğinde her tepesinde birer forum alanının, kamusal veya dini bir yapının olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu eserlerin konumları incelendiğinde, Tarihi Yarımada'nın eşsiz silüetinin oluşturulmasında topografik özelliklerin olduğu kadar bu tepelerde yer seçen kültürel varlıkların da büyük payı bulunmaktadır. Ayrıca her tepe üzerinde nirengi veya imaj noktası şeklinde yükselen kültürel değerleri destekler şekilde tepelerin yamaçlarında ise genellikle konut veya onların sosyal donatılarının varlığı dikkatleri çekmektedir.

Yöneliş analizinin de ise tarihi süreçte kentin gelişim dinamikleri incelendiğine Tarihi Yarımada'nın halice bakan yönünün rüzgârlardan etkilenmesi bakımından Beyoğlu yükseltisi nedeniyle daha az etkilenmesini sağlamış, Marmara'ya bakan yönün ise rüzgârlardan çok daha fazla etkilendiği sonucu çıkmıştır.

Şekil 5.22. Tarihi Yarımada Eş Yükselti Paftası (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003) Şekil 5.23. Tarihi Yarımada Yöneliş Paftası (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003)

Tarihi Yarımada Koruma Nazım İmar Planı Kapsamında alanın jeolojik, jeomorfolojik ve yerleşime uygunluk analizleri yapılmıştır. Bu bağlamda, alana dair jeolojik haritalar hazırlanmış ve yerleşime uygunluk haritaları üretilmiştir.

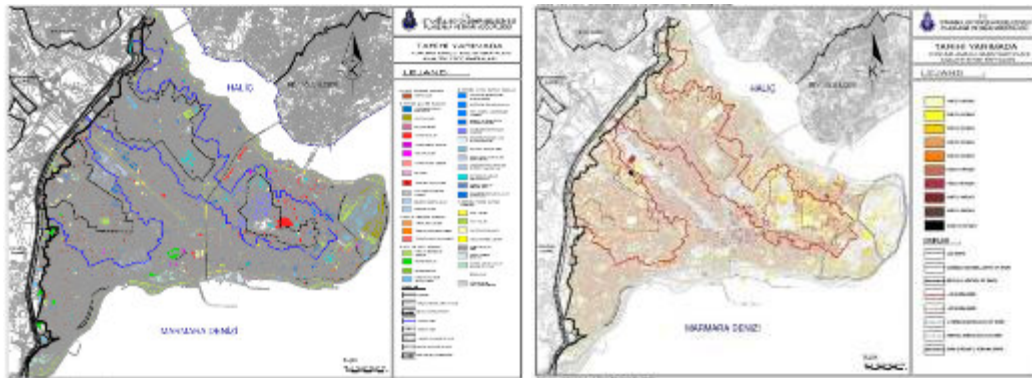
Şekil 5.24. Tarihi Yarımada Jeoloji Paftası (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003) Şekil 5.25. Tarihi Yarımada yerleşime uygunluk Paftası (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003)

Fiziksel Yapı Analizleri;

Alanda yaklaşık olarak 50.000 kadar tek yapı ölçeğinde analiz yapılmıştır. Yapı analizleri kapsamında; Kat yükseklikleri, bina cinsi, bina durumu, arazi kullanımı, mülkiyet, TAKS, KAKS ve ulaşım çalışmaları yapılmıştır.

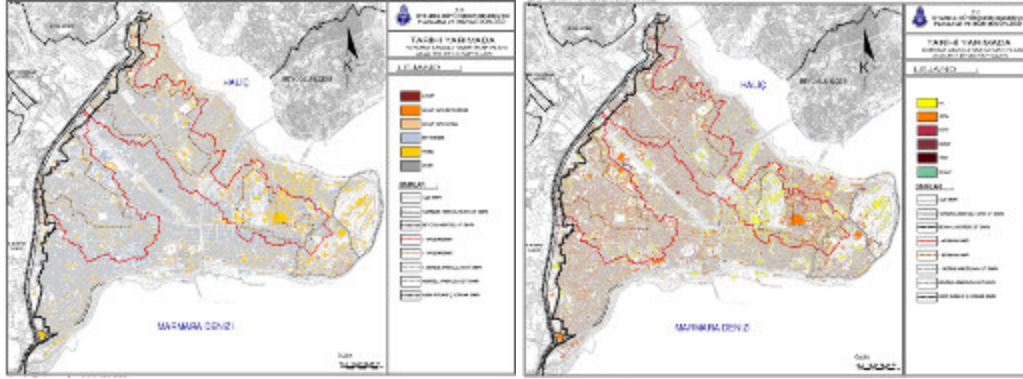
Arazi kullanımında konut, ticaret, imalat ve depolama alanları, yeşil alanlar, sosyal donatılar ve kamu binaları belirlenmiştir. Ayrıca çalışmanın alt açılımlarında her binanın kullanım şekilleri katları ile birlikte incelenmiş ve kullanım alanları inşaat alanı cinsinden hesaplanabilmektedir. Sonuçta Tarihi Yarımada'da konut alanlarının büyük alanlar kapladı, bunun yanında ticaret alanlarının ise konut alanlarını takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kat yüksekliği analizlerinde, eski ilçe sınırlarına göre Fatih ilçesinin 4 ve 5 katlı iken, Eminönü ilçesinin ise 3 ve 4 katlı yapılardan oluştuğu sonucuna varılmaktadır.

Şekil 5.26. Tarihi Yarımada Arazi Kullanımı (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003) Şekil 5.27. Tarihi Yarımada Kat Yüksekliği Paftası (Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003)

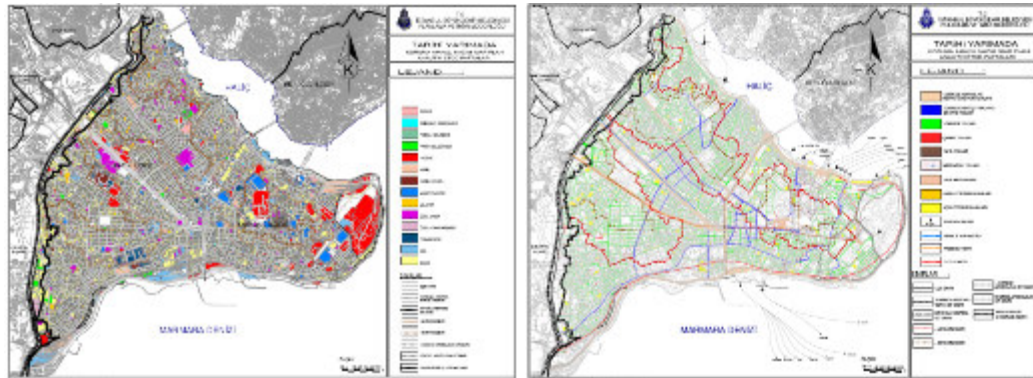
Bina cinsi ve bina durumu analizlerinde Tarihi Yarımada'da genel olarak bina cinslerinin betonarme ve yığma oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca bina durumu analizinde ise genel olarak bina durumlarının orta olduğu sonucuna varılmıştır.

Şekil 5.28. Tarihi Yarımada Bina Cinsi Paftası
(Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003)

Şekil 5.29. Tarihi Yarımada Bina Durumu Paftası
(Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003)

Yönetim Planı için önemli olabilecek analizlerden biri olan Mülkiyet analizi yapımlı ve haritalandırılmıştır. Tarihi Yarımada'nın mülkiyet yapısının homojen bir yapıda olduğu şahıs mülkiyetlerinin en fazla alanı kapladığı ancak bunun yanında sahil alanlarının ve bazı büyük mülkiyetlerin yerel yönetime ve hazineye ait olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanında ulaşım analizleri yapılmıştır ve bu bağlamda Tarihi Yarımada'da mevcutta kullanılan ulaşım sistemleri olarak karayolu, raylı sistemler, deniz yolu olduğu sonucuna varılmıştır. Tarihi Yarımada'nın artan nüfus yoğunluğu ve baskılar sonucunda bir aktarma merkezi haline dönüştüğü önemli sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 5.30. Tarihi Yarımada Mülkiyet Paftası
(Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003)

Şekil 5.31. Tarihi Yarımada Ulaşım Paftası
(Planlama ve İmar Müdürlüğü, 2003)

Sosyo-Ekonomik Yapı Analizleri;

Alanın sosyal ve ekonomik durumunun belirlenebilmesi adına alanda hane halkı, ticaret erbabına yönelik ve müşterilere yönelik anket çalışmaları yapılmış olup daha sonra alanda yaşayan halkın daha detaylı incelenebildiği kantitatif araştırma çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışmalarda mülk sahipler, kiracılar, bekar odalarında yaşayanlar, ticaret erbabları, muhtarlar ile birebir mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

5.4.1.8 Değerlendirmeler

Yapılan analiz çalışmaları ve gözlemler sonucunda alanın güçlü, zayıf yönleri ile alanda fırsat ve tehdit yaratabilecek unsurlar belirlenir.

Tarihi Yarımada'nın Güçlü Yönleri;

- UNESCO Dünya Mirası listesinde yer alması
- Çok sayıda kültürel varlığa sahip olması
- Farklı dönemlere ait birçok değere sahip olması
- Alanın kültürel, turizm, eğitim, sağlık gibi niteliklere sahip alanlarının bulunması
- Ulaşılabilir olması
- Açık alanlarının olması, geniş yeşil alanları ve sürdürülebilir sahil bandının olması
- Ticaret , konut, turizm, konaklama gibi karma kullanımları barındırıyor olması
- Farklı kültürleri barındırıyor olması

Tarihi Yarımada'nın Zayıf Yönleri;

- Koruma kullanma dengesinin sağlanamamış olması
- Katılım mekanizmalarının işler olmaması
- Toplumun konuya duyarsız olması
- Alanda yaşayan nüfusun gelir düzeyinin düşük olması

- Gece gündüz kullanımı arasındaki dengesizlik ve güvenlik sorunu
- Ticaret alanlarının gece kullanılamaz oluşu ve güvenlik sorunu
- Alanda var olan donatıların merkez niteliğinde oluşu ve kapasitelerinin metropol düzeyinde hizmet sunuyor olması
- Köhneleşme süreci
- Artan nüfus yoğunluğu
- Lastik tekerlekli araçlar ve kara yolu ulaşımının yoğunluğu
- Tarihi Yarımada'nın ulaşım konusunda bir transfer merkezi oluşu
- Alanın mülkiyet yapısının homojen olması ve mülkiyet sorunlarının alandaki varlığı

Tarihi Yarımada'nın Fırsatları;

- Çağdaş koruma çalışmalarının hızlanması, yasal ve yönetsel çalışmalar
- Yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştirilen projeler ve bu bağlamda ağlanan deneyim paylaşımı olanakları
- Üniversite ve sivil toplum kuruluşlarının daha aktivist davranışları
- 2010 İstanbul Avrupa Başkenti

Tarihi Yarımada'nın Tehditleri;

- Metropol ölçeğinde alınan kararlar ve Tarihi Yarımada üzerinde gelecekte oluşabilecek hesaplanamaz baskılar
- Alan özelinde yaşanan yetki karmaşaları ve koruma planının hala olmaması
- Köhneme sürecinin hızlanması
- UNESCO'ya verilen taahhütlerin yerine getirilememesi sonucunda listeden çıkarılma tehlikesi
- Marmaray'a paralel olarak yapılacak olan proje halindeki karayolu tüp geçit projesi ve alan üzerin yaratacağı baskı
- Yerel yönetimlerin kar amacıyla oluşturmaya çalıştığı çeşitli yenileme-dönüşüm projeleri
- Özgünlüğü ve Otantikliğin kaybolabilme olasılığı

Tüm bu analizler sonucunda ana bir çerçeve oluşmaktadır. Metropol ölçeğinde uygulanan veya uygulanacak projeler, Sosyo-ekonomik koşullar ve fiziki koşullar

zayıf yönleri ve tehditleri oluşturmakta olup, son zamanlarda yaşanan hukuki ve yasal girişimler, alanın kendi iç dinamikleri, sahip olduğu değerler ve alanın korunma isteği güçlü yönleri oluşturmakta ve fırsatlar yaratmaktadır. Bu bağlamda yönetim planının politika ve stratejileri belirlenmelidir.

5.4.2 Koruma ve Yönetim Politikalarının Belirlenmesi

Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nda yapılan analiz değerlendirilmiş, güçlü, zayıf yönler belirlenmiş v bu doğrultuda koruma politika ve stratejileri oluşturulmuştur.

Belirlenen Koruma Politikaları;

- Koruma
- Tasarım
- Yönetim,
- Fiziksel Erişim
- Ziyaretçi Yönetimi

Ana başlıkları altında incelenmiştir.

Koruma Politikaları;

- Mevcut mirasın yasadışı veya gereksiz yere yok olmasını önlemek.
- Varlıkların bütünlüğünü ve içinde buldukları ortamı korumak.
- Belediyelerin uygun koruma politikalarını benimsemek hususunda kararlı ve bilinçli olmasını sağlamak.
- Alanı çöküntü bölgesi kimliğinden kurtarılması için çalışmaların başlatılması.
- Tarihi Yarımada'da ilgili yerel yönetimler mülk sahiplerine koruma ve yönetim konularında destek olacak araçlar geliştirmelidirler.
- Tarihi Yarımada'da gerçekleştirilecek tüm koruma, yenileme projeleri için üst ölçekte bütünleşik koruma ilke ve politikalarının belirlenmesi.
- Bu üst ölçek koruma ilke ve kararları ile tüm koruma projelerine uygun malzeme, stil ve tekniklerin belirlenmesi.

- Tarihi Yarımada'da yeri doldurulamaz kültürel değerlerinin yanı sıra çevresinde yer alan peyzaj düzenlemeleri ve açık alan kullanımlarının da korunması ve geliştirilmesi.
- Somut kültür değerlerinin olduğu kadar soyut kültür değerlerinin de belirlenmesi, Tarihi Yarımada'da var olan otantik ve kimliği ile ön plana çıkan tüm değer ve olguların korunmasına yönelik çalışmaların yapılması.
- Tarihi Yarımada'da merkezi iş alanlarının yarattığı baskıyı alan dışına alacak koruma politikalarının oluşturulması ve alanlarda geçmişi ile uyumlu geleneksel ticaret alanlarının geliştirilmesi.
- Bina yüksekliği, saçak kotu, bina genişliği gibi teknik ve donanımsal uygulamaların denetlenmesi, uygulama araçlarının geliştirilmesi.

Tasarım Politikaları;

- Tarihi Yarımada'da geliştirilecek tasarım ilkelerinin estetik, çevre koruma etkileri ve tarihi alana etkileri bağlamında değerlendirilmesi ve çalışmalarının yapılması gerekmektedir.
- Tarihi alanlar ile yeni gerçekleştirilecek tasarım çalışmaları arasında bütünlük koruma politikalarının geliştirilmesi ve bu bağlamda koruma-tasarım bütünlüğünün sağlanabilmesi.
- Gerçekleştirilecek tasarım çalışmalarının alanın kültürel varlıkları bağlamında değerlendirilmesi, tasarıma altlık oluşturacak altyapının tarihsel süreç ve oluşan değerler neticesinde geliştirilmesini sağlayacak politikaların belirlenmesi.

Yönetim Politikaları;

- Tarihi Yarımada'nın sürdürülebilirlik çerçevesinde yönetilmesini sağlamak.
- Yönetim Planında belirlenen planlama ve zamanlama doğrultusunda Tarihi Yarımada'nın düzenli olarak izlenmesi ve denetlenmesinin sağlanması.
- Yerel yönetim ile alanın kullanıcıları arasında güvene dayalı ilişkiler bütünü oluşturulabilme konusunda çalışmaların yapılması.
- Yerel yönetimin, şeffaflık, yönetim, katılım, hesap verebilirlik konularında geliştirilmesi hususlarında çalışmaları gerçekleştirmesi.

- Tarihi Yarımada'nın korunması ve tanıtımı süreçlerinde ulusal ve uluslar arası gelişmelerin takip edilebilmesi ve çeşitli deneyim paylaşımlarının gerçekleşebilmesi adına çalışmaların yapılması.

Fiziksel Erişim Politikaları;

- Tarihi Yarımada üzerindeki lastik taşıt trafiğinin alan üzerinde oluşturduğu baskıyı azaltacak politikaların belirlenmesi.
- Tarihi Yarımada içerisinde yer alan otoparkların düzenlenmesi.
- Tarihi Yarımada üzerindeki ulaşım baskısının azaltılması yolunda Tarihi Yarımada'ya kara yolu ulaşımının ücretlendirilmesi ve bu bağlamda trafik yükünün azaltılması konusunda çalışmaların yapılması.
- Otobüs, tren, tramvay ve metro istasyonları ile Tarihi Yarımada arasındaki ilişkinin geliştirilmesi.
- Alandaki araç kullanımının sürekli olarak izlenmesi ve denetlenmesi çalışmalarının yapılması.
- Alanda erişilebilirlik kriterlerinin belirlenmesi ve tüm kullanıcıların yararlanabileceği ulaşım altyapılarının yeniden oluşturulması için çalışmaların başlatılması.
- Tarihi Yarımada'nın üstlenmiş olduğu transfer merkezi fonksiyonundan arındırılması ve koruma bağlamında yeniden işlevlendirme çalışmalarının yapılması.
- Yaya ve bisiklet ulaşımının geliştirilmesi hususunda çalışmaların yapılması.

Ziyaretçi Yönetimi Politikaları;

- Sürdürülebilir turizm gelişimi için temel oluşturabilecek çalışmaların yapılması.
- Turizm çalışmaları için ara elaman yetiştirmek için çalışmaların yapılması
- Ziyaretçi memnuniyeti için eğitimlerin verilmesi.
- Ziyaretçi akışının sağlanabilmesi için çeşitli altyapı ve donanım çalışmalarının yapılması.

- Tarihi Yarımada'nın turizm için bir odak haline getirilmesi ve bölgeye gelen ziyaretçilerin alana yapabilecekleri katkıların maksimize edilmesi yolunda çalışmaların yapılması.
- Ziyaretçilerin alanı en optimum düzeyde kullanabilmeleri ve alana yabancılaşmalarının azaltılması için navigasyon çalışmalarının geliştirilmesi.

5.4.3 Uygulama, İzleme ve Gözden Geçirme

5.4.3.1 Uygulama

Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nda Koruma politikaları ve stratejiler belirlendikten sonra Yönetim Planı hazırlama çalışmasında son aşama olan uygulama, izleme ve gözden geçirme evresi yer almaktadır. Programı Eylem programı belirlenirken hedeflere bağlı eylemler ve eylemlerin koordineli bir şekilde uygulanmasını sağlayacak temsilciler ve bu eylemler için bir süreç belirlenir. Eylemlerin uygulanmasında tek bir kurum sorumlu olabildiği gibi birden fazla kurum ve kuruluş da sorumlu olabilir. Bu noktada önemli olan kuruluşlar arasındaki sıkı koordinasyondur.

Tarihi Yarımada Yönetim Planı'nda politikalar doğrultusunda belirlenecek eylem programları sırasıyla;

- Tasarım
- Yönetim
- Koruma
- Fiziksel Erişim
- Ziyaretçi Yönetimi

Başlıkları altında toplanacaktır.

Tasarım Eylemleri

- Alanın kullanıcılarına göre tasarım kriterleri belirlenecek ve buna bağlı olarak tasarım çalışmaları yürütülecek.
- Tarihi dokuya saygılı, duyarlı ve uyumlu tasarım çalışmaları yapılacak.
- Tarihi dokuyu referans alan estetik, kaliteli yaşam ve rekreasyon alanları yaratmaya yönelik tasarımlar geliştirilecek.
- Sürdürülebilir açık ve kapalı alanların üretilmesi bağlamında Tarihi Yarımada'nın, deniz, tepeler, mevcut yeşil alanlar, yeri doldurulamaz doğal ve kültürel varlıkları tasarım çalışmalarında gözetilecektir.

Yönetim Eylemleri

- Koruma planı hazırlanacak.
- Yönetim Planı Alanı haricinde tampon bölgenin de plan çalışmaları hazırlanacak.
- Mevcut yönetim tarafından sağlanan fonlar arttırılacak.
- Koruma çalışmaları düzenli olarak denetlenecek ve Yönetim Planı İzleme sistemiyle birleştirilecek.
- Yıkılma riskinde olan tüm tarihi varlıklar tespit edilecek.
- Tarihi çevrenin mülk sahipleri ve kullanıcıları için gerekli olan rehberler hazırlanacak ve uygun bir dille metin haline getirilecektir.

Koruma Eylemleri

- Yıkılma riskinde olan tüm tarihi varlıklar tespit edilecek, onarımları sağlanacak ve gelecekteki kullanım şekilleri tespit edilecek.
- Yeri doldurulamaz kültür varlıklarının sürekli olarak bakımlarının yapılabilmesi için gerekli stratejiler geliştirilecek.
- Koruma planı hazırlanacak.
- Anıtsal yapıların ve sivil mimari örneklerin bakım ve onarım çalışmaları yapılacak.
- Yeşil alanları arttırmanın yolları araştırılacak ve peyzaj kalitesi yükseltilecek.
- Mevcut park, bahçe ve mezarlıklar yeniden düzenlenecek.
- Alan içindeki kemer ve sarnıçların bakım ve onarım çalışmaları yapılacak ve gelecekte kullanılacağı fonksiyonları belirlenecek.

- Koruma bilincinin geliştirilmesi bağlamında eğitici programlar oluşturulacak ve belirli bir düzeyde koruma bilincinin yaratılması için çalışmalar yapılacaktır.
- Alandaki kamusal işlerin yapılması için malzeme tasarım işçilik ve bakım programları için standartlar belirlenecek ve yol gösterilecek
- Kamu hizmetlerinin yönetimi programı gözden geçirilecek.
- Alanın altyapısının tarihi çevreyle uyumu sağlanacak.
- Alan için aydınlatma stratejisi hazırlanacak.
- Alan içinde iyileştirmeye ihtiyaç duyulan alanlar tespit edilecek ve gelişme programları hazırlanacak.
- Sokak ve caddelerin temizlik programları revize edilecek.
- Alan kullanıcıları, özellikle mülk sahipleri ve kiracılar, caddeler ve açık alanların bakımına yardımcı olmaları için teşvik edilecek.
- Tarihi Yarımada'nın tarihsel bağlamda ne denli önemli olduğu hususunda alanda yaşayan ve bölgeyi ziyaret kişileri bilgilendirici yazılı, sözlü ve teknolojik altyapısı bulunan çalışmalar yapılacaktır.
- Tarihi Yarımada içinde yaşayan yerel halk ve ziyaretçiler için geleneksel el sanatları kursları açılacaktır.
- Geleneksel ticaretin geliştirilmesi ve teşviki bağlamında yeni fonlar sağlanacaktır.
- Boş arazilere yapılan yeni yapılar koruma planları ile denetime alınacaktır.
- İmalat sanayi ve depo alanları alandan çıkarılacaktır.
- Yapılan analizler ve alan içinde sokak silüetlerinin oluşturulması ile yapı kat yükseklikleri belirlenecek ve denetlenecek.

Fiziksel Erişim Eylemleri

- Alanın üzerinde baskı yaratan lastik taşıt trafiğinin en aza indirilmesi bağlamında çalışmalar yapılacaktır.
- Ağır taşıtların alana girişine kısıtlama getirilecek.
- Tarihi Yarımada'daki nakliye saatlerine kısıtlama getirilecek.
- Toplu taşıma seçeneklerinin bütünleştirilmesine çalışılacaktır.
- Sirkeci tren istasyonunun fiziksel koşulları iyileştirilecek ve kullanılması teşvik edilecek.

- Tur otobüsleri, alandaki olumsuz fiziksel ve görsel etkilerinin azaltılması için, kontrol altında tutulacak.
- Tur otobüsleri için özel güzergâh ve otoparklar belirlenecek
- Yaya yollarını yönlendiren işaret, tabela ve sinyalizasyon sistemlerinin gözden geçirilecek.
- Ana yaya güzergâhları belirlenecek ve gereksinimler doğrultusunda geliştirilmesi veya yeni güzergâhların oluşturulması sağlanacak.
- Bisiklet güzergâhları belirlenecek ve bisikletler için yollar tasarlanacak.
- Farklı mobilite ihtiyaçları için, alana erişimin geliştirilme yolları belirlenecek.
- Tarihi Yarımada'nın değerlerine saygılı olacak şekilde, tarihi yapılara erişimin artırılması için en iyi uygulama ve rehberlik imkânları belirlenecektir.

Ziyaretçi Yönetimi Eylemleri

- Ziyaretçiler için gerekli olan donatılarının mevcut durumu değerlendirilecek ve gerekli iyileştirmeler çalışmalar yapılacaktır.
- Ziyaretçilerin rahat ve sorunsuz bir şekilde hareket edebilmelerine olanak verecek şekilde tabelalandırma ve yönlendirme çalışmaları yapılacaktır.
- Turizm konaklamalarını teşvik edecek fırsatlar tanımlanacak ve desteklenecek.
- Yerel halkın turizm konusunda bilgilendirilmesi eğitim çalışmaları gerçekleştirilecek
- Kültür ve turizm odaklarını tanıtan ve ziyaretçiye yol gösteren farklı dillerde broşürler ve gezi rehberleri hazırlanacaktır.

Politika oluşumu ve eylem süreci eğitim ve araştırma süreçleri ile tüm etaplarda desteklenecek ve bu bağlamda koruma bilincin daha çocuk yaştan itibaren oluşmasına olanak sağlayacaktır. Eylem ve politika süreçlerini destekleyecek eğitim ve araştırma çalışmaları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Alanın internet ortamında tanıtımı geliştirilecek.
- Bilgi Teknolojileri noktaları tasarlanacak ve sokak tanıtımları yapılacaktır.

- İnceleme/sergi/araştırma/arşiv alanlarının Tarihi Yarımada içinde uygulanabilirliği ve gereksinimi araştırılacak.
- Tarihi Yarımada alanının okullarda ve diğer eğitim kurumlarında eğitim aracı olarak tanıtımı için olanaklar araştırılacak.
- Okullar ve diğer eğitim kurumları için, yerel, ulusal ve uluslararası miras programlarının gerekliliği teşvik edilecek.
- Yerel toplumun, Dünya Miras Alanları'nın kullanımıyla ilgili bilgilendirilmesi için olanaklar belirlenecek ve uygulanacak.
- Dünya Mirası'nın bir eğitim aracı olarak kullanımı için öğretmenlerin eğitimi ile ilgili gereksinimler belirlenecek.
- Tarihi Yarımada'nın idaresinde yer alan Belediye Meclisi personelinin eğitimi ve bilinçlendirilmesi için programlar hazırlanacak ve uygulanacak.
- Toplumda var olan becerilerin ortaya çıkarılması için eğitim programları teşvik edilecek.
- Tarihi Yarımada içinde eğitim amaçlı kullanılacak alanlar tespit edilecek.
- Alanın ve özellikle alandaki evrensel değerlerin algılanmaları ilgili araştırmaların yapılması sağlanacaktır.

Eylem programlarının tamamlanma süreleri dört zaman dilimine ayrılmıştır.

Kısa Vadeli: 2 yıla kadar

Orta Vadeli: 2-6 yıla arası

Uzun Vadeli: 6-10 yıl arası

Devam eden: Sürekli devam eden

Eylemlerde yer alacak temsilcilikler aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

- Alan Yönetimi Koordinatörü
- Alan Yönetimi Ekibi
- Danışma Kurulu
- Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu
- Denetim Birimi

- İstanbul Büyük Şehir Belediyesi
- Fatih Belediyesi
- Kùltür ve Turizm Bakanlığı
- Milli Eğitim Bakanlığı
- Valilik
- Sivil Tolum Kuruluşları
- Üniversiteler
- Muhtarlar
- Mahalle Temsilcilikleri

5.4.3.2 İzleme ve Gözden Geçirme

“Denetim Birimi” tarafından periyodik olarak yapılacak olan izleme aşamansa tarihi Yarımada Yönetim Planının etkili bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı, belirlenen hedef ve politikalara bağlı kalınıp kalınmadığı ve ilerde belirlenecek eylem programının doğru bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı konusunda çalışmalar yapılır.

Denetleme ekibi ile yönetim birimin koordineli bir şekilde çalışması gerekmektedir. İzleme ve gözden geçirme sonucunda eylem programlarında belirlenen tüm işlemler değerlendirilir ve sunulur. Bunların dışına dönemsel periyodik toplantılar ve izleme çalışmaları ardından genel revizyonlar yapılır ve geri bildirim süreci işletilir.

6. SONUÇ

Tarihi Yarımada Yönetim Planının hazırlanma sürecinde belirlendiği üzere 1. Evrede Alanının Tanımlanması, Kültürel Değer, Öneminin Belirlenmesi ve Analiz Çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma ve saptama sürecinin ardından Değerlendirme, Koruma ve Yönetim Politikalarının Belirlenmesi evresine geçilmiştir. Bu bölümde Koruma, Tasarım, Yönetim, Fiziksel Erişim ve Ziyaretçi Yönetimi ana başlıkları altında politikalar belirlenmiş ve son evre olan Uygulama, İzleme ve Gözden Geçirme kısmında ise yine aynı başlıklar altında oluşturulan politikaların gerçekleşebilmesine yönelik eylem planları sıralanmıştır. 4 farklı zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilmesi düşünülen yönetim planının eğitim ve araştırma süreçleri ile desteklenmesi düşünülmüş ve bu şekilde koruma bilincin çocuk yaştan itibaren gelişmesine zemin hazırlanması amaçlanmıştır. Tarihi Yarımada Yönetim Planı çalışmasının Politika-Eylem-Temsilci sıralamaları Tablo 6.1, 6.2, 6.3, 6.4 ve 6.5 de görülebilmektedir.

KONU	POLİTİKALAR	EYLEMLER	TEMSİLCİLER
KORUMA	<ul style="list-style-type: none"> Mevcut mirasın yasadışı veya gereksiz yere yok olmasını önlemek. Varlıkların bütünlüğünü ve içinde buldukları ortamı korumak. Belediyelerin uygun koruma politikalarını benimsemek hususunda kararlı ve bilinçli olmasını sağlamak. Alanı çöküntü bölgesi kimliğinden kurtarılması için çalışmaların başlatılması. Tarihi Yarımada'da ilgili yerel yönetimler mülk sahiplerine koruma ve yönetim konularında destek olacak araçlar geliştirmelidirler. Tarihi Yarımada'da gerçekleştirilecek tüm koruma, yenileme projeleri için üst ölçekte bütünlük koruma ilke ve politikalarının belirlenmesi. Bu üst ölçek koruma ilke ve kararları ile tüm koruma projelerine uygun malzeme, stil ve tekniklerin belirlenmesi. Tarihi Yarımada'da yeri doldurulamaz kültürel değerlerinin yanı sıra çevresinde yer alan peyzaj düzenlemeleri ve açık alan kullanımlarının da korunması ve geliştirilmesi. Somut kültür değerlerinin olduğu kadar soyut kültür değerlerinin de belirlenmesi, Tarihi Yarımada'da var olan otantik ve kimliği ile ön plana çıkan tüm değer ve olguların korunmasına yönelik çalışmaların yapılması. Tarihi Yarımada'da merkezi iş alanlarının yarattığı baskıyı alan dışına alacak koruma politikalarının oluşturulması ve alanlarda geçmişi ile uyumlu geleneksel ticaret alanlarının geliştirilmesi. Bina yüksekliği, saçak kotu, bina genişliği gibi teknik ve donanımsal uygulamaların denetlenmesi, uygulama araçlarının geliştirilmesi. 	<ul style="list-style-type: none"> Yıkılma riskinde olan tüm tarihi varlıklar tespit edilecek, onarımları sağlanacak ve gelecekteki kullanım şekilleri tespit edilecek. Yeri doldurulamaz kültür varlıklarının sürekli olarak bakımlarının yapılabilmesi için gerekli stratejiler geliştirilecek. Koruma planı hazırlanacak. Anıtsal yapıların ve sivil mimari örneklerin bakım ve onarım çalışmaları yapılacak. Yeşil alanları artırmanın yolları araştırılacak ve peyzaj kalitesi yükseltilecek. Mevcut park, bahçe ve mezarlıklar yeniden düzenlenecek. Alan içindeki kemer ve sarnıçların bakım ve onarım çalışmaları yapılacak ve gelecekte kullanılacağı fonksiyonları belirlenecek. Koruma bilincinin geliştirilmesi bağlamında eğitici programlar oluşturulacak ve belirli bir düzeyde koruma bilincinin yaratılması için çalışmalar yapılacak. Alandaki kamusal işlerin yapılması için malzeme tasarım işçilik ve bakım programları için standartlar belirlenecek ve yol gösterilecek Kamu hizmetlerinin yönetimi programı gözden geçirilecek. Alanın altyapısının tarihi çevreyle uyumu sağlanacak. Alan için aydınlatma stratejisi hazırlanacak. Alan içinde iyileştirmeye ihtiyaç duyulan alanlar tespit edilecek ve gelişme programları hazırlanacak. Sokak ve caddelerin temizlik programları revize edilecek. Alan kullanıcıları, özellikle mülk sahipleri ve kiracılar, caddeler ve açık alanların bakımına yardımcı olmaları için teşvik edilecek. Tarihi Yarımada'nın tarihsel bağlamda ne denli önemli olduğu hususunda alanda yaşayan ve bölgeyi ziyaret kişileri bilgilendirici yazılı, sözlü ve teknolojik altyapısı bulunan çalışmalar yapılacak. Tarihi Yarımada içinde yaşayan yerel halk ve ziyaretçiler için geleneksel el sanatları kursları açılacak. Geleneksel ticaretin geliştirilmesi ve teşviki bağlamında yeni fonlar sağlanacak. Boş arazilere yapılan yeni yapılar koruma planları ile denetime alınacak. İmalat sanayi ve depo alanları alandan çıkarılacak. Yapılan analizler ve alan içinde sokak silüetlerinin oluşturulması ile yapı kat yükseklikleri belirlenecek ve denetlenecek. 	<ul style="list-style-type: none"> Alan Yönetimi Koordinatörü Alan Yönetimi Ekibi Danışma Kurulu Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu Denetim Birimi İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Fatih Belediyesi Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı Valilik Sivil Toplum Kuruluşları Üniversiteler Muhtarlar Mahalle Temsilcilikleri

Tablo 6.1 Tarihi Yarımada Koruma Eylem Programı

KONU	POLİTİKALAR	EYLEMLER	TEMSİLCİLER
TASARIM	<ul style="list-style-type: none"> Tarihi Yarımada'da geliştirilecek tasarım ilkelerinin estetik, çevre koruma etkileri ve tarihi alana etkileri bağlamında değerlendirilmesi ve çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Tarihi alanlar ile yeni gerçekleştirilecek tasarım çalışmalarında bütünlük koruma politikalarının geliştirilmesi ve bu bağlamda koruma-tasarım bütünlüğünün sağlanabilmesi. Gerçekleştirilecek tasarım çalışmalarının alanın kültürel varlıkları bağlamında değerlendirilmesi, tasarıma altlık oluşturacak altyapının tarihsel süreç ve oluşan değerler neticesinde geliştirilmesini sağlayacak politikaların belirlenmesi. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanın kullanıcılarına göre tasarım kriterleri belirlenecek ve buna bağlı olarak tasarım çalışmaları yürütülecek. Tarihi dokuya saygılı, duyarlı ve uyumlu tasarım çalışmaları yapılacaktır. Tarihi dokuyu referans alan estetik, kaliteli yaşam ve rekreasyon alanları yaratmaya yönelik tasarımlar geliştirilecek. Sürdürülebilir açık ve kapalı alanların üretilmesi bağlamında Tarihi Yarımada'nın, deniz, tepeler, mevcut yeşil alanlar, yeri doldurulamaz doğal ve kültürel varlıkları tasarım çalışmalarında gözetilecektir. 	<ul style="list-style-type: none"> Alan Yönetimi Koordinatörü Alan Yönetimi Ekibi Danışma Kurulu Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu Denetim Birimi İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Fatih Belediyesi Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı Valilik Sivil Tolum Kuruluşları Üniversiteler Muhtarlar Mahalle Temsilcilikleri

Tablo 6.2 Tarihi Yarımada Tasarım Eylem Programı

KONU	POLİTİKALAR	EYLEMLER	TEMSİLCİLER
YÖNETİM	<ul style="list-style-type: none"> Tarihi Yarımada'nın sürdürülebilirlik çerçevesinde yönetilmesini sağlamak. Yönetim Planında belirlenen planlama ve zamanlama doğrultusunda Tarihi Yarımada'nın düzenli olarak izlenmesi ve denetlenmesinin sağlanması. Yerel yönetim ile alanın kullanıcıları arasında güvene dayalı ilişkiler bütünü oluşturulabilme konusunda çalışmaların yapılması. Yerel yönetimin, şeffaflık, yönetim, katılım, hesap verebilirlik konularında geliştirilmesi hususlarında çalışmalarını gerçekleştirmesi. Tarihi Yarımada'nın korunması ve tanıtımı süreçlerinde ulusal ve uluslararası gelişmelerin takip edilebilmesi ve çeşitli deneyim paylaşımlarının gerçekleştirilmesi adına çalışmaların yapılması. 	<ul style="list-style-type: none"> Yıkılma riskinde olan tüm tarihi varlıklar tespit edilecek, onarımları sağlanacak ve gelecekteki kullanım şekilleri tespit edilecek. Koruma planı hazırlanacak. Yönetim Planı Alanı haricinde tampon bölgenin de plan çalışmaları hazırlanacak. Mevcut yönetim tarafından sağlanan fonlar arttırılacak. Koruma çalışmaları düzenli olarak denetlenecek ve Yönetim Planı İzleme sistemiyle birleştirilecek. Yıkılma riskinde olan tüm tarihi varlıklar tespit edilecek. Tarihi çevrenin mülk sahipleri ve kullanıcıları için gerekli olan rehberler hazırlanacak ve uygun bir dille metin haline getirilecektir. 	<ul style="list-style-type: none"> Alan Yönetimi Koordinatörü Alan Yönetimi Ekibi Danışma Kurulu Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu Denetim Birimi İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Fatih Belediyesi Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı Valilik Sivil Tolum Kuruluşları Üniversiteler Muhtarlar Mahalle Temsilcilikleri

Tablo 6.3 Tarihi Yarımada Yönetim Eylem Programı

KONU	POLİTİKALAR	EYLEMLER	TEMSİLCİLER
FİZİKSEL ERİŞİM	<ul style="list-style-type: none"> Tarihi Yarımada üzerindeki lastik tekerlekli taşıt trafiğinin alan üzerinde oluşturduğu baskıyı azaltacak politikaların belirlenmesi. Tarihi Yarımada içerisinde yer alan otoparkların düzenlenmesi. Tarihi Yarımada üzerindeki ulaşım baskısının azaltılması yolunda Tarihi Yarımada'ya kara yolu ulaşımının ücretlendirilmesi ve bu bağlamda trafik yükünün azaltılması konusunda çalışmaların yapılması. Otobüs, tren, tramvay ve metro istasyonları ile Tarihi Yarımada arasındaki ilişkinin geliştirilmesi. Alandaki araç kullanımının sürekli olarak izlenmesi ve denetlenmesi çalışmalarının yapılması. Alanda erişilebilirlik kriterlerinin belirlenmesi ve tüm kullanıcıların yararlanabileceği ulaşım altyapılarının yeniden oluşturulması için çalışmaların başlatılması. Tarihi Yarımada'nın üstlenmiş olduğu transfer merkezi fonksiyonundan arındırılması ve koruma bağlamında yeniden işlevlendirme çalışmalarının yapılması. Yaya ve bisiklet ulaşımının geliştirilmesi hususunda çalışmaların yapılması. 	<ul style="list-style-type: none"> Alanın üzerinde baskı yaratan lastik taşıt trafiğinin en aza indirilmesi bağlamında çalışmalar yapılacaktır. Ağır taşıtların alana girişine kısıtlama getirilecek. Tarihi Yarımada'daki nakliye saatlerine kısıtlama getirilecek. Toplu taşıma seçeneklerinin bütünleştirilmesine çalışılacaktır. Sirkeci tren istasyonunun fiziksel koşulları iyileştirilecek ve kullanılması teşvik edilecek. Tur otobüsleri, alandaki olumsuz fiziksel ve görsel etkilerinin azaltılması için, kontrol altında tutulacaktır. Tur otobüsleri için özel güzergâh ve otoparklar belirlenecek Yayaları yönlendiren işaret, tabela ve sinyalizasyon sistemlerinin gözden geçirilecek. Ana yaya güzergâhları belirlenecek ve gereksinimler doğrultusunda geliştirilmesi veya yeni güzergâhların oluşturulması sağlanacaktır. Bisiklet güzergâhları belirlenecek ve bisikletler için yollar tasarlanacaktır. Farklı mobilite ihtiyaçları için, alana erişimin geliştirilme yolları belirlenecek. Tarihi Yarımada'nın değerlerine saygılı olacak şekilde, tarihi yapılara erişimin artırılması için en iyi uygulama ve rehberlik imkânları belirlenecektir. 	<ul style="list-style-type: none"> Alan Yönetimi Koordinatörü Alan Yönetimi Ekibi Danışma Kurulu Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu Denetim Birimi İstanbul Büyükşehir Belediyesi Fatih Belediyesi Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı Valilik Sivil Tolum Kuruluşları Üniversiteler Muhtarlar Mahalle Temsilcileri

Tablo 6.4 Tarihi Yarımada Fiziksel Erişim Eylem Programı

KONU	POLİTİKALAR	EYLEMLER	TEMSİLCİLER
ZİYARETÇİ YÖNETİMİ	<ul style="list-style-type: none"> Sürdürülebilir turizm gelişimi için temel oluşturabilecek çalışmaların yapılması. Turizm çalışmaları için ara elaman yetiştirmek için çalışmaların yapılması Ziyaretçi memnuniyeti için eğitimlerin verilmesi. Ziyaretçi akışının sağlanabilmesi için çeşitli altyapı ve donanım çalışmalarının yapılması. Tarihi Yarımada'nın turizm için bir odak haline getirilmesi ve bölgeye gelen ziyaretçilerin alana yapabilecekleri katkıların maksimize edilmesi yolunda çalışmaların yapılması. Ziyaretçilerin alanı en optimum düzeyde kullanabilmeleri ve alana yabancılaşmalarının azaltılması için nevigasyon çalışmalarının geliştirilmesi. 	<ul style="list-style-type: none"> Ziyaretçiler için gerekli olan donatılarının mevcut durumu değerlendirilecek ve gerekli iyileştirmeler çalışmalar yapılacaktır. Ziyaretçilerin rahat ve sorunsuz bir şekilde hareket edebilmelerine olanak verecek şekilde tabelalandırma ve yönlendirme çalışmaları yapılacaktır. Turizm konaklamalarını teşvik edecek fırsatlar tanımlanacak ve desteklenecek. Yerel halkın turizm konusunda bilgilendirilmesi eğitim çalışmalarını gerçekleştirilecek Kültür ve turizm odaklarını tanıtan ve ziyaretçiye yol gösteren farklı dillerde broşürler ve gezi rehberleri hazırlanacaktır. 	<ul style="list-style-type: none"> Alan Yönetimi Koordinatörü Alan Yönetimi Ekibi Danışma Kurulu Eşgüdüm ve Denetleme Kurulu Denetim Birimi İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Fatih Belediyesi Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Eğitim Bakanlığı Valilik Sivil Tolum Kuruluşları Üniversiteler Muhtarlar Mahalle Temsilcilikleri

Tablo 6.5 Tarihi Yarımada Ziyaretçi Yönetimi Eylem Programı

KAYNAKLAR

1/5000 1/1000 Tarihi Yarımada Koruma Nazım İmar Planı Raporu, 2003

Ahunbay, Z., 2005, Tarihi Çevre Yönetimi ve Yönetim Planları, *Tarihi Kentlerin Yönetimi Paneli*, İstanbul, TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi Yayınları, 3 Şubat, s.35-50.

Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete Tarihi:27.11.2005 Sayısı:26006

Athens Conference,1931, Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments, http://www.icomos.org/athens_charter.html

Avrupa Konseyi, 1985, Avrupa Mimarlık Mirasının Korunması için Sözleşme, Granada, 3 Ekim 1985; Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, Yapı Malzemeleri Katalogu, İstanbul, 1997, s.53-53.

Avrupa Konseyi, 1992, Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonu, Granada, 3 Ekim 1985; Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi, Yapı Malzemeleri Katalogu, İstanbul, 1997, s.2-19.

Ayrancı İrem, 2007, Koruma Alanlarında Yönetim ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

British Standards Institute, 1998, Guide to the Principles of the Conservation of Historical Buildings, BSI, London, Aktaran: Ayrancı İrem, 2007, Koruma Alanlarında Yönetim ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

CIAM, 1933, Athens Charter, Aktaran: Ayrancı İrem, 2007, Koruma Alanlarında Yönetim ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

City of Bath World Heritage Site Management Plan

Dünya Miras Merkezi/ICOMOS Ortak Heyeti, 2008i İstanbul Dünya Mirası Alanındaki Tarihi Yerlere Yaptığı Geziye İlişkin Rapor

Eurosite, 1999, Toolkit: Management Planning. Eurosite, Lille, France, Aktaran: Ayrancı İrem, 2007, Koruma Alanlarında Yönetim ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Fitch, J.M., 1982, Historic Preservation: Cultural Management of the Built World, New York: Mc. Graw Hill Book Company, Aktaran: Ayrancı İrem, 2007, Koruma Alanlarında Yönetim ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

ICCROM, 1993, Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites, Roma
ICOMOS, 2005, Management of the Historical Environment

IUCN, 2003, Guidelines for Management Planning of Protected Areas

ICOMOS, 1987, Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas
Washington Charter

İstanbul Ansiklopedisi, 1995, cilt 1

İstanbul Ansiklopedisi, 1995, cilt 4

İstanbul Ansiklopedisi, 1995, cilt 7

Keleş, R., Kentbilim Terimleri Sözlüğü, 2003, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Kentsel Sit Alanlarında Alan Yönetimi Sempozyumu, 2008, Yıldız Teknik Üniversitesi,

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu İle Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No: 5226, Yayın Tarihi: 27.7.2004

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Kanun No: 2863, Kabul Tarihi: 21.7.1983,

Yayın Tarihi: 23.7.1983

Lodge, B. and Terrace, H., 2006, Durham Riverbanks Management Plan, Durham City Council, www.durhamcity.gov.uk

Maritime Mercantile City Liverpool, Liverpool Management Plan, 2003, Liverpool World Heritage Liaison Group and Core Steering Group and co-ordinated by Liverpool City Council.

Özgan Tülin, 2002, İstanbul Yarımadasının Koruma Kriterleri Açısından Etüdü ve Koruma Modeli Önerisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul (Keleş, 1998).

Tekeli, İ., 1987, Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler, *Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu: Tarihi Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları*, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Thomas, L, Middleton, J. and Phillips, A., 2003, Guidelines for Management Planning of Protected Areas, VWorld Commission on Protected Areas

Türkiye Toplumsal Gelişim ve Kültür Mirası Projesi, 2002, Pamukkale Sit Alanları Yönetim-Sunum Planı

UNESCO, 1972, Paris, The Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage

UNESCO, 2005, Operational Gidelines for the Implementation of the World Heritage Convention

UNESCO, ICCROM ve ICOMOS , 1994, Nara Özgünlük Belgesi , Nara

Zeren Gülersoy, N., 1984, Tarihsel ve Kültürel Çevre Korunması, Türkiye' de Tarihsel Mimari Değer Koruma Anlayışının Gelişimi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi.

Zeren Gülersoy, N., 2003, Sit Koruma Ders Notları, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Aktaran: Ayrancı İrem, 2007, Koruma Alanlarında Yönetim ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

www.bathnes.gov.uk

www.cityofbath.co.uk

www.icomos.org

www.istanbul.gov.tr

www.kultur.gov.tr

www.whc.unesco.org